ידיעות אחרונות

Feb

המוסף לשבת

מאת רון בן־ישי

הפעולה הצבאית האמריקנית בעקבות מעשה החטיפה בלבנון, נמצאת למעשה כבר בעיצומה. משלוח שני כוחות משימה של הצי השישי לשייט מול חופי לבנון הוא המכסימום האפקטיבי שארה"ב יכולה לעשות כעת לטובתם של החטופים.

„כל פעולה מעבר לכך תביא למרחץ דמים, שבו ימצאו את מותם לפחות כמה מן החטופים, חיילים אמריקנים ואזרחים לבנונים", אומר מומחה שמכיר היטב את הזירה הלבנונית. „כדי לבצע פשיטה מוצלחת לשחרור בני הערובה, צריך לקיים מעקב צמוד ורצוף אחרי תנועותיהם ותנועות חוטפיהם עד לרגע המגע של כוח הפשיטה עמם. לשום גורם מערבי אין כרגע יכולת מודיעינית כזו, ולכן עדיף כרגע שלא לנסות אפילו. הפצצת מחנות האימונים וריכוזי ה'חיזבאללה' באזור ביירות ובבקעת הלבנון או פשיטות עליהם, רק תביא לרציחתם של כמה מבני הערובה, ותחסל את הניצנים הראשונים הצצים עתה בלבנון של התנגדות עממית לחוטפים ולמעשיהם".

■ ניצנים ראשונים של התנגדות עממית: סטודנטים בביירות מפגינים נגד חטיפת ארבעת המרצים

תיקון תדמית

הרמטכ"ל לשעבר, ח"כ רפאל איתן, שתיכנן וסקר על מבצעי פשיטה רבים ומוצלחים על מוקדי הטרור בלבנון, היה אפילו נחרץ יותר: „גם אם יהיה 'כוח דלתא' האמריקני (יחידת הפשיטה המיוחדת) 'דלתא בריבוע' – אין לו היכולת והאמצעים לשחרר את החטופים". מה

ביירות זה לא אנטבה

היום ברור, שהמאבק הוא על חיי החטופים ★ על הסיכוי הצבאי לשיחרורם אפילו לא מדברים ★ וושינגטון מרגיעה: ספינות הצי השישי לא יתקפו את לבנון ★ ישראל וארה"ב לא ייגררו אחר התגרויות ה„חיזבאללה" ★ הפתרון לטרור: טיפול שורש בינלאומי

שנותר לאמריקנים הוא לשלוח איתות מאיים לגבי מה שהם עלולים לעשות אם יגשימו החוטפים את איומם וירצחו את בני הערובה. נוכחות כוח המשימה הגדול מול חופי לבנון הוא האיתות.

במקביל, מפעילה וושינגטון לחץ עקיף על ה„חיזבאללה" ובעיקר על איראן, באמצעות סוריה, כדי למנוע פגיעה בבני הערובה. הנשיא אסאד, אחרי שנחשפה מעורבותו העמוקה בתמיכה ובהפעלת הטרור הבין לאומי, מעוניין מאוד לתקן כעת את תדמיתו במערב והוא מסייע לאמריקנים. על שיחרור החטופים אפילו אין מדברים. העיקר הוא להציל את חייהם. בין העוסקים בכך שוררת פסימיות גם לגבי הסיכויים להשיג מטרה צנועה זו.

ה„חיזבאללה" היא תנועה משיחית השואפת, בהשראת איראן, לייסד רפובליקה איסלמית בלבנון באמצעות מהפיכה שתשליט את כוהני הדת השיעים על כל המדינה. פעולה אמריקנית נגד מחנות ומפקדות ה„חיזבאללה" המצויים בתוך ריכוזי אזרחים, תביא להרס והרג שרק יגבירו את תחושת התיסכול והזעם בקרב האוכלוסיה הלבנונית. תחושות אלה, שיופנו באופן טבעי כנגד המערב והאמריקנים, רק יגבירו את התמיכה ב„חיזבאללה". אם ינסו האמריקנים פעולה נרחבת יותר, כמו שמציעים גורמים מסויימים בארה"ב ומחוצה לה, וינחיתו את המרינס בלבנון, ישפר הדבר עוד יותר את מצבם של הפונדמנטליסטים השיעים ותומכיהם האיראנים.

גיבוש התקוממות

ה„חיזבאללה" מצהירה בגלוי, כי אחת ממטרותיה היא למשוך הן את האמריקנים והן את צה"ל למעורבות צבאית גדולה בלבנון כדי שהאוכלוסיה המתקוממת תתגבש סביבם למלחמת קודש ממש כפי שהיה אחרי שנכנס צה"ל ללבנון כ־1982 והוציא בכך את השד השיעי מבקבוקו. אחד ממקורות עוצמתה

ומשיכתה של הקנאות השיעית היא הביטול המוחלט שבה מתייחסים אנשיה למוות ולהבלי העולם הזה. טרור המתאבדים השיעי שהופעל נגד צה"ל ונגד האמריקנים בעת ששהו בלבנון הוא הוכחה לכך. עובדה זו מעמידה בספק את יעילותה של שיטת פעולה נוספת הנשקלת כעת נגד הטרור השיעי.

את האופציה הנוספת לשיחרור בני הערובה – כלומר מו"מ על מילוי תביעותיהם – אין איש בירושלים ובוושינגטון שוקל היום ברצינות. לקחי העבר נלמדו והם מיושמים עתה הן על ידי ישראל והן על ידי ארה"ב המכריזות כי לא ישאו ויתנו עם הטרוריסטים ולא ימלאו את תביעותיהם. מותר להניח, עם זאת, כי צורה כל שהיא של מו"מ אכן מתקיימת למרות ההכרזות בין וושינגטון לחוטפים ובעיקר בין וושינגטון לאיראן. מו"מ זה מתנהל כנראה באמצעות סוריה ובחסותה.

כוח המשימה חימי של הצי השביעי האמריקני המשייט לא הרחק מחופי איראן משמש כנראה, בין השאר, מנוף לדחיפת המאמץ הדיפלומטי. מה שנותר, לכאורה, לארה"ב לעשות הוא לשבת באפס מעשה ולקוות שהלחץ הפסיכולוגי והמו"מ העקיף באמצעות סוריה יעשו את שלהם.

באחרונה, מתרבים הסימנים להכרה גוברת במערב, כי הטרור הלבנוני הוא בעייה בינלאומית שיש להעניק לה טיפול שורש בינלאומי. שוב אין מדינות המערב, וגם בריה"מ, יכולות להתייחס אל טרור המיקוח הלבנוני כאל תופעה מקומית ולהסתפק בכך שיניחו ללבנונים לשבור זה את ראשו של זה.

כמו פירטים

„כשם שחיסלו את תופעת הפירטיות במאות ה־18 וה־19, יכולות מעצמות המערב לחסל את תופעת הטרור השיעי שהיא די דומה, כתופעה, לפירטיות. ההיא", אומר פרופ' איתמר רבינוביץ, ראש „מרכז דיין" לחקר המיזרח התיכון באוניברסיטת תל־אביב. להערכתו, מבוצעים עיקר מעשי הטרור הזה על ידי תאגיד שיעי־פלשתיני הנתמך ומונחה על ידי האיראנים והסורים. מסיבה זו, קשה מאוד לזהות בברור את מנהיגי הטרור ומבצעיו ולהגיב עליהם יד. המסקנה של פרופ' רבינוביץ היא, שפעולה היקפית ועקיפה במספר רב של אפיקים יכולה להביא את הטרור הזה לרמה נסבלת. גם לדעתו של מומחה ישראלי בכיר ללוחמת בטרור, „ישנם היום עשרות מנופים בידי המערב, מהם קטנים וסמויים ומהם גלויים, שבאמצעותם ניתן ללחוץ על הטרור ותומכיו להפסיק את פעולתם או לפחות לצמצמה".

המנוף היעיל ביותר לדעתו של פרופ' רבינוביץ, יכול היה להיות שיתוף פעולה בין ארה"ב לבריה"מ ואירופה בהטלת סנקציות על איראן. אבל הסיכויים לשימוש במנוף זה אפסיים. הן ארה"ב והן בריה"מ מבקשות לשמור על השפעתן באיראן ולכן לא יסכנו את האינטרסים האסטרטגיים שלהן לטובת הלחימה בטרור. הוא הדין ביחס לפעולה בלבנון עצמה. בארה"ב, עדיין טריים לקחי ויטנאם והמעורבות המוגבלת בלבנון ובריה"מ לומדת על בשרה את לקחי מעורבותה הישירה באפגניסטאן. הרוסים גם לא יסכנו את יחסיהם עם סוריה ואיראן כדי לעזור לדמוקרטיות המערביות בלבנון.

מכאן שהמערב צריך לפעול לבדו והמנוף היעיל ביותר שבידו הוא מצור על לבנון. הסגר אווירי וימי על לבנון באמצעות הצי השישי ובוחות נוספים, אירופיים, שיצטרפו אליו יגרום להזדרדרות סופית ולהתמוטטות סופית של הכלכלה הלבנונית. הנתיבים היבשתיים לסוריה יהיו הערוץ היחיד לעולם החיצון לסחר הלבנוני, כולל סחר הסמים ותעשיית ההברחות הענפה שמחזיקים עדיין את משקה של לבנון „בחיים". יש להניח שהסורים ישתמשו בהזדמנות זו כדי לסחוט מהלבנונים כל דולר אפשרי, עד שבסופו של דבר ייחנק המסחר, כפי שנחנק המסחר של סוריה עצמה.

הגבלות תנועה

כהשלמה למצור על לבנון יכולות מדינות המערב להחמיר את ההגבלות על תנועה של לבנונים ואיראנים בתוכן ואליהן. הגבלות כאלה הוטלו באחרונה ואפשר ללא קושי רב להחמירן. כך, למשל, יכולים שרותי בטחון הפנים של מדינות אירופה וארה"ב, ללא הכרזות רמות, למרר את חייהם ולהגביל במעט עד לאפס את חופש הפעולה והתנועה של נציגיה ותרשמיים

(המשך בעמוד 18)

המוסף לתרבות, ספרות ואמנות – בעמוד 20

אלמוג מחשבים לשרות אנשים

אלמוג

תעשיות תוכנה ועיבוד נתונים

אלמוג עוסקת בתחום המחשבים עוד מאז היה הענף בחיתוליו. כיום נמנית אלמוג עם הותיקות בחברות המחשבים בישראל והיא תופסת מעמד נכבד בראש הפירמידה, עם מאזן הישגים מרשים ביותר וצוות עתיר ידע וניסיון.

בין הישגיה של אלמוג מספר ההתקנות המסחריות הגדול ביותר בארץ, של מערכות UNIX (מערכות רבות משתמשים). עם לקוחותיה של אלמוג נמנים בנקים גדולים, חברות ביטוח, חברות שיווק ושירותים וחברות יצרניות גדולות וידועות.*

* UNIX - TRADEMARK OF BELL LABORATORIES

אלמוג בעמ

בית סמואלוב, תל-אביב, רח' האומנים 7, טל. 03-335862

ידידי ישראל בוושינגטון מודאגים מהתפתחויות הפרשה האיראנית

„ישראל צריכה לחשוף האמת"

מאת **אראל גינאי**, וושינגטון

דו"ח הביניים של ועדת־המודיעין של הסנאט האמריקני לא עורר בקונגרס תגובות אנטי־ישראליות, שאי־אלה חוגים ציפו להן. חברי הקונגרס הם מקצוענים והם מודעים היטב לאופי הבלתי־מושלם של הדו"ח ולסכנות הכרוכות בהסקת מסקנות המתבססות עליו. אך הם מטעימים גם, כי אין זו אלא תחילתה של חקירה ממושכת ומדוקדקת, שמתפקידה לחשוף את האמת; וקרוב לוודאי, שאמת זו לא תהיה נעימה, לא לממשל בוושינגטון ולא לישראל.

ידידי ישראל בקונגרס – שמיספרם גדול כפי שהיה – מגלים דאגה מן ההשפעה לטווח ארוך על ציבור הבוחרים שלהם, שעלולה להיות לתיזכורות המתמידות בכלי־התקשורת על חלקה של ישראל במדיניות, אשר – כפי שמתברר והולך – היתה יותר אווילית והרת־אסונות מכפי שחשבו תחילה. הכל מודים, כי הממשל נושא בחלק הארי של האחריות למדיניות זו, אך חוששים, שגם מעמדה של ישראל יינזק, אפילו לאחר שחקירה אובייקטיבית וללא משוא־פנים תקבע את חלקו של כל אחד באחריות.

טובי ידידיה של ישראל בגבעת הקפיטול אף מגלים דאגה נוכח קביעת הדו"ח ואזהרותיו החוזרות ונישנות של שר החוץ ג'ורג' שולץ, כי אין זהות אינטרסים בין ישראל לבין ארה"ב. אזהרות מסוג זה אולי תנוצלנה על־ידי פקידים בדרג בינוני, שידידותם כלפי ישראל אמיצה פחות מזו של שולץ. אחרים מהם – ביניהם גם באלה שעד כה גילו ידידות כלפי ישראל – אינם מהססים לומר עתה, כי הם זועמים נוכח התפקיד שמילאה ישראל בפרשת איראן. במוסד בעל השפעה כמועצה לביטחון לאומי – שבאיוושה חלו שינויים גדולים – מורגשת בימים אלה לפחות מידה של קור, אם לא זעם, כלפי ישראל.

לא נותנים אמון

לעומת זה, בקונגרס אין מורגש שינוי אווירה כלפי ישראל. אפילו הסנאטורים שאישרו את דו"ח הביניים של ועדת המודיעין אינם סבורים, כי גילו עוינות כלפי ישראל, או שניסו להפוך אותה שעיר לעזאזל. יו"ר ועדת־המודיעין, הסנאטור דייוויד בורן, אומר: „לא הסקנו מסקנות כלשהן על התפקיד שמילאה ישראל. קבענו רק, וזה גלוי לעין, כי לישראל היה עניין חזק ורצוף בהמשך המגעים עם איראן וכי היא פעלה לא רק כדי לסייע בידי ארה"ב, אלא גם מטעמים משלה, שקל להבינם".

אם־כן, מדוע נוצרה בכל־זאת, לאחר קריאת קטעים מסויימים של הדו"ח, ההרגשה שישראל נועדה לשמש שעיר לעזאזל? זה אינו רושם מדוייק – כך אמר לי אחד מחברי הוועדה, שניסח את הדו"ח. בדו"ח הודגש, כי ההבחנה המחודשת של המדיניות כלפי איראן החלה כבר ב־1984, כלומר חודשים לפני הפגישה המפורסמת בין דוד קמחי לבין רוברט מקפרליין, שלעתים הוזכרה כראשיתו של „הקשר האיראני". כלומר, הדו"ח מפחית את משמעות חלקה של ישראל בפרשה.

אשר לחלקה של ישראל בקביעת מחירים מופרזים לנשק שנשלח לאיראן והפניית חלק מן הכסף ל„קונטראס" או ליעדים אחרים, הדו"ח רושם גירסאות שונות, בלא שהוא מנסה לקבוע איזו מהן נכונה – אמר בן־שיחי והוסיף: אנו אף איננו נותנים אמון בטענתו של הקולונל נורת', שיצחק רבין הציע ביוזמתו לשלוח נשק ל„קונטראס". אנו מכירים היטב את פעילותו של נורת' והממונה עליו, האדמירל פוינדקסטר, ומכאן שאנו יודעים, כי הם לחצו חזק על רבין. אך אם ברצונה של ישראל להבהיר את העניינים, יהיה עליה לשתף פעולה ושיטת ההכחשות הבלתי־מסוייגות, שבה השתמשה עד כה, לא תהיה עוד יעילה. זו יכולה להיות שיטה טובה, כדי למנוע פולמוס עם הממשל, אבל עכשיו, מוסיף איש שיחי, מגיע הזמן לחשוף את האמת. אמירת האמת תזיק לישראל פחות, מאשר אם תניח זאת לאחרים.

אווירת חשדנות

מנהיגי הקונגרס קיבלו הבטחה משגריר ישראל בוושינגטון בדבר נכונות לשתף פעולה עם החקירה, ויושבי־הראש של שתי ועדות החקירה של הקונגרס הביעו סיפוק מכך. האמריקנים ודאי מצפים, כי ראש הממשלה, יצחק שמיר, יחזור על התחייבות זו בעת ביקורו הקרוב בארה"ב, ובכך יחליש בדעת־הקהל כמה השלכות שליליות של דו"ח הביניים. עם זאת, אמר לי מקור אמריקני בכיר: „הרגשתנו היא, שדעת ממשלת ישראל על שיתוף הפעולה בחקירה איננה [illegible] עם דעתם של גדודי עורכי־הדין, שיפעלו בשתי הוועדות".

כפי שהדברים נראים עכשיו, ועדות החקירה תדרושנה למסור להן מיסמכים רבים. הן כבר אילצו את הנשיא רייגן להבטיח להעביר לידיהן את רשימותיו הפרטיות. ודאי שאין הן יכולות לצפות לשיתוף־פעולה כה מרחיק לכת מצד ישראל. זו הסיבה, שאי־אלה חוגים פרו־ישראליים מודאגים למדי מן העתיד. „ראה", אומר סם לואיס, מי שהיה שגריר ארה"ב בישראל, „זה מה שקורה, כאשר שתי מדינות בעלות ממדים כה שונים נעשות בעלות־ברית אסטרטגיות. הכל כשורה, כל עוד נוחלים הצלחות; אך במיקרה של כישלון, המדינה הגדולה יותר נוטה להטיל את האשמה על הקטנה, שלא תמיד יכולה לענות באותה מטבע. אני מקווה מאוד, שלא יתגלה שום דבר מזיק בעניינים כגון השימוש בכספי העזרה ל'קונטראס'. אך אני חושש, כי טעם מר כלשהו יישאר כמה בכל מיקרה".

סם לואיס בוודאי צודק. אבל אפשר לתאר, כי ישראל יכולה למצוא דרך לשתף פעולה עם ארה"ב, בלי שתיאלץ – כפי שאמר לי אחד מחברי הקונגרס – „[illegible]".

■ עזר ויצמן: „אני כבר לא תרנגול צעיר, למרות שאני מרגיש טוב..."

עזר ויצמן: היעד – בחירות עכשיו

גורס: ממשלת האחדות מיצתה את עצמה ★ *שואף:* להיות שר־חוץ בממשלת מערך ★ *קובע:* התרומה של בלס לאיחוד העבודה ויחד היתה אפס מאופס ★ *נזכר:* לאחר שסעדתי עם אונגר ובלס, אמרתי לרמי: האיש הזה לא מוצא חן בעיני, הוא חלקלק ★ *מזהיר:* אנשי ציבור לא צריכים לקבל מתנות ממי שאינם מכירים ★ *מגלה:* הליכוד הציע כיסוי כל חובות יחד, כדי שנצטרף אליהם ★ *מתחשבן:* גם בקרן תל־חי היו צרות צרורות ★ *מודה:* זה נכון, אני מנוטרל במשרד־החוץ ★ *שולף:* בענין כשלי־לשון, למודעי יש הישגים אדירים ★ *מצהיר:* מוכן להיפגש עם ערפאת, בתנאי שיכיר ב־242 ו־338 ויודיע על הפסקת הטרור

מאת אורלי אזולאי־כץ

הבית מספר 110 ברחוב הירקון בתל־אביב היה השבוע לביתו הפוליטי הרשמי של עזר ויצמן, לשעבר שר הביטחון בממשלת בגין ומועמד פוטנציאלי לעמוד בראש חרות. את נתיב ההתלבטויות ששירטט בין תורת ז'בוטינסקי לבין מישנתו של ברל מסכם ויצמן בדימוי מתחום הטיס, הקרוב לליבו: „אחרי שאתה בוחר את הכלי שבו אתה רוצה לטוס, אתה צריך לתת לו דלק. המטוס שלי זה מפלגת־העבודה, ועם הדלק שלה אפשר לקדם את השלום".

המפלגה היא הכלי, והמסלול וההמראה שלו רואה ויצמן את היעד בבירור: פירוק הממשלה, הקדמת הבחירות והקמת ממשלת־מערך, שבה יהיה הוא שר־החוץ מעופף בין קהיר לדמשק. עכשיו, אחרי שקיבל כרטיס חבר במפלגת העבודה, מתניע ויצמן את המנועים כדי לתקוף את היעד.

מרגיש טוב בבית

הציניקנים של הליכוד אומרים על סיפור המעבר של ויצמן שזהו סיפור החוטא שעונשו על חטא הבגידה בחרות הוא נענש בישיבה חסרת תוכן במשרד־החוץ, רחוק מביצוע, רחוק מעשייה. ח"כ מאיר שטרית אמר השבוע, כי אם ויצמן היה נשאר בבית, הוא היה על בטוח ראש־הממשלה. מהצד שלו רואה ויצמן את תנועת החרות כמי שבגרה סטתה מהדרך. אחרי שמרכז מפלגת העבודה אישר את הסכם המיזוג עם יחד, אמר ויצמן השבוע: „העבודה היא ביתי, ואני מרגיש טוב מאוד בבית הזה, אחרת לא הייתי בא".

● מה עשה לך המעבר מחרות לעבודה?

המעבר לא היה פתאומי. כבר שנתיים וחצי אני יושב בשרינו ובסיעת המערך. ראינו איך אנחנו חיים ביחד והגענו למסקנה שזה מוצלח.

● אתה ניהלת את מסע הבחירות של הליכוד והשמצת את המערך. היום אתה חבר העבודה.

תקפתי, זה נכון, אבל השתניתי. לאחר תחילת תהליך השלום הבנתי שיש שינוי במצב וחרות לא הבינה. מי שלא משתנה עם המצב הוא מרובע, ועל כן מצאתי לי בית חדש במפלגת העבודה.

● ההבדלים בין המערך לליכוד די היטשטשו בעת האחרונה.

לכן כל־כך קל לי עכשיו...

● ובכל־זאת, מפלגת העבודה היא עדיין מפלגה סוציאליסטית. האם אתה רואה עצמך סוציאליסט?

אני מגדיר עצמי באופן ישראלי יהודי ציוני, שמחפש בדרך תבונית את התקדמותה של ישראל מבחינה כלכלית, מבלי לדרוך אחד על השני, זה אולי ניסוח מאוד גרוע של סוציאליזם, אבל אני לא מגדיר עצמי כסוציאליסט. בסוף המאה עשרים אני חושב שבין הקפיטליזם המובהק והסוציאליזם המובהק יש איזה אזור אפור באמצע.

● האם חשבת מה היו אומרים אביך ודודך על מעברך לעבודה?

כשהצטרפתי לחרות חשבתי על כך. בשנת 71' היתה לי שיחה מאוד מעמיקה עם בן־גוריון בביתו. היה זה בעיקבות מאמר שכתבתי ובו הבעתי את דעתי, כי הבעיה היא לא כמה ערבים יהיו בארץ, אלא כמה יהודים. בן־גוריון הזמין אותי אליו ואמר: חרות, מה פתאום חרות, מה אתה עושה שם. גם משפחת ויצמן לא קיבלה באהבה את זה שהולכים עם תנועת ז'בוטינסקי. על הוויכוח בין חיים ויצמן לזאב ז'בוטינסקי עוד לא נכתב הכל. אבל בדרכי הפוליטית הבעיה שלי היא קודם־כל עם עצמי. כאשר אני מסתכל במראה, אני רוצה להרגיש טוב ושלם עם דרכי.

ראיתי את בלס פעמיים

● אתה מדבר על אידיאולוגיה ועל דרך, כאשר בלס [illegible] למעשה קנה אותך בכספו עבור המערך.

זה פשוט־קישקוש. בלס הוא אדם שלא יכול לצאת מחוץ הסכנות של לקנות ולמכור, כי הוא סוחר מצחיק. לבוא ולומר שאנחנו החלטנו לתת את כוחנו הדל, אבל המשמעותי, לפרס כי הוציא אותנו מהחובות, זה שקר מוחלט. אמרנו לנשיא שפרס צריך להרכיב ממשלה עוד לפני שדובר על פרטי ההסכם בינינו לבין המערך, ולפני שהגיעו לכמות חובות.

● במה, אם כן, תרם בלס לאיחוד העבודה ויחד?

התרומה שלו היתה אפס מאופס. כמו הסיפור על הילד שרצה ללכת לקולנוע ואומר לאבא שאמא מרשה ולאמא שאבא מרשה, ושני ההורים לא יודעים שהילד עובד עליהם. את בלס ראיתי פעמיים בימי חיי. נכון שפעם הוא אמר לי לפני הבחירות שהוא ידיד של שמעון ואני לא בדקתי את זה. פעם הוא הציע לי עיסקה עם הבנק לספנות והחלטתי לרדת מזה אחרי שהזהירו אותי ממנו. נכון שלרמי אונגר היו עסקים עם בלס. אם תשאלי את רמי, הוא יספר לך. ואם בלס תרם למפלגת העבודה, זו זכותו. אני לא רוצה להתחיל עם הסיפור הזה שאתה אמרת שאני אידיוט ואני אמרתי שאתה חמור, אבל מי תרם בזמנו לקרן תל־חי? קרמרמן ואני, לבקשתו של בגין, השתדלנו להוציא את קרן תל־חי מצרות צרורות. היתה זו בעיה נוראית, שבמעט והורידה את בגין ביגון שאולה. הפעם היחידה שראיתי את בגין קרוב לבכי היתה כאשר נפגעי אצ"ל צרו על משרדו וביקשו את כספם. בחיים הפוליטיים יש לכולם בעיות של תקציב, ואינני רוצה לצמוק בקרן תל־חי, כי אני לא חושב שזה הוגן לבוא ולהגן על מצב מסויים על־ידי טיפול במצב אחר, שבו היו כמה דברים חסרי טעם. באים ואומרים מי זה בלס שתרם למפלגת העבודה, איפה האידיאולוגיה? ראיתי כמה אידיאולוגים שתרמו לקרן תל־חי, ואני לא מתכוון לפרט...

● אבל הטענה היא שבלס [illegible] בתנאי שאתה תצטרף למערך.

(המשך בעמוד 18)

כתבת „ידיעות אחרונות" ביקרה באירלנד אצל משפחת חייל האו"ם שנהרג מפגיעת טנק ישראלי

על מצבת רב"ט מקלוכלין לא יצוין: „נפל בלבנון"

מאת ענת טל־שיר

הרמטכ"ל קרא לזה „טעות מבישה" ★ רב"ט דרמוט מקלוכלין, 33, הותיר אחריו אב ששכל שני בנים נוספים בטביעה בנהר, אשה וחמישה ילדים ★ ליד קיברו הטרי טירטר השבוע מערבל בטון קטן ★ עוד שבועיים תגיע מצבת שיש שחור ★ הטרגדיה של משפחת מקלוכלין מסעירה את אירלנד

■ אבא מקלוכלין ליד קבר בנו. אלוהים מאוד־מאוד אוהב אותו (צילמה: ענת טל־שיר)

„אלוהים מכה רק את אלה שהוא אוהב, ואותי כנראה הוא מאד מאד אוהב", אומר דרמוט מקלוכלין, אב שכול. בעשרה בינואר 87', נהרג בנו, רב"ט דרמוט מקלוכלין מאש טנק ישראלי בדרום לבנון.

רב"ט מקלוכלין הגיע לעיר מגוריו, סלייגו, לחופשת חג המולד. מקץ תשעה ימים במחיצת אשתו הולי וחמשת ילדיהם שב לבסיסו בכפר ברעשית בלבנון; כעבור יומיים, במוצאי שבת, מצא אותו הפגז. אותה עת, מעט אחרי השעה שמונה בערב, היה לבד בחדרו, עסק בסידור חפציו ואחר־כך שכב לנוח. היה לילה קר ובהיר בדרום לבנון ומקלוכלין, בן 33, נהרג במקום.

נקישה על הדלת

בסלייגו, בחצות הלילה, נשמעה נקישה על דלת ביתו של אבא מקלוכלין. הגשם ירד בסלייגו שתי יממות רצופות בלא הפסקה. מקלוכלין, קם לפתוח את הדלת. בכניסה ראה את בנו הצעיר ג'יראר ואת הכומר אלן הורי. 'Not again', אמר לכומר, והכומר הביט באיוב מסלייגו ואמר, „אני חושש שכן".

בצעירותו היה חייל בצבא הבריטי. אשתו נסעה בעקבותיו לאנגליה אחרי מלחמת העולם השנייה. היה מגיע הביתה לחופשות מדי כמה חודשים. אחר־כך חזר לסלייגו ומאז, 28 שנה, ועד היום הוא משמש אחראי על בית הקברות המקומי.

נולדו להם ששה ילדים, ארבעה בנים ושתי בנות. באפריל 79' הלכה לעולמה האם, מיידי מקלוכלין. מזל יאמר השבוע בעלה, שמתה כבר אז; אחרת לא היה בה כוח לספוג את המכות.

בינואר 84', לפני שלוש שנים, יצאו ג'ון (33) ופטסי (28) לדוג דגי סלמון בנהר. ג'ון היה פועל בבית חרושת ופטסי נהג משאית. בבוקר אותו יום באו לבית הקברות והודיעו לאביהם שהם יוצאים לדוג. כשהחשיך ושני האחים לא שבו, יצא אבא סלייגו לחפשם. הנהר בלילה ההוא סער והיה ברור שסיכוייהם להינצל אפסיים אף כי נודעו כשחיינים מצויינים. באותו ערב היו אמורים לנגן בבאר של מלון מקומי.

גופה צפה בנהר

אחרי שבוע, צפה ועלתה ממי הנהר גופתו של ג'ון, הבכור לבית מקלוכלין. ואילו גופתו של פטסי נתגלתה שנתיים וחצי מיום הטביעה על־ידי אשה שטיילה ליד האגם. מששה ילדים נותרו שלושה. פאמלה שעברה להתגורר עם אלמנתו של פטסי בדבלין. מתגוררת בסלייגו ובעלה משרת בצבא האירי, ג'יראר, הצעיר מכולם, אף הוא חייל. ג'יראר משרת בבסיס המרוחק 24 מייל מהבית.

כשדרמוט הגיע לחופשת חג המולד, הלך עם ג'יראר לבית הקברות. הם הניחו ציפורנים תכולות מפלסטיק על הקברים של אמא, פטסי וג'ון. בדרך חזרה אמר ג'יראר שהחליט להתנדב לשרת בלבנון. בסדר, אמר לו דרמוט, אם זה מה שאתה רוצה. אבא מקלוכלין: „אני לא אעצור אותו גם אחרי שדרמוט איננו. אם ג'יראר רוצה ללכת ללבנון – בבקשה".

„זה צבא התנדבותי", אמר לי קצין העיתונות של הצבא האירי, „ואם הוא מתנדב לשרת בלבנון – הוא יגיע לשם".

סלייגו שוכנת בצפון מערב אירלנד. ארבעים דקות נסיעה מגבול אירלנד הצפונית, ומכאן שמתחוללים שנים מעשי זוועה, טרור, מצוקה ומשאיות נפץ. סלייגו קרובה כל־כך ושקטה כעיר קיט, 18,500 תושבים, כולם מכירים את כולם. וכל שהו מתגלה כמחוזות האחר. לא הרחק מסלייגו, ליד כפר דייגים קטן, מצא את מותו בקיץ 79', הלורד מאונטבטן בעת דייג חסילונים. מאונטבטן, גיבור לאומי, נצר למשפחת המלוכה הבריטית, נהרג מפצצה שהוטמנה בספינתו על־ידי טרוריסטים אירים.

אבא מקלוכלין מתגורר מרחק עשרים צעדים מגדר בית הקברות של סלייגו. אילו האמין בשדים ורוחות, ספק אם היה מסוגל לשכון שנים כה רבות בקירבת קברים ומצבות. אשתו ובניו קבורים שם במרחק סנטימטרים זה מזה. בחורף, נעשים שבילי בית הקברות בוציים וצבעם מאפיר כעין ביצה טובענית.

בצד הצפוני של בית הקברות יש גוש דליל של קברים, שם טמונים הפרוטסטנטים הבודדים. ביתרת הקברים, כמו אלה של בני מקלוכלין, שוכנים לעד קתולים. קברו של ג'והן שוכן ליד קבר אמו ובשורה הניצבת להם מונחים פטסי ודרמוט, זה בצד זה.

הקבר של פטסי מרובע ועל צלעו מצבת שיש שחור. קרקעית הריבוע מרופדת רסיסי שיש לבן כמעין אבני חצץ. ברגעים נדירים, כשהשמש מתגלה בחודש פברואר מעל שמי סלייגו, מנצנצים הקברים למרחוק.

חור ענק נפער

ליד קברו הטרי של דרמוט טירטר השבוע מערבל בטון קטן. שני פועלים יצקו את היסודות ובתוך שבועיים תגיע מצבת שיש שחור. הולי קבעה שירשם עליה „דרמוט מקלוכלין: נהרג ב־10.1.87'. לא לבנון; לא תאונה; לא נהרג בעת מילוי תפקידו; ולא כפי שסיפרו לו מפקדיו ביוניפי"ל „שירת את ארצו כמיטב יכולתו ונפל למען השלום".

„טעות מבישה", אמר הרמטכ"ל ימים אחדים אחרי האירוע. אבל גם ההודאה לא טיהרה את האווירה. האירים רותחים מכעס, צוברים עוינות נגד ישראל. מאמרי המערכת, הצהרות הפוליטיקאים ואנשים ברחוב מרמזים שאפשר שמותו של מקלוכלין לא נגרם כתוצאה ממשגה. הם אמנם טרודים בבעיות בוערות – בחירות בשבוע הבא, אבטלה, הגירה, חובות לבנקים בינלאומיים ועוד – אבל הטרגדיה של משפחת מקלוכלין מדוברת מסלייגו ועד דבלין.

צעירה אירית בשנות העשרים לחייה, שבעלה משרת בכוח הרב־לאומי בלבנון, אמרה לי השבוע שהאווירה בקרב החיילים האיריים קשה ביותר. אחרי שמקלורלין נהרג, כתב לה בעלה שהם נוטים לראות בישראל כמעט־אויב, שהמוראל בקרב הכוח האירי (740 חיילים בלבנון) ירוד ושהם חוששים לחייהם. את ה„טעות המבישה" כינה החייל האירי הצעיר „פרובוקציה ישראלית".

צה"ל חקר, והתברר שמפקד הכוח הישראלי שהגיע לגיזרה רק יום קודם לכן, הורה לפתוח באש למרות אזהרות אחד מפקודיו. פורסם שהמפקד הושעה מתפקידו. בצילומי איי.פי. (A.P) למחרת התקרית, נראה בבירור חור ענק שנפער בקיר המבנה.

הולי מקלוכלין סירבה לראות את התצלום. בסלייגו רואים בה אשה צעירה שעולמה חרב עליה. בתקשורת האירית היא מצטיירת כגיבורה לאומית גאה, נחרצת ועיקשת, ובישראל שבה יודעים סבלה של אלמנה מהו, דווקא בישראל הוצעו לה 50 אלף דולר פיצויים דרך סוכנויות הידיעות הזרות, שום גורם ישראלי רשמי לא הגיע לסלייגו לנחם אותה או להעלות בפניה את הצעת הפיצויים באופן דיסקרטי.

קפטיין ברינס, דובר הצבא האירי: „רק מי שאינו מכיר את העם האירי, טבעו, תרבותו, יכול היה להציע לה כסף". אולי אם היו נועצים בנשיא הרצוג לא היתה הטרגדיה האישית מתגלגלת למימדי פרשיה בינלאומית עגומה.

נקטפה בת עשרים

בשבוע שעבר, עם נעילת הכנס הבינלאומי בנושא „לאומיות יהודית ואירית במאה ה־20", אמר הרצוג שהידוק הקשרים עם אירלנד מתבקש מהעובדה ששני העמים קשי עורף. ואכן הולי מקלוכלין היא אירית קשת עורף. היגון שלה נמהל במרירות מעיקה ובחשד מנקר. היא לא משוכנעת בממצאי דו"ח החקירה, מה שקרה קרה, אמרה למשפחתה, ודבר לא יחזיר את דרמוט לחיים, בוודאי לא הכסף.

ביתה שוכן בסמוך לביתו של אבא מקלוכלין. כלומר, בקירבת בית הקברות. בכל פעם שתצא מהבית שלה או של חותנה, למכולת, העירה, להביא את הילדים מבית־הספר – תחלוף ליד בית הקברות.

בשעת צהריים הגעתי לביתה. בחדר רכבה בתה הפעוטה על אופניים. את הדלת פתחה אחותה, היא לא רוצה לראות אף אחד, אמרה, והדלת נסגרה, והולי המשיכה לשוחח בטלפון. אשה קטנת קומה, דקה, תווי פנים נחושים, שיער מתולתל חום, עיניים חומות, אף סולד, שפתיים דקות. בטקס האשכבה בכנסיה בכתה בשקט אך מאז יבשה. לפילים, בכורה בן ה־11, אמרה שאבא נהרג ואת ההתמודדות עם הקטנים, השאירה לחדשים הבאים. בלאו הכי הם לא רגילים לראות את אביהם בתכיפות.

הולי, בתו של הסנדלר המקומי, ודרמוט, הכירו עוד מימי בית־הספר.

(המשך בעמוד 26)

קורס
מנהלי יצוא
(Export Manager)
בבית הספר
לניהול
היצוא וסחר
בינלאומי
הקריירה
בינלאומית
העתיד שלך... ושל המדינה
[illegible]

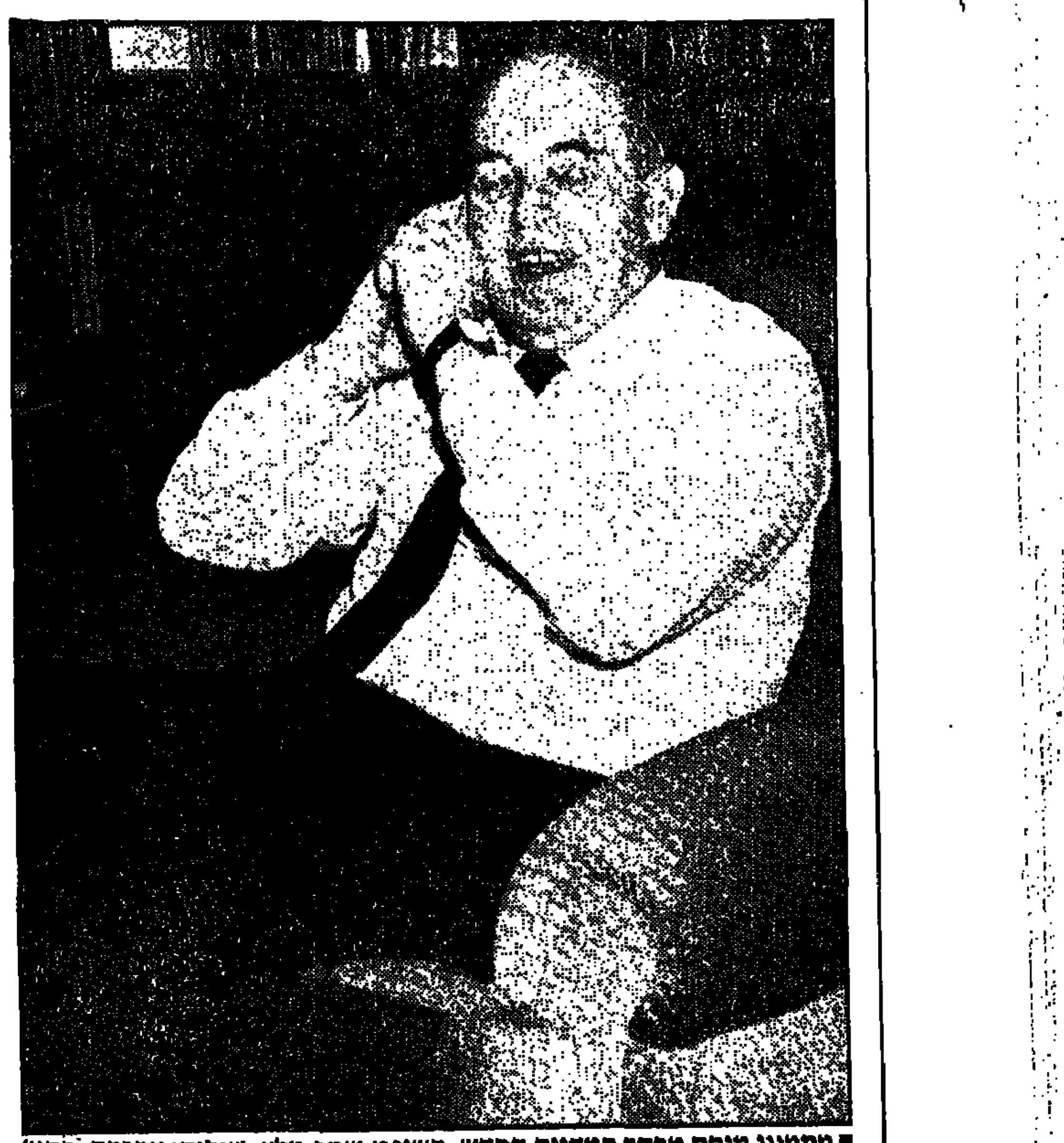
■ מתמוגג מנחת מבקר המדינה החדש, השופט יעקב מלץ (צילום: אברהם חסון)

אחד מהמשפחה

מאת בינה ברזל

"רוני, תדאג שלא איש המערך יבחר כמבקר", אמר ראש־הממשלה לסגן השר, מילוא, מייד לאחר ששוחח עם פרס. פרס שיצא מישיבת המערך הבהיר לו, כי המערך החליט לבחור ביעקב ניצן כמועמד לתפקיד מבקר המדינה. שמיר רתח. הצעתו שנדחתה אמרה, ששתי המפלגות הגדולות יסכימו על מועמד בלתי מפלגתי.

זה כבר היה השלב האחרון בהתמודדות בין המערך לליכוד על בחירת המבקר. התמודדות

רצו מבקר מדינה לא־פוליטי, קיבלו את יעקב מלץ, בעל דעות לאומיות. שתי בנותיו גרות בהתנחלויות בשומרון. לא פלא שיצחק שמיר מרוצה

שנסתיימה בבחירתו של מועמד הליכוד, שהוגדר כ"איש לא פוליטי, השייך בדיעותיו למשפחה הלאומית": השופט יעקב מלץ.

הליכוד לא רימה, הוא רק ניהל המאבק ביתר כישרון והתחשבות בשותפים בכנסת. זה השתלם. באותו ביום בו ניבחר מלץ, ביקר שמיר בקרית־גת. רוני מילוא הודיע לו על החלטה. מילוא, היה האיש על המועמדים, יחד עם מיכה רייסר וחיים קאופמן. "בחירה טובה". אמר שמיר. הוא היה מרוצה. המערך הביס עצמו בלחצו על מועמד פוליטי.

■■■

את שמו של מלץ העלה כבר לפני שישה שבועות ח"כ דב שילנסקי. שמיר אמר ששמע על האיש דברים טובים והוא מוכן לתמוך במועמדותו. אחר־כך הלך שילנסקי אצל יו"ר הוועדה הבוחרת, מיכה רייסר, ואחר־כך, לפי הצעת מילוא, גם למשה שחל. "שחל יכול להשפיע על פרס", אמרו לו.

שחל התחמק, אמר שיברוק. יותר השם מלץ לא עלה. אלא שבשקט המשיך הליכוד לגלגל את העניין. בשקט, גם משום שמלץ ביקש ששמו לא יפורסם.

השם הראשון שהעלה הליכוד מול מועמד המערך היה חיים קוברסקי. למעשה היה מועמדו של המפד"ל. התפקיד הובטח לו אחרי שהתפטר מתפקיד מנכ"ל משרד־הפנים. בליכוד חשבו שזו הזדמנות טובה לקרב את המפד"ל לליכוד.

ביום שישי שעבר נפגשו המר, קאופמן, רייסר ומילוא, והחליטו לעשות כל מאמץ לתמוך בקוברסקי. אבל אם לא ישיגו תמיכה, אמרו אנשי הליכוד להמר, יעלו את שמו של מלץ.

אחד מהנוכחים בפגישה, מקורבו של המר,

■ משה שחל: לא שיכנע את פרס

הכיר את השם. "בנותיו", אמר, "יושבות בהתנחלויות, אך אסור שידעו על כך".

הליכוד החליט לכפות על חבריו משמעת קואליציונית. אפילו דר' בורג, שלא מסתיר את חיבתו לברית ההיסטורית עם המערך, ידע לכבד את רצון הליכוד, וקולו, בסופו של דבר, הכריע את הכף.

■■■

ביום שלישי בבוקר פעל הליכוד לגיוס רוב למועמדותו של קוברסקי. מלץ נשמר מאחורי הקלעים. במשרדו של השר קורפו, התכנסו קאופמן, רייסר, מילוא ואיתן. רייסר העלה את שמו של השופט, יעקב טירקל. למה שופט? בכוונה להיענות לתביעת ר"ץ ושינוי שביקשו לבחור מועמד א־פוליטי.

מילוא מסכם את המצב: סיכוייו של קוברסקי סבירים. פרץ כבר הודיע שיתמוך בו, וכמוהו גם נציג פא"י, אברהם וורדיגר, ונציג האגודה, מנחם פרוש. גאולה כהן דבקה במועמדה, אלוף מיל. מאיר זורע, אך הבהירה, כי במקרה הצורך תתמוך בקוברסקי. סה"כ נספרו 11 קולות. בשביל הקול ה־12, המכריע, הלכו לאהרון אבו־חצירא.

אבו־חצירא מבטיח לתמוך, אלא אם כן יעלה המערך את שמו של הפרופסור, שמעון שטרית, חברו מנוער.

ביום שלישי בבוקר התכנסה הוועדה. המערך הציע את ניצן, יוסי שריד את שטרית, הליכוד ושותפיו את קוברסקי. אבו־חצירא לא הגיע ועל קולו נפל מועמד המפד"ל.

עכשיו החליט המערך ללכת על שמעון שטרית. הליכוד נבהל. הבינו שם, שזה הזמן לגייס את תמיכת ר"ץ ושינוי ולמצוא מועמד לא־פוליטי.

הציעו שופט. ביקשו מעטשי לדבר עם רובינשטיין או וירשובסקי. דיברו עם שריד, הסבירו לו כי יש הזדמנות לבחור מועמד נקי, כדבריו. במשרדי שינוי נפגשים שריד, גאולה כהן ווירדן עטשי. שלושתם מתקוממים נגד האפשרות שאבו־חצירא יכריע. בשיחות עולה שמו של יעקב טירקל, ואחר־כך גם שמו של מלץ. ואז – הפתעה: שריד הוא ראשון החותמים על מועמדות השופט מלץ.

בליכוד מעריכים, כי שריד ועטשי חששו שטירקל, מועמדו של רייסר, מקורב לליכוד ולכן בחרו במלץ. אומר אחד המשתתפים במסע הבחירה: "כמעט התפוצצנו מצחוק כשראינו את גיליון החתימות על מלץ ושמו של שריד בראש".

יוסי שריד, יטען אחר־כך, ששיקוליו בבחירת השופט מלץ מקצועיים לגמרי. "שמעתי עליו המלצות ממקורות שונים, כולל השר רובינשטיין שאמר, שהוא היה המועמד המועדף שלו לתפקיד היועץ המשפטי לממשלה".

■■■

עכשיו נראה היה שלמלץ מובטח רוב. אלא שאז התברר שיש סחף במחנה הלאומי. החברים הספרדים בוועדה שוכנעו לבחור בשיטרית. לרגע שררה בליכוד אווירת משבר. מילוא רץ לדבר עם בורג ושאקי: "איזו הגינות זו", שאל, "תמכנו בקוברסקי והטלנו משמעת סיעתית. לא רק שקוברסקי נפל באשמת אבו־חצירא, אתם נותנים לאיש לתמוך במועמד המערך שהוא איש פוליטי מובהק, חבר מרכז מפלגת העבודה?"

המפד"ל ביקש זמן, אין, אמר מילוא, אבל הבטיח "למתוח" את ישיבת הוועדה. בישיבה ביקש את רשות הדיבור ופירט את יתרונות השופט המועמד. תוך כדי הנאום נכנס בורג וביקש להוסיף את חתימתו ל־11 שכבר התנוססו מעל השם מלץ. המירוץ הוכרע.

תאריך מוזר

או שהם לא פותחים לוח שנה, או שיש להם מניעים נסתרים, אחרת אי־אפשר להסביר איך אנשי חרות קבעו את מועד ועידתם ל־30 במרץ. כ־30 במרץ, אי־אפשר לקיים ועידה, כי זהו היום הראשון של ההצבעות על תקציב המדינה בכנסת וכולם מרותקים.

אז כנראה ידחו אותה. אבל גם המועד המאוחר שנקבע לוקה באותה תיסמונת מוזרה: ה־14 באפריל – ליל הסדר.

על החיים ועל המוות

הפעם זה יהיה קרב על החיים ועל המוות – כך מתארים במפלגה הליברלית את מה שיקרה אם מודעי ינצח. אם יפסיד – התסריט לגביו יהיה דומה.

בשבוע האחרון התחריף העימות בין שריר, פת, נסים לבין מודעי וחבריו. ללא כל הגיון עוסקים ארבעה שרים ליברלים וכ־40 עסקנים במלחמות הישרדות. מתכוננים למאבק המכריע בישיבת המועצה.

"בכל המפלגות יש מוביל אחד. לכן נבחרתי בוועידה האחרונה ואתם מנעתם זאת ממני. הפעם אני הולך לקחת את שלי", אומר מודעי. ובמפלגה טוענים שזו הכרזת מלחמה העימות הפעם יוביל לפילוג.

יבחר מי שיהיה לו רוב במוסד הבוחר, מרכז המפלגה. מודעי מתכוון להגדיל את מספר חברי המרכז לאלף, כדי להערך לקראת האיחוד עם מרכז חירות ולהוות 30% ממנו.

את המתימטיקה הזו יודעים כל הליברלים. אם מודעי יצרף את אנשיו, הוא יהיה מספר 1 ואז שריר, פת ואחרים ילכו הביתה. נסים, מעריכים במפלגה, ילך עם המנצחים.

חשבון עם פרס

מאת גדעון רייכר

"אתם במערך גונבים", אמר ח"כ מיכאל איתן לשמעון פרס.

פרס לא נשאר חייב: "השיטה שלך היא להשמיץ ולפטפט ללא יסוד".

מיכאל איתן: "הכל אמת. אני אחראי למה שאני אומר. ואני אומר ש'סולל בונה' מתגייס לטובת המערך בכל מערכת בחירות".

הקרב המילולי הזה מעל בימת הכנסת התקיים לפני כשנה, כאשר שמעון פרס היה עדיין ראש ממשלה. מיכאל איתן אסר מלחמה על "סולל בונה", המערך ופרס, מקום שנבחר לכנסת ה־11.

מחוגי שעון היד שנתן בלאס לפרס ואשר נחשפו על ידי איתן, סובבו זה מכבר. מיכאל איתן לא הסתיר את הבטחתו מעל דוכן הכנסת – מיכאל מחכה לפרס. איתן הוא היחידי בכנסת שמסוגל להוציא את שמעון פרס משלוותו. זו יריבות רבת חודשים. מיכאל איתן איננו חוסך בשום ביטוי חריג כאשר הוא מדבר על "סולל בונה" וההסתדרות.

מיכאל איתן לא נתפש מעולם מחייך, לפחות לא במסדרונות הכנסת. הח"כ בן ה־42 זועף דרך קבע. קולו העז בוקע לא אחת בחלל המליאה בקריאות ביניים בוטות. איתן, נשוי ואב לשלושה ילדים, נטול הומור ולהלוחית ובעל השכלה משפטית, שירת בצה"ל כמש"ק.

הקרב הגדול בינו לבין פרס שהתחולל לפני כשנה הסתיים בטריקת דלת. איתן יצא את אולם המליאה בצעדים חפוזים לאחר שהצהיר בקול גדול: "בנק הפועלים מוריד כספים ל'סולל בונה' בניגוד לחוקי הפיקוח על הבנקים ו'סולל בונה', שנמצא בפשיטת רגל טוטאלית, עוזר למפלגת העבודה. הממשלה מורידה כספי ציבור ל'סולל בונה' כדי שזו תמשיך לממן את מערכת הבחירות של פרס והבה"ז".

ראש הממשלה פרס לא נשאר שווה־נפש לדברים הקשים הללו: "איך בכלל עולים רעיונות מעוותים כאלה בראשך. איך אתה מעלה על דעתך דברים מבולבלים כאלה", שאל. אך מיכאל נותר איתן ותקיף בדעתו – "הכל אמת, אני אחראי למה שאני אומר".

שמעון פרס: "אם אתה דובר אמת, אז מדוע אינך תובע אותי למשפט. איש האמת הגדול", ממשיך ראש הממשלה: "תתפייש לך. אני אינני עוסק בעניני מפלגות ואינני מגייס כספים מכל מיני קבלנים לעניני מפלגות. גם אינני מגייס כספים לא בגדה ולא במקומות אחרים".

הרמז הזה לעסקי הקרקעות וכספי הליכוד עורר את חמתו של איתן "אתם גונבים..." אמר ולא יסף.

היו"ר אליעזר שוסטק לא נתן לו לכלות את דבריו. איך אתה מדבר? היסה אותו.

שמעון פרס: "אל תצעק עלי".

איתן איננו נרגע. פרס כועס ומבהיר: "אני לא ביקשתי משום ערבי בגדה לתרום כסף... ולך איתן יש חוצפה ועזות מצח לטפול עלילות".

ולאחר שבועות אחדים שוב התחולל קרב דומה מעל דוכן הכנסת. איתן הבטיח אז והדברים נרשמו בפרוטוקול: "ענייני הכספים של המערך עוד יטופלו על ידי. הפעם זה לא יעבור בשקט..."

וכך היה. מיכאל איתן לא התכחש להבטחתו החגיגית.

מה עושים עם ההחזר?

הכנסה צדדית בלתי צפויה נתגלתה לח"כ פנחס גולדשטיין, משרד התקשורת שיגר אליו ברוב טכס המחאה חגיגית בסך תשעה שקלים וששים ואחת אגורות. הח"כ המאושר מכפר־סבא גילה, כי את התשורה הבלתי־צפויה שיגר אליו במשרד שעליו מופקד יריבו הפוליטי, אמנון רובינשטיין.

בירור קצר העלה, כי משרד התקשורת חייב את הטלפון בביתו של גולדשטיין בגודש שיחות נטול יסוד. כאשר גילו אנשי הטלפונים כי המחשב מחייב שלא בצדק את פנחס במטפטפת יתירה, שיגרו אליו במהירות המחאה המחווה החזר של החיוב המיותר.

אולם אליה וקוץ בה. הנבחרים כידוע זוכים בשיחות טלפון חינם וכיצד איפוא יוכל גולדשטיין לזכות בתשלום עבור הוצאה שלא היתה?

תשובה של השאלה הזו לא נמצאה עד כה בתקנון הכנסת (עד שתימצא השיב פנחס את פני ההמחאה ריקם.

נקודה תחת נקודה

מאת רוני שקד

יש כבר 20 נקודות על ביצה שלא נולדה – הוועידה הבינלאומית. פרס הביא 10 בעדה והליכוד שלף 10 נגדה

היריה הראשונה בממשלה בוויכוח על הוועידה הבינלאומית – הביצה שעדיין לא נולדה – נורתה השבוע, שמעון פרס הביא את עשר הנקודות שלדעתו צריכות להוות את הבסיס להסכמת ישראל להצטרף לוועידה.

שלא במקרה, הוכן השבוע נייר עבודה בלישכת ראש הממשלה, שכולל גם הוא עשרה סעיפים. המסמך נושא את הכותרת "מדוע לא ועידה בינלאומית?"

ומה נאמר בנייר העבודה?

1. כל ממשלות ישראל דגלו תמיד במו"מ ישיר בין ישראל למדינות ערב.
2. הממשלה מעולם לא קיבלה שום החלטה בזכות ועידה בינ"ל. לשר החוץ אסור לומר שקיימת החלטה בזכותה.
3. ממשלת ישראל דוגלת בשיחות ישירות עם ירדן, ללא תנאים מוקדמים. דרישת ירדן לוועידה בינ"ל מהווה תנאי מוקדם.
4. רעיון הוועידה הבינלאומית הוא רעיון סובייטי.
5. מדינות ערב דורשות השתתפות בריה"מ משום שידוע להן שהיא תדרוש נסיגה ישראלית והקמת מדינה פלשתינאית.
6. ועידה בינ"ל תאפשר לבריה"מ לחזור למזה"ת מבלי שתפתח את שעריה לעליה ותחדש יחסים דיפלומטיים.
7. הוועידה כולה תנקוט עמדה אנטי ישראלית והמשתתפות ידרשו נסיגה ישראלית.
8. הערבים דורשים ועידה ל כדי שיוכלו להתחמק מהכרה בישראל.
9. הסכם השלום עם מצרים הושג בשיחות ישירות (ובסיוע אמריקני). יש להמשיך באותה דרך.
10. ישראל דגלה מאז הקמתה בשיחות ישירות עם שכנותיה ואכן, לאחר כ־30 שנה הושג שלום עם מצרים. יש להמשיך ולדרוש שיחות ישירות עד שמדינות ערביות אחרות יבחרו בדרך שלום.

ראש הממשלה, יצחק שמיר, מתכוון להעלות את טיעוניו נגד הוועידה בעת ביקורו הקרוב בארה"ב. בזמן שהוא יצהיר במדשאת הבית הלבן על התנגדותו, יכין ממלא מקומו את נייר העבודה לקראת ביקורו הצפוי במצרים וכותרתו כמובן "כיצד לקדם את הוועידה הבינלאומית".

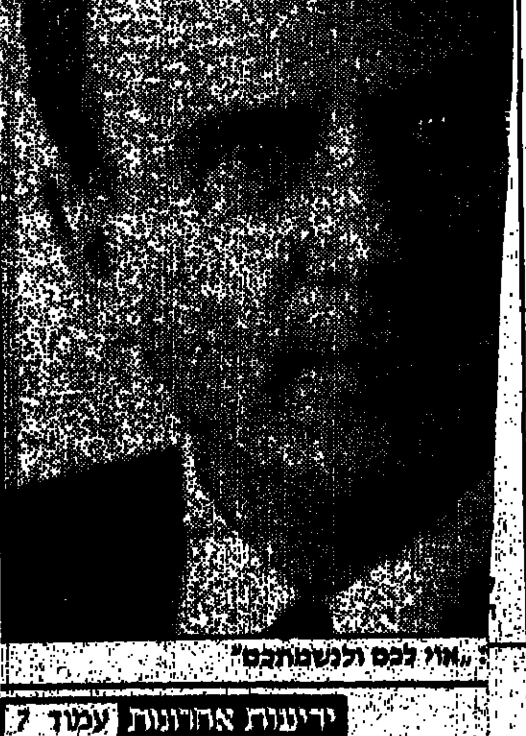
"אוי לכם ולכשנותכם"

■ מודעי וגולדשטיין ישבו השבוע סביב שולחן במלון בת"א. העילה: כנס של הליברלים כחלק מהקרב לקראת הוועידה. (צילום: שלום בר־טל)

מעביר זמן בעצרות עם

מאת שלמה נקדימון

יצחק פרץ סבור שבתוך שלושה־ארבעה חודשים עלולה ישראל לעמוד בפני מערכת בחירות חדשה. "מפלגת העבודה", אומר שר־הפנים לשעבר, "החלה מאבדת סבלנותה, ואני חושש שממשלת האחדות הלאומית לא תוציא זמנה".

לא רק פרץ חושב ככה. אישים שנפגשו באחרונה לשיחות עם שמעון פרס, שמעו ממנו, כי בתוך חודשים ספורים תתחיל הערכות לקראת מערכת הבחירות. במרכז העבודה כבר פועל אגף בחירות.

אלא שגם אם הממשלה עומדת בפני משבר, ממשיך הרב פרץ להתכונן לאפשרות שבתוך פרק זמן קצר יחזור לתפקידו כשר־הפנים. המגעים בינו לבין יצחק שמיר ושרים בכירים בליכוד נמשכים. הליכוד וש"ס מחפשים פיתרון שלא יעורר פרשות עגומות כגון, פרשת סוזי מילר והגיור. אגב, בעניין זה התקיימה באחרונה פגישה בין פרץ לבין היועץ המשפטי לממשלה, יוסף חריש.

האם קבע לעצמו הרב פרץ תאריך שאחריו תפרוש ש"ס לחלוטין מהקואליציה?

על השאלה הזו, מסתבר, כלל לא חושבים, שכן, "ראש־הממשלה משתדל למצוא פתרון. בליכוד רוצים שאחזור לממשלה, ופועלים בכיוון זה".

ואיך כבוד הרב מעביר את הזמן?

פרץ: "אני ח"כ פעיל בוועדות החוקה והחוץ־וביטחון, ומרבה לפעול במסגרת ש"ס כולל השתתפות בעצרות עם".

מוצא חן בעיניו

מיהו האידיאולוג של מפלגת העבודה? לכאורה, אין כזה. כדרכן של כל המפלגות, גם תורתה של מפלגת העבודה מקופלת במצע המוצג בפני הבוחרים. אבל מסתבר, כי ליו"ר מפלגת העבודה, שמעון פרס, יש העדפות משלו ובתואר זה הכתיר את יוסי ביילין – לשעבר יועצו הקרוב במפלגה.

עד כה לא ניתן לכך ביטוי רישמי, אבל קבוצת חברים שמעה את פרס והחליטה לחשוף את הדבר. אחד מהם, יצחק אלישיב, ראש מועצת אזור, ומהכוחות העולים בעבודה: "כאשר הרכבנו את רשימת המועמדים לכנסת, הייתי צריך להופיע כנציג הצעירים לאחר חיים רמון. אבל פרס הכניס לפני את יוסי ביילין. נכון, המקום לא ריאלי, אבל לי חשוב היה העיקרון. באתי אל פרס עם קבוצה של נציגי

גם אם הרב יצחק פרץ בטוח שהממשלה לא תוציא ימיה, ברור לו שהוא חוזר אליה בקרוב

דור ההמשך ושאלתי בזעם: 'שמעון, איך זה לא רעדה ידך להעמיד את יוסי ביילין, פקיד במפלגה, ברשימה לפני, בשעה שאני נבחרתי בזכותי?'

"פרס ענה: 'איציק, אל תכעס. יוסי ביילין הוא האידיאולוג מס. 1 של מפלגת העבודה כיום'.

"אלישיב: 'זו בושה. לכן המפלגה נראית כמו שהיא נראית'".

ראש מועצת אזור מיהר לדווח על־כך בהתייעצות פנימית של "הזרם המרכזי" בעבודה – זרם הטוען לייצג את האקטיביזם המדיני כפי שהיה מקובל על מפא"י ההסטורית. גוף זה החליט לעצור את "הסחף" הקיים במפלגה לעבר האגף ה"יוני", עמדה שבאה לידי ביטוי בכנס שקיימו אתמול.

וחזרה לעניינו של ביילין. באותה התייעצות דנו המשתתפים בכמה צעדים מדיניים שביילין, נקט, ואשר עומדים, לדעתם, בניגוד לעקרונות המפלגה. הגדרתו של האיש כאידיאולוג עוררה, כמובן, תגובה אירונית בקרב הנוכחים. ראוי לציין, כי על ראשי "הזרם המרכזי" נימנים, יו"ר הכנסת, שלמה הלל, שרת־הבריאות, שושנה ארבלי־אלמוזלינו, הח"כים נחמן רז ושמחה דיניץ, ד"ר מיכאל בר־זוהר, ד"ר עמוס כרמל, ראש עיריית בת־ים אהוד קינמון ועוד. הודיעו על זיקתם גם: השר יעקב צור, סגן השר אברהם כץ־עוז, והח"כים ערנה סולודר ואפרים שלום.

השבוע, כאשר נשאל ביילין אם אכן הוא נקבע באורח רישמי כאידיאולוג של המפלגה, השיב: "אני שומע עתה בראשונה על סיפור מעשה זה. אבל אני מודה: זה מוצא חן בעיני".

שאלוהו בכינוס הנזכר התייחסו להוראה שהוצאה על אי הפצת האמנה של אש"ף על ידי משרד החוץ, האם היא ניתנה על דעתו של שר החוץ, פרס?

ביילין: "אם זה היה נראה חמור בעיני פרס הוא היה מסב את תשומת לבי לכך".

מרעננים את הרבנים

שר־הדתות, זבולון המר, החליט "לרענן" את בתי־הדין הרבניים. המר המודע היטב לביקורת הציבור, מבקש לשפר את "המקום המשמש נקודת מיפגש קריטית לדתיים וחילוניים".

המר: "יש לנו כמה רעיונות לשיפורים: למשל, פישוט פרוצדורה של הילכי דין שהיא, לעיתים, ארוכה, מייגעת ולכן גם פוגעת. לעזרת הפונים לבתי הדין הרבניים יועמדו שירותי ייעוץ בתחומים אלה. נקפיד, למשל, שדיינים יופיעו לדיון במועדים הקבועים מראש וימנעו עיכובי ציפיה מנזקקי בתי־הדין. נפתח קורסים לדיינים בנושאים פסיכולוגיים וסוציולוגיים, כדי לגלות הבנת יתר לרמות השונות של המתדיינים בפניהם".

שר־הדתות מתכוון לדאוג גם לעולמם הרוחני של הגימלאים, שיגמעו תורה מפי בוגרי ישיבות הסדר, בשיעורים בבתי הכנסת.

ואחרון־אחרון: ליד משרד הדתות יוקם שירות מיוחד – "אוזן קשבת", שיפעל 24 שעות ביממה. כל אזרח שיידרש לנושאים שונים מיוחדים כמו ענייני אבלות, יחסי חילוניים־דתיים ועוד, ייענה מיד.

יומן אמריקני

מאת אהרון בכר, ניו־יורק

סודות מחדר ההלבשה

כ־100 מיליון איש ראו ביום ראשון בערב את ה„ג'יינטס" של ניו־יורק נותנים שתיים וחצי דקות נטו של כדורגל בלתי נשכח, ברבע הראשון של המחצית השניה, ולוקחים את ה„סופרבול" בהפרש של 19 נקודות, 39:20.

אמריקה מרותקת אל הספורט האגרסיבי הזה, כדורגל בגירסתו האמריקנית, קודם כל מפני שהיא מוצאית בו בבואה נאמנה של עצמה. המשחק הזה פשוט מכיל באופן מרוכז את כל קווי האופי שלה.

ראשית כל, מוזקר דרכו לעין אופיה הבדלני של המעצמה הזאת. כ־100 מיליון איש יושבים בפרק זמן נתון מול מקלטי הטלוויזיה, עם הגב אל העולם. מלבד המשחק, אין כרגע דבר שמסוגל לעניין אותם, נקודה.

□□□

המשחק מכור

שתי דקות אחרי המשחק, בעוד הנצחון עדיין חם, כבר הפכו רגעיו הגדולים, המתוקים, לתשדירי פירסומת.

הנה פיל סימס, המוח המתכנן של התקפת הכחולים, שוב מוליך את הכדור בפריצה סוחפת מימין, הפעם בחסות „ג'נרל מוטורס". גם המאמן של הקבוצה, ביל פארסלס, מוכר סבון תמרוקים ושמפו לשיער רגיש.

המשחק עצמו היה, אגב, מכור. „סי.בי.אס." רכשה מראש את הזכות לשדר אותו בשידור חי כדי לגבות 1.2 מיליון דולר עבור כל דקת פירסומת. השידור הזה נמתח לאורך ארבע שעות רצופות, עם ממוצע של שתי דקות וחצי פירסומת על כל עשר דקות שידור.

כאן אמריקה, מותק. ספורט זה ביזנס גדול. אין חוכמות.

□□□

זמנים מודרניים

כמה מלים על המשחק.

בעין בלתי אמריקנית, הספורט האגרסיבי הזה נראה פראי מטומטם וחסר שחר: כמה דלובים במדי ספורט רועשים, עם קסדות מגן סביב הגולגולת, חובטים זה בזה לאורך המגרש ומסתערים באחווי אמוק סביב כדור מסבן דמוי אליפסה בנסיון לחלצו מידי היריב כמעט בכל מחיר.

בעיני מיליוני אמריקנים, הספורט הזה הוא הראי הנאמן ביותר של ארצם.

כללי המשחק נגזרים, למעשה, מכללי הקיום וההתנהגות בחברה קפיטליסטית טהורה. את הקבוצה אפשר להשוות לחברה כלכלית, כמו כל חברה אחרת המפעלת בוול סטריט.

בראש הקבוצה עומד נשיאה דסביבו מועצת המנהלים. הם מתווים את המדיניות שלה. המדיניות, בקווים כלליים, היא לעשות כסף, הרבה כסף. כדי להגיע אל המטרה הזאת, צריך להגיע אל משחק הגמר ולנצח בו.

בגמר מונח כסף גדול. מלבד את עצמם, מוכרים המנצחים כל מה שרק אפשר להעלות על הדעת: מגופיות ספורט וכובעים – עד חליפת שלושה חלקים עם סמל ה„ג'יינטס" על כיס המקטורן. כדי למכור, צריך קודם לנצח. למנוצחים אין מה למכור.

על המאמן הראשי לבצע את המדיניות. לרשותו עומד במשימה הזאת צוות עוזרים. כל עוזר ממונה על אגף אחר בקבוצה.

המאמן מצייד את שחקניו בהוראות מדוייקות. כל אחד מן השחקנים מכיר את תפקידו, רק את תפקידו, ועליו לבצע את התפקיד הזה באופן מדוייק, עד הפרט האחרון, על פי הוראות המאמן.

כושי ענק בשם לורנס טיילור, מעמודי התווך של הגנת ה„ג'יינטס", היה מגיבורי משחק הגמר. תפקידו היה להסתער על תוקפי היריב, להשכיב אותם בכל הכוח, למעוך אותם תחת כובד משקלו ולהשאיר אותם על הדשא כמו רסק עגבניות. בכך הסתכם כל תפקידו. מר טיילור, כוכב עליון, ביצע את התפקיד הזה ללא דופי.

יש שחקנים שתפקידם לרוץ עם הכדור עד שאיזה דלוב יריב ייתקל בהם. יש שחקנים שכל תפקידם לבעוט אותו פעמיים שלוש לאורך כל המשחק. יש כאלה שתפקידם לתפוס את הכדור ולרוץ אתו רק כדי לבלבל את הגנת היריב. ויש באלה שתפקידם לחסום בפני היריב את הגישה אל הכדור. כל בורג במכונה הזאת יודע את תפקידו. כל בורג אינו מתערב בעבודה של הברגים האחרים. כל בורג פועל לפי הנחיותיו של הממונים עליו, מחוץ לקווי המגרש.

כל האמצעים כשרים בדרך אל המטרה. מותר, למשל, להסתער על היריב כדי לשבור לו את העצמות. מותר לדחוף לו, נאמר, מרפק בצלעות ולהוציא אותו מכלל שימוש.

רק המאמן, מחוץ לקווי המגרש, מסוגל לראות את התמונה הכללית. אגב, כדי לראות אותה, עליו להעזר באחרים מעוזריו המתבוננים בה ממרומי היציע – ורואים משם את תמונת ההערכות הכללית של שדה הקרב. הם רואים במבט ממרומים את הפרצות בקווי ההגנה של היריב ואת נקודות התורפה במערך ההתקפי שלו. הם מספקים למאמן, באוזניות שלו, הערכת מצב על שדה המשחק, כפי שהדברים נראים במבט כולל ממרחק, ממרומים. ההחלטה הסופית היא של המאמן. הוא מעביר אותה לשחקנים בצעקות, באמצעים מוסכמים, בהוראות דרך האוזניות הקבועות בקסדת המגן שלהם. עליהם לבצע את ההוראות האלה, גם אם אלה אינן נראות להם באותו רגע. איש אינו שואל לדעתם.

אי אפשר לתאר תיאור מדוייק מזה את המיבנה ההירארכי של חברה כלכלית בעולם הקפיטליסטי, על ערכיה ועל מוסכמותיה. האדם הוא בורג קטן, בערך כמו ב„זמנים מודרניים" של צ'רלי צ'פלין. עליו לבצע את המוטל עליו באופן מקצועי, ללא שום דופי, כי בביצוע המושלם של כל בורג תלויה המערכת כולה.

המשחק הזה אינו אלא ביטוי ספורטיבי של תחרות חופשית במשק קפיטליסטי.

ג'נטלמנים מעונבים ואניני מראה, מחוץ לקווי המגרש, נותנים את ההוראות. הפועלים השחורים במגרש מבצעים אותן, באופן כללי, בדיוק כמו בסדר החברתי. יש למשחק כמה כללים שנועדו לרסן את משתתפיו. אבל במסגרת החוקים האלה מותר לדרוס את היריב, לרמוס אותו, להפיל אותו, וגם לשבור לו באותה הזדמנות את העצמות. בתחרות חופשית, כמו בתחרות חופשית. אין רחמים.

אמריקה אוהבת את הספורט הזה מפני שהיא רואה בו את מיטב הערכים שלה. זר לא יבין זאת.

□□□

אנשי מקצוע

חברה תחרותית בנויה על אנשי מקצוע. מי שאינו יודע כה את מקצועו, ואינו שולט בו עד הסוף, אין לו מה למכור ואין לו מה לחפש.

יש, למשל, שחקן שכל תפקידו להתערב פעמיים שלוש במהלך המשחק. עליו, נאמר, לבעוט את הכדור – ובכך מסתכם, למעשה, כל חלקו במשחק. כדי לבצע את המוטל עליו כמשך ארבע שניות נטו, עליו להקדיש את כל זמנו לאימונים. האיש הזה אינו עושה שום דבר אחר, מאשר לבעוט בכדור, שמונה שעות ביום, חמישה ימי עבודה בשבוע. זה כל מה שהוא יודע לעשות.

תמורת העבודה הזאת, עבודת פרך ממש, מסתכם שכרו ב־300 אלף דולר בשנה. אחרי נצחון ב„סופרבול" הוא יכול לעשות מהצד עוד מיליון דולר.

אגב, האיש הזה מבצע את המוטל עליו מתוך ידיעה ברורה שברגע שרק יימצא לקבוצה בורג טוב ממנו, שיטיב לבעוט ממנו בכדור, הוא בחוץ והסיפור שלו נגמר. הוא יכול, הכי הרבה, למכור את זכרונותיו – בתנאי, כמובן, שיימצא להם קונה.

זה לא מכבי יפו, מותק, אנשים מזיעים כאן בעד כל סנט שחוק.

□□□

אבוי למנוצחים

מאז שריקת הסיום, איש אינו זוכר עוד את שמה של הקבוצה היריבה. ה„ברונקוס" מדנוור פשוט ירדו אל תהום הנשייה.

בספורט, כמו בכל דבר אחר באמריקה, אין מקום שני, ואין פרס תנחומים. או שאתה מספר אחד – או שאתה כלום. בזה טמון סוד הקסם של הספורט המקצועי בארה"ב. הוא ביטוי נאמן של חברה תחרותית, הישגית.

בעסק הזה, כמו בכל עסק, אין ספורט לשמו. בדיוק כמו בחיים, שם המשחק הוא נצחון בכל מחיר. לא עצם המשחק, לא עצם ההשתתפות בו, רק נצחון. השתתפת ולא ניצחת, כאילו לא שיחקת.

אנשי עסקים מכובדים, בבגדי ספורט ובנעלי התעמלות, רצים לפנות ערב בשבילי הסנטרל־פארק של ניו־יורק – כחלק מהכשרתם המקצועית. החיים בארץ הזאת הם ריצה בלתי פוסקת, לעיתים מירוץ מכשולים ארוך, מלא מהמורות. החיים האלה דורשים מן האדם כושר והתמדה, יכולת לעמוד בכל מאמץ, תחת כל תנאי לחץ. ספורט תחרותי הוא, בעצם, אילוסטרציה של חיים בחברה תומרנית, הישגית, תחרותית. החלשים נופלים בדרך.

מכל ענפי הספורט, כדורגל בגירסתו האמריקנית, הוא הראי הנאמן ביותר שאפשר להציב מול אמריקה: מהיר, אגרסיבי, תחרותי, מקצועני, חסר רחמים, מלא תחבולות, מנותק כליל מכל ענפי הספורט של העולם הישן.

□□□

לחם ושעשועים

הסיפור הזה, כמו כל אמריקה, הוא גם הצגה אחת גדולה.

מחוגי השעון רצים לאורך המשחק 10 דקות נטו. סביב 10 הדקות האלה מחזיקה „סי.בי.אס." חמש שעות באוויר, בשידור חי. אמריקה אוהבת את ההצגות האלה. גם הן מזכירות לה את עצמה.

במחצית, התרחש באצטדיון שואו ענק, גדול יותר מהחיים, מרהיב כמו אמריקה, קיטשי כמוה, מלא אורות, מלא צבעים, מלא חיים, מלא כסף.

מיד אחרי המשחק הזמין הנשיא את המנצחים לתצלום משותף בבית הלבן. רונאלד רייגן היה בנעוריו שחקן הגנה מצטיין. כרגע נראה שנסיונו הרב על מגרש הכדורגל הכשיר אותו לקראת תפקידו הרם.

חץ מסילבי קשת

יש שיטה בשיגעון

כעת, טופח הרב גרוסמן את כפיו ומגלגל עיניו לשמים וזועק עלילת־דם על עניין האפרטהייד של הנשים בבית־הקברות במגדל־העמק. יתכן שימצא גם לחש קסמים מן „הזוהר" למחיקת הופעתו ב„ערב חדש", שם אישר, שאכן הורה, בהסתמך על ספר זה, על ההפרדה.

כך או אחרת, יש שיטה בשיגעון הזה. אין כל סיבה להתפלא או להזדעזע. הכל צפוי והרשות נתונה. אדם בישראל לא יכול להיוולד, לחיות ולמות, לפי מצפונו והכרתו, בלי הכפייה הדתית. וזה קרה בגלל חישובי קואליציה של מפלגות חילוניות.

הזיכרון הקולקטיבי הקצר, מדחיק את כל ההשתוללות הזאת. את קביעתו של הלובאביצ'ר שחיילים נהרגו במלחמת ההתשה בגלל אי שמירת השבת והמזוזות הפגומות. את דבריו של הרב פרץ, חברו הטוב של שמעון פרס, על סיבת מותם של הילדים באסון בצומת הבונים. את ניבול הפה של ח"כ אחר מש"ס, שחיילים נהרגים בלבנון בגלל פריצותן של החיילות. את ההתחרדות. ההחזרה בתשובה. הכיבוש הזוחל של הדת בצבא. הטנקים של חב"ד. הסדרות הדתיות והשכבות בכותל עם רב חילי. את חוק המצות וחוק החזיר והגיור כהלכה, והמירדף בנמל התעופה לוד של חסידי חב"ד אחרי גברים כדי לכפות אותם ברצועות התפילין.

בתואנה של „פולקלור", מצטרפת גם התקשורת לחגיגה הזאת בהנצחת ההילולות של הבאבא סאלי וסיפורי נפלאותיו, תוך פירסום דיוקנו, היכול לטבע אלף ספינות ולהפחיד אלף ילדים. ורשת „עמל" שממהרת להתקין מזוזות חדשות בבית הספר בצפת בו למדה הילדה המסכנה יעל שריקי, שמתה בהפלה לא־חוקית, משום שפחדה מהוריה.

הם כבר ימצאו סיבה מדוע נפל המטוס עם עופרה חזה.

●

להתפוס־כפי־יכולתך על הציבור והחילוני, מצטרף השבוע גם ח"כ דינור מן המפד"ל, שהכריז כי כל התינוקות הסגורים נולדים בגלל שהאמהות לא הולכות למיקווה. במשרד הפנים קיים רישום עם של אוסרי לילדי ברזיל וילדים שלא נולדו בארץ. וממלא המקום של יצחק פרץ, הצדיק הידוע רוני מילוא, רוצה להפסיק את הקיץ באמצע אוגוסט.

הליכוד והמערך מתקוטטים על תקציבים לתק"ם ולהתנחלויות, ואברהם שפירא צועק: לא זה ולא זה, עד שלא נקבל 50 מיליון למוסדות הדת.

●

קורבנות האלימות

אומנם מקובל יום השלישי כיום מזל, אולם יום ג' השבוע, היה בסימן פעמיים כי־רע, בתוכניות הטלוויזיה על ילדים כקורבנות האלימות.

ב„כלבוטק" נחשף השימוש הציני והעידוד לאלימות מינית במשחקי מחשב לילדים. אנוס־כפי־יכולתך. משחקי מין בסטיאליים עם חיות. ב„מבט שני", על אלימות מזעזעת כלפי ילדים, מרוב להיטות לדרמטיזציה החטיאו את המטרה באיורים פיקטיביים של חבורות ודם. מה שמחריד הוא, שהזוועות האלה מתרחשות בכל שכבות החברה הישראלית, בכל העדות, אפילו בקיבוצים.

אולם מה יועילו כל השידורים האלה, אם בית המשפט בנצרת, למשל, גזר על אב שהצמיד סכין מלובנת בגב ילדו בן ה־4 – רק פיקוח של קצין מבחן לשנה וחצי?

●

בוקר טוב, אליהו

סוף־סוף נמצאו פרופסורים מאוניברסיטה העברית שמציעים לעשות משהו בעניין תרבות הדיבור של הישראלים, והנהיגו גם קורס באוניברסיטה שבו לומדים רק ששה תלמידים.

בתזכיר שהוגש לשר־החינוך והתרבות, הם קובעים מה שידענו כל הזמן, כי הישראלים, ובכלל זה מורים, קצינים, עסקנים, שחקנים, ובני־נוער – דיבורם הוא עילג, צורמני וצהוב.

נוכל להתנחם כי משרד החינוך הממליץ על ספר בשם „אמנות השיח". לא צריך לחכות עד האוניברסיטה לשם כך. כבר מגן־הילדים, מחנכים את הפעוטות לצרוח במקום לשיר. בבתי־ספר אין מועדוני ויכוחים תרבותיים. המלים: תודה, סליחה, בבקשה, בוקר טוב, נחשבות כמלים גסות.

כל הקורסים שבעולם לא יעזרו, אם הילדים חשופים לנמיכות השפה ותרבות הדיבור של הפוליטיקאים. את הקורס הדחוף הראשון, הייתי מציעה לערוך לחברי הכנסת.

●

רק בריאים, שנהיה

פסוק השבוע, היה יאה למולייר וסטאליו:

„רופאים מרדימים בארץ, רוצחים יותר ממחבלים."

קבע זאת לא מעלילים, כי אם ד"ר מרק טברסקי, בכנס מרדימים, בתוספת הסטטיסטיקה המפחידה שכ־50 איש מתים בשנה בשל טעויות בהרדמה, בגלל רמתם הירודה של המרדימים.

רק זה היה חסר למצבור החרדות היומיומיות שלנו. רק בריאים, שנהיה.

●

סטריפ־טיז בספורט־אלגנט

אחרי פרשת השעון, שנסתיימה בטאוסה של נהגו של שמעון פרס, המנסה להוציא ממנו מוהר, כמו מצצה בסרט מיקי־מאוס, עד שהגיע לדלתה של הגברת בלאס – זכינו לשמריה מסוג רגע יותר, של שמעון פרס בחופשה בערד.

פרס, לבוש ספורט־אלגנט עושה לעינינו סטריפ־טיז רוחני ומודיע לנו, שהוא מתפנה מכל טרדותיו וכבר הספיק לקרוא את ספריהם של עמוס עוז וא.ב. יהושע. ועליו להתגבר גם על ערימה גדולה של ספרים באנגלית וצרפתית, וגם יהיה לו זמן להגות ולכתיבה. איש אשכולות.

אגב, מה עם שיעורי הגמרא שהבטיח ללמוד אצל הרב עובדיה?

●

בוק אנטיפתי

הסידרה „מישל עזרא ספרא ובניו", המוקרנת בפעם השנייה, היא מסוג ההפקות שאין מה להתבייש בהן.

מכרם חורי בתפקיד מישל, משחק בכל מיגוון הניואנסים הדקים את הדמות המורכבת הזאת. לילית נגר, כלינדה, מזכירה לי כמה אמהות של חברות ילדותי בחיפה. רק שחקן אחד מעצבן אותי. דוד מנחם, כאלבר. בוק אנטיפתי חסר חן, המשחק בכל סולם הרגשות, מאלף ועד בית, בהבעה זעופה.

●

ביצים שרירותיות

מלה רעה ל„תנובה", המנפיקה לאחרונה, לרשתות השיווק, תבניות של שתים־עשרה ביצים.

זהו שיווק כפייתי ושרירותי. מה עם אנשים שאינם זקוקים ואינם רוצים כתריסר ורוצים רק שש, כפי שהיה בעבר?

ב„שופרסל" בבן־יהודה, עמד זקן נכלם ליד ערימת התבניות הגדולות שלא ניתנות להפרדה. חיפש כה וכה, עד שאחד העובדים ניאות להתפנות להשיב לשאלתו, אם יוכל לרכוש פחות ביצים. „זה מה שיש."

● את הקורס הדחוף הראשון לתרבות הדיבור הייתי מציעה לערוך לחברי הכנסת.

טלפון חופשי וקפה משובח במרפאת בית־המעצר

בימים בהם מתנהל המשפט מעיר החובש ברמלה את דוד בלאס בשש בבוקר ★ מקבל גבינה, ריבה, זיתים, חביתה על מגש נירוסטה ★ עצורים אחרים כלואים בשלב זה, בדרך כלל, באבו־כביר, ששם התנאים קשים יותר ★ "בימים האחרונים מצבי הלך והחמיר מבחינת תנאים. הייתי אפילו אומר, שמתנכלים לי בגלל שדברתי עם אמצעי התיקשורת..." אומר אשף הפיננסים של השוק האפור

מאת רונית ורדי

■ דוד בלאס ופרקליטו, יעקב ויינרוט: "כולם נגדי" (צילם: מיכאל קרמר)

זה היה מביך לשמוע את אנשי שירות בתי־הסוהר טוענים, כי דוד בלאס לא ביצע שיחות טלפון חריגות מבית־המעצר ברמלה.

מביך, משום שבמערכות העיתונים בתל־אביב, הפכו שיחותיו של בלאס לפריט נפוץ אם לא שחוק. בלאס הציג עצמו כאיש רדוף. בשלב מסויים החלו הכתבים להתייחס לשיחות אתו כאל מיצוות. היו שיחות שנמשכו יותר משעה, ובמהלכן נקלטו קולות רקע נוסח: די, מספיק, תן גם לאחרים לדבר...

בלאס היה קוטע את השיחה ומסנן: אתה לא רואה שאני מדבר? תלך מכאן!

מה הוא סיפר לך? שאל עו"ד יעקב ויינרוט את יחזקאל ארירם מ"ידיעות אחרונות".

ארירם: תאמין לי, לא הבנתי.

ויינרוט: אז על מה העברת אתו שעה ורבע?

ארירם: תשמע, ראיתי שלאיש כואב, אז הקשבתי.

■

בלאס נראה ומתפקד רע, הוא עצבני, רכאוני, נוטה למצבי רוח קיצוניים. הרגשת המומנט הפוליטי, שיחות הטלפון המרתוניות, הראיונות שנתן בבית־המשפט, קיווה במה שניתן לכנות – ההתחשבות היחסית לה זכה. בלאס: התביעה והמשטרה מצאה שיטה בכל פעם שרוצים להציק לי, מדליפים לעתונות על מצבי בכלא. שקר וכזב... בימים האחרונים מצבי הלך והחמיר מבחינת תנאים. הייתי אפילו אומר, שמתנכלים לי בגלל שדברתי עם אמצעי התיקשורת... בימים האחרונים הפירסומים היו שקריים, אין בהם שמץ של אמת. אני חושש להסתובב בבית־המעצר, לכן טפשי לומר שאני מסתובב בבית־המעצר.

בלאס מאושפז בחודשים האחרונים במרפאה של בית־המעצר ברמלה. השמועה הרווחת בין האסירים היא שהוא נהנה מסעיף פסיכיאטרי. כדאי אולי להזכיר, שהאיש לא שרת בצה"ל בשל מה שהוגדר כפסיכופאטיות. רוברייו של בלאס טוענים, כי האישפוז נובע מתשישות כללית. האיש הפסיד, לטענתם, כ־13 קילו.

– אבל זה נאמר לפני כחודשיים, מה קורה היום שמצדיק אישפוז?

הוא אוכל ולא משמין, סובל מכאבי בטן פסיכוסומטיים.

כדאי לחיות מאושפז במרפאה של רמלה. גם משה כרש, "פיקאנטי", היה מאושפז שם. תנאי החיים במרפאה רכים יותר להוציא את אי־הנוחות הכרוכה בחיים עם חולים שגונחים, למשל, בלילה.

■

המרפאה של רמלה היא חדר צר לשתי, כ־25 מ"ר. יש בה חמש מיטות חד קומתיות. (בתא רגיל מספר כפול של מיטות, על מתקן דו־קומתי). יש בה שולחן קטן, טלוויזיה שחור־לבן, מקלחת ושירותים צמודים, כולל אסלה. את החדר מנקה בדרך כלל אסיר תורן. האוכל, חם ומגוון, מוגש על השולחן וחקי.

ההשכמה במרפאה היא לפי סדר יום גמיש, החולים נספרים בשנתם. באגפים האחרים מתבצעת ההשכמה בשש ורבע בבוקר.

בימים בהם מתנהל המשפט מעיר החובש את בלאס בשש בבוקר. הוא מקבל את ארוחת הבוקר לחדר. גבינה, ריבה, זיתים, חביתה על מגש נירוסטה. בשש וחצי הוא עוזב את החדר, עובר הליכי יציאה, ונוסע ברכב מיוחד לבית־המשפט בתל־אביב. בשל מצבו הבריאותי, כפי שנמצא על ידי רופא הכלא, בלאס נלקח ומוחזר מדי יום לרמלה. עצורים אחרים כלואים בשלב זה, בדרך כלל, באבו־כביר, ששם התנאים קשים יותר.

משרדו של בלאס מחוסל למעשה. עוזרו אלי קלאוס הפסיק לעבוד בשבוע שעבר. בלאס נמצא בקשר עם משרד הפרקליטים של אמיר פלד דיוטי גזוילי, המטפלים בעניניו השוטפים. עו"ד צבי וולף שהיה מקורב אליו, קשור במשרד זה.

אחרי המשפט, בתא בבית־המשפט, בלאס שוחח לעיתים עם אשתו. הוא צריך להמתין לתום המשפטים האחרים ולהסעה לרמלה. בחזרה במרפאה, בשעה ארבע, הוא מקבל ארוחת הצהריים שנשמרת במיוחד. חתיכת עוף או בשר, פירה, כרוב, סלט, ששה פריטים.

■

בלאס נפגש עם פרקליטיו, לפי הוראת שופט, ככל שהוא דורש. רוב הפגישות מתנהלות במשך כשעתיים. הוא מגיע לבוש בקפידה, חליפה, עניבה, נעליים תואמות. הפגישות כללו קפה שחוגש על ידי ינקו "המפוצץ". "המפוצץ", הסביר בלאס, הוא בחור טמבל שנעצר בעקבות שוד בנק. הוא שכח להוריד את הגרב מפניו ונתפס אתה בפקק תנועה. רחמנות עליו, אמר בלאס.

"המפוצץ" עבד במטבח של הכלא, הקפיד על איכות הקפה של בלאס, ועל הגשה אישית. בלאס הבטיח ל"מפוצץ" עבודה בחברה שלו, שנתב וגרניט. הכלא עמוס בשמועות על עוזריו של בלאס. בשיחת טלפון מסויימת הזכיר בלאס את שמו של אתר קוראקין, בחור טוב שמקל על החיים.

■

בלאס מתקשה לעבוד עם פרקליטיו. חוט מחשבתו ניתק במהירות, קשה לו להישאר קשוב לאורך זמן. במהלך עבודה על קייסים מסויימים הוא קוטע את השיחה ומתנה את צרותיו. כולם נגדו, כולם מחפשים אותו, עורכי הדין שלו מתרשלים במלאכתם.

בתקופות מסויימות הוא מציג חזות קשוחה, עינייני ואופטימי. מותיר רושם של מי שנתון ב"היי" מסויים. פעמים אחרות הוא שקוע במה שיכול להיות מתואר כדפרסיה ופראנויה מסויימים. או הוא מתפרץ על כל העולם. בלאס: אני סגור 24 שעות, ועד שאני מקבל שעה ליציאה לחצר, הנשמה יוצאת לי... כולם יושבים עלי ולכן אני פשוט רוצה לזעוק, איך אפשר לנהל משפט בצורה כזאת?

מה שלא תעשו, הוא אומר לעורכי הדין שלו, איך שלא תטענו, לא יעזור. הכל סוגר עליו, גם התיקשורת. מחפשים את המלווה בריבית, את הצ'חצ'ח.

■

עורכי הדין של בלאס משאירים אצלו שניים־שלושה קלסרי ראיות ותצלומי פרוטוקולים. בלאס יושב במרפאה ליד השולחן הקטן וממלא את הנייר במאות הערות קטנטנות. הוא לא קורא ספרים, אבל בקי בעיתונות הכלכלית. בנותיו, הוא טוען, לא נפגשו אתו עד היום. לפני תקופה מסויימת הוא בקש שיתנו לו את חדר מנהל הכלא לפגישה עם בנותיו. בקשתו נענתה בשלילה.

האם נהנה בלאס מהטבות מפליגות בכלא?

אחרי הפרסומים האחרונים סביר שלא, להוציא את שהייתו במרפאה. שהייה שנובעת כאמור מהחלטת רופא הכלא. בלאס למד לחיות בכלא עם ינקו "המפוצץ", החובשים והסוהרות. הוא אומר שמעולם לא קיבל לירה במתנה. גם בכלא, סביר, לא קיבל הטבות במתנה.

המלאך של אסירי הצווארון הלבן

בבית המעצר ברמלה משרתת סוהרת שקוראים לה אילנית בידה. אשה צעירה, שיער קצר כהה, תצאית מיני.

העצורים אומרים שגינדי חייב לאילנית את העובדה שלא התאבד בכלא. כך יצא לאילנית שם של המלאך הטוב של אסירי הצווארון הלבן. בלאס חייב לאילנית את ימיו הטובים בכלא, בקיץ האחרון. כאשר טילפן חופשי וקבל שיחות חופשי. בקיץ האחרון עלה קולה של אילנית על קלטות המשטרה שישבה על קווי הטלפון של בלאס. היא העבירה לו שיחות נכנסות ויוצאות.

במקרה מסויים, בלאס רצה שיביאו לו סטייקים מבחוץ. אלי קלאוס, שהיה עוזרו ונהגו, קנה לו סטייקים ב"מי ומי" בתל־אביב, ונתן גם לסוהרת. בהמשך הסביר קלאוס, שאילנית איפשרה את כניסתו למיתקן דרך השער הדרומי המיועד לכניסת סוהרים בלבד. כך נכנס קלאוס עשרות פעמים לבית המעצר בלי רישום ביומן. במקרים אחרים נעזר קלאוס במסמך מפוברק שנתלה באותו השער, לפיו הותרה כניסתו. המסמך התיר את כניסתו באופן חד־פעמי, הסוהרת הוסיפה את המלה "קבוע".

בלאס נהג לשבת עם קלאוס בחדר הביקורים של בית־המעצר. מהישיבות האלה יצא תצהיר כתוב של קלאוס, והוראות ללחוץ על בעלי חוב. קלאוס נעצר באוגוסט, ואז ספר שהדבר נעשה בתיאום עם בלאס.

ועדת חקירה שהוקמה קבעה שבאמת היו חריגות חמורות מהנהלים. בלאס הועבר לאגף קשה יותר. המעשים המיוחסים לקלאוס בכלא רמלה, עודם נמצאים בבדיקה בפרקליטות מחוז המרכז.

ואילנית? השבוע אמרה לי: עובדה שאני עדיין בשירות בתי הסוהר, ברמלה.

מבצע מיוחד בכל חנויות השקם

המחשב הלימודי אטארי 130XE עם הזכרון הכפול - 128K!

יש לו פי שניים זכרון מהמחשבים האחרים והוא עולה הרבה פחות.
זאת ההזדמנות שלך לרכוש לילדך מחשב שישמש אותו הרבה יותר זמן - ובתנאי מבצע לא רגילים!

אטארי 130XE עם כונן דיסקטים
366 ש"ח × 3 תשלומים ללא ריבית

אטארי 130XE עם טייפ תוכנות מדבר
240 ש"ח × 3 תשלומים ללא ריבית

3 תוכנות לימודיות חינם
לכל קונה אטארי לימודי 130XE!
• קורס ללימוד אנגלית
• קורס ללימוד חשבון
• קורס ללימוד עברית

המבצע עד גמר המלאי

ATARI®
ארם מחשבים בע"מ
דיזנגוף 248 תל־אביב טל' 238940

יום שישי, ד' בשבט, תשמ"ז – 6.2.1987

להיכנס עם ספר טוב למיטה

לאחר יום ארוך ומעייף, תענוג להיכנס למיטה עם ספר טוב. בילוי אמיתי, מסעיר, מרתק ועם זאת שלו מרגיע ותרבותי. תשנו על זה הלילה ובבוקר מהרו ועשו מנוי ב"הספריה" והבטיחו לעצמכם בילוי אינטליגנטי במחיר צנוע במיוחד.

11 ספרים במחיר 5: וודאי שכדאי!
כמנוי "הספריה" תקבל 11 ספרי מופת, זמן רב לפני המכירה לציבור הרחב, במחיר של 5 ספרים בלבד. מיטב הספרות במקור ובתרגום בפחות מחצי המחיר בחנות.

ומי יבלה אתך השנה?
★ א.ב. יהושע – מולכו, יצחק בן נר – מלאכים באים, רות אלמוג – שורשי אוויר, יצחק אודמו – מרכבת הרפאים של סבתא לבנה או ספר השנאה, ויטולד גומברוביץ – פורנוגראפיה, אלפרד דבלין – ברלין, אלכסנדרפלאץ, משדו דה אסיס – זכרונותיו של מת, ולדימיר נאבוקוב – מתת, יצחק באבל – סיפורים, בוריס ויאן – צל הימים, אהרן ראובני – עד ירושלים.

בחירה טובה בחברה טובה
כמנוי ב"הספריה" אתה מצטרף לחוג גדול ונכבד של חברים במועדון תרבות ייחודי, המונה כבר בשנתו הראשונה 5000 מנויים.

גם שי חינם: ספר קומיקס מקסים של דודו גבע "ספר הפקיד" – מהדורה בלעדית למנויים.

וגם זכויות יתר:
15% על כל ספרי "כתר" בחנויות הרשת.
40% על 40 ספרי "כתר" המופיעים ברשימה המתחדשת מדי חודש – בחנויות הרשת.
25% על כל ספרי ספרית הקיבוץ המאוחד בחנויות הקיבוץ המאוחד.

★ הצטרף היום וקבל מייד את ספרו החדש של א.ב. יהושע – "מולכו"

הספריה

מפעל המנויים של הקיבוץ המאוחד/ספרי סימן קריאה בית הוצאת כתר ירושלים.

רשימת החנויות
כתר ירושלים – מרכז כלל חנות 258. כתר תיאטרון ירושלים – תיאטרון ירושלים א' ב' ה' 20.00-22.00, מוצ"ש 20.00-22.00. כתר תל־אביב – רחוב ביאליק 2 פתוחה 09.00-18.00, רצוף (פרט ליום ג' עד 13.00 בלבד). כתר הבימה – קפת תיאטרון הבימה, תל־אביב א'-ה' 15.00-22.00, מוצ"ש 20.00-23.00. כתר רמת־השרון – רחוב סוקולוב 85. כתר חיפה – רחוב אחד העם 15. כתר קרית ביאליק – רחוב דרך עכו 12. כתר כרמיאל – המרכז המסחרי הגדול. כתר טבריה – בנין לב הגליל. כתר באר־שבע – רחוב החלוץ 86.
חנויות הוצאת הקיבוץ המאוחד: 1. סוטין 27, תל־אביב. 2. דזנגוף 10, תל־אביב.

אני מצטרף
כיצד?
□ אני מצרף בזאת המחאה על סך 99 שקלים חדשים לפקודת "כתר שירותי שיווק".
□ נא לחייב את חשבוני בסך 99 שקלים חדשים באמצעות כרטיס אשראי: ויזה/ישראכרט/דיינרס, מס' ______ (מחק את המיותר).
ולאיזה אקבל את הספרים?
□ אבקש לשלוח אלי את הספרים אחת לחודש לפי הכתובת המצ"ב. אני מצרף דמי טיפול ומשלוח בסך 15.- שקלים חדשים.
או
□ אבקש לקבל לכתובתי הודעה שתאפשר לי למשוך (אחת לחודש) – בלא כל תשלום נוסף – את הספרים מהחנות: ______ (ראה רשימת החנויות).
לזריזים: הרשמה בטלפון 02-521201
לכ' "הספריה" ת.ד. 7145 ירושלים. 91071
מכתב נא מיותר
כן, אני מצטרף
שם ______ כתובת ______
מס' זהות ______ מס' כרטיס אשראי ______
מעוניין לקבל שירות הביתה ______ /לחנות ______
חתימה ______ תאריך ______

סג'רה: לא זוכרים לה חסד

עכשיו מאיים צל כבד על שלוות הנפש של סג'רה ★ עכשיו, כמעט הכל אבוד ★ היום סג'רה (אילניה) על סף פירוק, הנושים מאיימים לעקל את נכסי התושבים ★ לפני חמישים שנה נוצר כאן המיתוס הפועלי של בן גוריון ★ מה היה ב.ג. אומר על האפשרות, שבמקום בו נולד הקולקטיב, שם גם תהיה קבורתו?

■ סג'רה, פברואר 87: ציונות של הישרדות. מדי פעם הנושים סוגרים את ברז המים

(תצלומים: שאול גולן)

מאת אביבה שאבי

תחילת פברואר. גשם יורד על סג'רה, על ההרים מסביב, על הבתים אדומי־הרעפים, על מרפסת ביתה של ברכה שמואלי, על אבני המרצפת הישנות, על עצי התפוז בחצר, המוקפים צמחיית פרא סבוכה, שאין לה מברא. ברכה, 82, יושבת בכסא־הנדנדה שלה, בחדר הקטן, הסמוך לחדר השינה שנבנתה ב־14 לירות לפני 52 שנה, כשנכנסה לבית הוריו של טוביה, ושרלת עץ מרושתת מחברת אותו עם החצר האחורית.

לפני שבועיים הבריח אותה הקור אל מיטת הברזל שבפינת חדר המבוא. בחדר הסמוך שוכב טוביה בעלה, חולה אלצהיימר, וכובע גרב מכסה על עיניו. אתה זוכר, היא אומרת לו בקול רם מן הרגיל, שיוכל לשמוע אותה, איך ירד שלג על האוהל ביום שנולדתי? אז היה יותר טוב מאשר היום, אהז

11 גרוש לבחור

55 שנה יושבת ברכה שמואלי בסג'רה, היא אילניה, 20 שנה היתה חובשת במקום. ילידת צפת, דור רביעי בארץ, למודת מאורעות '29, הגיעה לסג'רה בשל אקלימה הטוב. טוביה בעלה, יליד המקום, היה שומר ומכונאי. בשנים 40'–36' האכילה את הנוטרים, ששמרו באזור. הבית שלה שימש את ההגנה, ויגאל אלון לימד בו את הבחורים איך להחזיק רובה. היה אז רע בארץ והיא נתנה לבחורים בשר אווזים, תמורת 11 גרוש לבחור ליום, כדי שיהיה לה ממה לתת לילדיה. הדרך לטבריה היתה סגורה מאז שירו בשמושקין מיבנאל, ואת המצרכים הביאו לה מחיפה או מעפולה.

עד '48 לא היו להם לא מים, ולא חשמל. השירותים בחוץ. היו נוסעים לכרורי בעגלות קופצניות, להביא מים בחביות מן המעיין. לכל חקלאי היו שש פרות ערביות רזות, שהניבו רק 6 ליטר חלב, הנשים עבדו בלול ובאווזיה. אבל המצב החברתי היה יוצא מן הכלל טוב, כמו שאומרת ברכה. שמחה וששון. על הגורן נפגשו כולם,

■ יעקב ריקלין: בלילות היו מעירים אותו להפעיל את הפרוז'קטור

והילדים היו מחליקים מראש ערימת התבואה למטה, עם פת לחם ביד, ושום או בצל ירוק. היתה עזרה הדדית, אהבו אחד את השני.

היא ראתה לנגד עיניה את התמורות שעברה סג'רה. את בריחת התושבים ב־'48, ואת ההרחבה של '52, את המרוקאים והאנגלים ואנשי העיר, שבאו ובנו וילות, ואחר כך עזבו. את הפועלים הערביים מכפרי הסביבה, שבאים בעונות הקטיף, יחד עם ה"ראיס" שלהם, לעבוד בסג'רה, שבה קודש הערך של עבודה עברית. בחצר האחורית של השמואלים עומדים עדיין שרידי המבנה שפעם שימש לרפת, ומאחוריה הלול, ומחסן התבואות, והטבון שהפך לשירותים. שילדת מכונית. לא מפנים את הגרוטאות, משום שחסים על רגשותיו של הזקן, וגם משום שברכה היא נגד עבודה ערבית.

משה שמואלי נאכל

עכשיו מאיים צל כבד על שלוות הנפש שלה. עכשיו, הכל אבוד. כבר שלושה חודשים לא יצאה מן הבית, נמנעת להגיע לאירועים ציבוריים. ההתיישבות נכשלה. אין אחדות. אין רצון ליצור משהו. זוללים וקונים ומבלים, וזהו. תושבי המקום נתנו את ידם לשחיתות, ואת כספם מסרו לאגודה, וקיבלו תמיכות מהבנקים ומהממשלה והסוכנות,

ועכשיו אין להם מאיפה לשלם. הבן שלי, משה, הוא הקורבן, אומרת ברכה.

משה שמואלי נאכל, אומרים בסג'רה, בגלל המצב הכלכלי. בן 50, אב לחמישה ילדים, תמונתו הממוסגרת ניצבת הפוכה על הכוננית של ברכה, שלא לעורר את הכאב. נפל, היא אומרת, ומנגבת דמעותיה במטפחת. מוישיק נולד בסג'רה ב־'37, לפי התאריך היהודי, בכ"ו בתשרי. היה קצין בצבא קבע, וגר בנצרת־עילית, עד שביקשו ממנו לחזור, להיות קרוב להוריו המזדקנים. בא עם פאני, טבריינית ילידת מרוקו, והיה חבר באגודה, הקים רפת, וגידל ירקות, וישב באילניה 25 שנה, עד שמת פתאום.

לפני שנתיים חיסל את הרפת, שנשאה רק הפסדים. רצה להקים לול, ולא אישרו לו. את כל כספי החסכונות והקרנות שהיו לו הכניס לאגודה, לכסות את החוב שהלך ותפח. לא השאיר אחריו כלום. באסיפות הכלליות התריע על הסכנה המתרגשת לבוא מן הריביות הכבדות, אף התפטר מחברותו בוועד. פאני עבדה בפעוטון של היישוב. חיו בקושי רב. כשמת היה שדה אחד זרוע עגבניות, והשני בצל, והיתה גם חיטה. הבן, סגן בצה"ל, קיבל חופשה של חודשיים לאסוף את היבול, שכיסה רק את ההוצאות.

בקיץ האחרון, הלך יום אחד לטבריה, וחזר. כשירד מן האוטובוס, הגיעו כנראה שבץ הלב, והתחיל לרוץ, עד שנפל ליד העץ, מול הצרכניה, והיה מוטל שם חמש שעות, עד שהבחינו בו לפנות ערב. בעלי יצא מפה לטבריה בריא ושלם, אומרת פאני בקול שקט, וחזר, ונכנס למושבה, וזהו. כל כך היה קשור למקום, שהתמוטט בכניסה. אני חושבת, שעזרו לו למות. לא הלכו לקראתו.

מיליון ומאה אלף

נפל, אומרת ברכה, אולי לא במקרה. מרוטו בקרב, שבמובנו הרחב, הוא מאבק על החקלאות הישראלית, על רעיון השיתופיות, על החלום הציוני, או מה שעוד נותר ממנו. במובן הזה, הוא מאבק להישרדות. הציונות של '87 באילניה היא לשרוד, אומר יו"ר האגודה, שלמה בית־יוסף, יליד

■ אברהם ערב: מדי יום הוא בא מטבריה כדי לעבד את חלקותיו

המושבה, 86, נכדו של הגר ניצ'יוב. זו הציונות בהא הידיעה. שום דבר אחר לא יכול להיות חשוב מן הדבר הזה.

אילניה, עוד יישוב של האיחוד החקלאי, כפי שמציין השלט בכניסה למושבה, היום על סף פירוק, שקועה בחובות כבדים לבנקים, לאירגון הקניות שלה, למקורות. מיליון ומאה אלף שקלים לבנק לאומי, 80 אלף שקלים לבנק הפועלים, 11 מיליון שקלים לאיחוד החקלאי. לפני כחודש החלו להגיע מכתבי התביעה מן הבנקים, בגין הערבות ההדדית. הנושים מאיימים לעקל את נכסי התושבים. מדי פעם סוגרים להם את ברז המים. החקלאות כולה במשבר. אבל אילניה איננה סתם עוד יישוב, היא ותיכת הסטוריה.

במאבק על קיומה, אילניה מגייסת לעזרתה 85 שנה של מה שנהוג לכנות, בלי ציניות, התיישבות ציונית. בהתיישבות, יש לה זכות ראשונים. היא היתה הישוב הראשון שקם בגליל התחתון (1902). חברת יק"א רכשה אדמות בכספי הברון רוטשילד, סמוך לכפר ערבי בשם סג'רה, אילן בערבית, והקימה שם חוות הכשרה חקלאית, שמתחתיה הוקמה המושבה. בסג'רה נוסד הקולקטיב הראשון בארץ, "החורש" של פועלי הגליל. שם הוקם ארגון ההגנה העברי הראשון, הוא "השומר". שם נוצר המיתוס הפועלי־חלוצי של דוד גרין, הוא בן־גוריון,

שבא לסג'רה לפני חמישים שנה, לשלב עבודה עברית עם שמירה עברית.

"אחרי יהודה", כתב ב.ג. בזכרונותיו, "היתה לי סג'רה כמעט מה שהיתה לי פתח־תקווה אחרי פלונסק וורשה. כאן מצאתי את ארץ ישראל אשר חלמתי עליה. ..המושבה עצמה, קטנה וצעירה, בנויה במדרון ההר: שתי שורות בתים העומדים זה על גבי זה, ומוקפים חורשות של אילני־אבקליפטוס ועצי פלפלון, ונראים מרחוק כשלבי סולם, המובילים לראש הגבעה ולמעלה, על פסגת הסלעים, בנויה החווה."

בין הרקפות, קברים

סג'רה הוותיקה עודנה שם. כמה בתי אבן, משוחזרים בחלקם, ניצבים משני צידי הכביש הראשי, שרידי החומה שהקיפה את המושבה, מגדלי השמירה. החווה שעל ראש ההר הפכה מוסד של עליית הנוער, והיום קריית חינוך של צה"ל, התולשת גם על שרידי החאן הערבי המקומר, שבו התגורר ב.ג. כשעבד כפועל שכיר בחווה. בצידה השני, משקיף על הרי טורען ולוביה, שוכן בית הקברות של סג'רה. מתחת לברושים, בין הרקפות, מצויים קבריהם של השומרים, שחלקם הועבר מאוחר יותר לכפר גלעדי. ישראל קורנגולד ושמעון מלמד, ראשוני השומרים של סג'רה, שנרצחו בניסן תרס"ט בידי ערבים. פבריקנט, איש העלייה השניה, וזבולון ריקלין, והערבים, והרוגצ'בסקים, ולידם קברו הטרי של משה שמואלי.

ימי סג'רה של ב.ג., שארכו 13 חודשים, נדמו לרבים הימים המאושרים בחייו. בעצם לא היו מאושרים תמיד, כפי שמציין שבתי טבת בספרו "קנאת דוד". הוא לא צורף לקולקטיב, וגם תרומתו למאמץ השמירה היתה מועטת. בעצם לא אהב את חיי האיכרות, וגם פועל דגול לא היה. הוא העריך את העבודה המדינית. או כמו שאומר שמחה רגב, היה איש אירגון. רגב, 63, הוא בן זקוניו של רוגצ'בסקי הזקן, "בעל הבית" של ב.ג., שאצלו התגורר במשך שלושה חודשים, חרש עם צמד שוריו, והאכיס את פרותיו.

■ שמחה רגב: אבא שלו היה "בעל הבית" של ב.ג.

בין רוגצ'בסקי לדוד גרין הצעיר נרקמה ידידות, שהאריכה ימים, גם לאחר שהיה לראש ממשלת ישראל. כששינה את שמו לבן־גוריון, החליף רוגצ'בסקי את שמו לרגב. נכדו, הצנחן אליעזר רגב ז"ל, שנהרג בששת הימים בשער שכם, היה משומרי ראשו של ב.ג. בשדה בוקר. כשנפטר רוגצ'בסקי הזקן, ב־'55, שכר ב.ג. הליקופטר על חשבונו, ובא לסג'רה להלוויה.

מה היה ב.ג. אומר על האפשרות, שבמקום בו נולד הקולקטיב, שם גם תהיה קבורתו? לו היה ב.ג. בחיים, לא היה מניח למקום הזה להתמוטט, אומרת רבקה רגב, רעייתו של שמחה. האמת היא, שב.ג. לא העריך את סג'רה. פעם, כשעוד חיו לאור לוקסים, נרות, ומתיליות, יצאה משלחת של שלוש חברות, בהן ברכה שמואלי, מן המושבה לוועידת המפלגה בתל־אביב. עלו על הבמה ודרשו: אור. ב.ג. שאל: לו אתן לכם אור, מה אעשה עם בית־קשת ושדה־אילן? אבל הוא בא לחגוג איתם את חג האור, ב־'62, כשחוברה המושבה לרשת החשמל, יחד עם כל כפרי האזור. ועוד פעם אחת בא, ב־'72, סמוך למותו, להשתתף בתוכנית טלוויזיה נוסטלגית יחד עם שמחה רגב ואשתו.

לאחר מלחמת השחרור של רוגצ'בסקי, אחיו, יהושע, נהרג במלחמת השחרור על הגנת סג'רה, שמחה, היחיד שנשאר במושבה, מופגם, בבגדי עבודה בוצלים,

מגפי גומי שחורים, וידיים מיובלות. איש אדמה. מחזיק משק מעורב, פרות, שלחין ופלחה. הכל בעבודה עצמית. ברבורים צבעוניים בחצר. הבית עומד על הריסות המבנה הישן, ובחזיתו קיר אחד משוחזר. רעייתו רבקה, ילידת כפר חסידים, אומרת שנתנה הבטחה לאביו שבנו לא יעזוב את המקום. נאחזו במקום בצפורניים, גידלו שלושה ילדים, וקיבלו הכל באהבה. ב־'62 שיכנעו אותם להצטרף לאגודה, שיהיה אבא. ועכשיו הם במילכוד, בלי לדעת מה ילד יום. הרגבים רוצים מה שרוצים שאר חקלאי המושבה: לשלם את חובם הריאלי, איש לפי הנתח שלו. לולא הגיבנת, היו נחשבים למשק יצרני. בכורם, ישראל, שהצטרף לרפת של אביו, נפל גם הוא במלכודת. צעיר הבנים, כבר עובד בחוץ.

נאחזו במקום בציפורניים

מוותיקי המושבה נותרו היום כשבע משפחות, חלקן בני הדור השני והשלישי של סג'רה. סג'רה הוותיקה היתה תערובת של רוסים, גרים ויוצאי כורדיסטן, שבאו בשנות ה־20. לא היתה אגודה, ולא ערבות הדדית. אבל היה די למחיה. יעקב ריקלין, 65, בנו של זבולון ריקלין, שהיה בין שלושת החקלאים הראשונים של סג'רה, אינו יודע מציאות אחרת. כילד בן 14, בתקופת מאורעות '36, היו מעירים אותו בלילות להפעיל את הפרוז'קטור, המחובר לגנרטור, שעמד בחצר. ב־'48, כשרוב תושבי סג'רה עזבו את המושבה, הוא נשאר, והמשיך בעבודת השלחין, כשלא היתה פרנסה, הלך לעבוד בסולל־בונה. ב־'50 הגיע המלווה האמריקאי, שאיפשר לחקלאים לעבור מן הפרדות לטרקטורים. ריקלין לא נעשה חבר באגודה. אבל בנו, שהצטרף אליו, כבר חתם על ערבות הדדית. טעות חיים, לפי ריקלין; השיטה היא לקיים מסגרת שיתופית, אבל ללא ערבות, או עם ערבות מוגבלת.

הוותיקים, בני דורו של ריקלין, שלא הצטרפו לאגודה, לא נפגעו במשבר הנוכחי. משמעות הדבר, ניצחון לשיטת האיכרות הפרטית. היה גם מי שבחר להיות ולא להיות. אברהם ערב, 67, יליד המקום, עבר אחרי מלחמת השחרור לטבריה, לגדל בה את ילדיו, ומאז הוא בא יום יום לעבד את חלקותיו במושבה. הוא לא איש של מוסכמות, נשאר עצמאי, אבל בנו עמוס, הצטרף לאגודה. לסג'רה, אומר ערב, לא היה מעולם מזל. בתחילתה היתה שייכת לפיק"א, שהיתה פילנטרופית ביסודה, ולא העמידה את החקלאות על הרגליים, ונשארה תלויה במוסדות המיישבים, עד היום.

בשנות ה־50 הביאה לכאן הסוכנות כ־20 משפחות עולים מצפון־אפריקה, ושיכנה אותם במשך שנה וחצי בצריפים, עד שעברו למבני קבע. החלה התרחבות על אדמות סג'רה הערבית, שבתיה נמחקו מעל פני האדמה אחרי '67. באמצע שנות ה־70 החל גל עלייה של ישראלים ועולים מארצות אנגלו־סכסיות. הורחבו כ־18 יחידות נוספות, הגיעו ל־47 משפחות חברים, ועוד 12 תושבים.

הקידמה איחרה להגיע

הקידמה שאיחרה להגיע לסג'רה, קיבלה תנופה החל בפרוייקט שיקום המושבה הוותיקה, שבמסגרתו יועברו כל מבני הציבור, כמו מרפאה, צרכניה, פעוטון, מזכירות, מוזיאון לזכר ב.ג., לבתים ישנים ששופצו. ב־'82 השיגו הנשים זכות הצבעה לאגודה, פיליס ברודר, מראשי הפעילות במאבק על שוויון זכויות, שבה בשנה שעברה לקנדה. הברודרים, לא עמדו בשבר הכלכלי, והשאירו אחריהם בית עקי בסגנון אמריקאי, שעומד בשממונו.

דוד שויקה, 47, דקורטור מתל־אביב, בא עם הגל האחרון, לפני 10 שנים, מכר דירה והשקיע את כל כספו בבית ובחממה. במשך שלוש שנים גידל ורדים, וגמר בהפסדים. לפני חמש שנים החליט לחסל הכל והלך לעבוד בחוץ. מכר את החממה והחזיר את הכסף לאגודה, ועם כל זה נשאר חייב, בגלל הערבות. המוסדות נתנו כספים בחינם, ואנשים לקחו. באתי לפה להיות חקלאי, אומר שויקה, לא כשביל לפתוח מסעדה. לא באתי לפה, כדי שיבואו לכאן ערבים. אני נשאר כאן. אין לי לאן ללכת.

אני צופה חורבן

נשארה שאלת המחיר. עם ישראל ישלם את מחיר ההוללות שהיתה פה, אומר אהרון גורס, 40. משפחת גורס במצב טוב יחסית. הגיעו לפני שבע שנים מהבקעה, מגדלים פרחים ליצוא. היום מצאו עצמם הנתמים גם על הלוואות של המושב בבקעה, שנלקחו אחרי העזיבה שלהם. אנחנו מאשימים את כל העולם, אומר גורס, רק לא את עצמנו. היינו מעבר ליכולת שלנו. איבדנו את הפרופורציות. החלפנו מכוניות וקנינו כלי בית. אם לא תעשה פעולה מיידית, במסגרת אזורית, אני צופה חורבן לאזור.

בחזרה לציונות של אילניה. מחלונות הבית של שלמה בית־יוסף אפשר לראות את צפת, ואת יער לוביה, מבואות טבריה, ממול נפרשת רמת הגולן, הבית, שבנייתו לא הושלמה, יושב בראש גבעה, שהיתה פעם חלק מן הכפר הערבי סג'רה. הכפריים הערבים נמלטו ב־'48, את החיים השונים שלנו השקענו בעבודה במשק, אומר בית־יוסף, שאבא שלי היה ממייסדי סג'רה. אנחנו פה לטוב ולרע, מפה לא נזוז.

גאולה כהן / לקרוא לדברים בשמם

חשבון עם הקיבוצים

מה על החוב הציוני של התנועה הקיבוצית?

כדי להשיב על השאלה הזאת – לא מספיק רואה־חשבון.

לזכותה של התנועה הקיבוצית יש לומר שאת חשבון חובותיה הכספיים היא מלווה היום גם בחשבון־נפש. אבל אם לשאלה: איך הגיעה לכורסה? – חייבת התנועה הקיבוצית תשובה לעצמה, הנה לשאלה: איך גוף, שהיה חלוץ ההתיישבות בארץ־ישראל, הגיע למצב שהוא מחבל היום בהמשך ההתיישבות הזו – היא חייבת תשובה לכולנו.

★

כשאני באה היום לעשות חשבון עם הקיבוצים בנושא ההתיישבותי־ציוני – זה לא על כך שהם עצמם הפסיקו את תנופת ההתיישבות, אלא על כך שהם מבקשים להפסיק גופים אחרים מהמשך מעשה ההתיישבות.

ואכן, מה שכואב היום, לרבים מבני ההתיישבות העובדת, זה לו כל כך "נזיר העדשים", שמקציבים להתנחלויות ביו"ש, אלא הבכורה שניגזלה מהם על־ידי חלוצי ההתיישבות החדשה.

התנועה הקיבוצית כחלוצת ההתיישבות – עשתה את שלה. בחוקיות ההיסטורית, החזקה מכל החלטות של אסיפת חברים, הלפיד של החלוציות ביישוב הארץ עבר היום מידיה. גם הכתר.

זה אומנם מחזה נוגע ללב לשמוע את הקיבוצים ממשיכים לטעון לכתר – גם כשראשם היום עירום ממנו, אבל כמו שהיה אומר הרצפלד ז"ל: זאת לא רק עובדה, זה גם "פאקט" שהכתר של חלוצי ההתיישבות נח היום על ראשו של גוש־אמונים.

...רק שלא תקרה לו, לגוש־אמונים, התאונה שקרתה לה, לתנועה הקיבוצית, בדרך, שבמקום להיות חלוץ ההולך לפני המחנה, וכך גם לא להיות מנותק ממנו, הפכה להיות חלוץ שרואה עצמו מעל למחנה...

★

לא, עיני לא צרה בסיוע שהממשלה מבקשת לתת לגופים, מה גם יצרניים, במצוקה שניקלעו אליה, לרוב באשמתם, כמו הקיבוצים: וגם אם לא שמעתי בזמננו את מר פרס מאיים במשבר ממשלתי אם האוצר לא יציל את מיפעל הייצור "אתא", כפי שאיים היום ביחס לקיבוצים – אני מודה, שביחס לקיבוצים יש מקום לסנטימנט מיוחד. אבל כאשר מדובר היום בסדר עדיפויות של תקציב לאומי – אין מקום רק לסנטימנטים ול"זכויות היסטוריות"; מה שצריך להכריע הוא האינטרס ההתיישבותי־ביטחוני של חיום ומחר.

מי שסובר כי ההתנחלויות ביו"ש מסכנות את ביטחונה ושלומה של ישראל – שלא יסתתר מאחורי מצוקות תקציב, או הסתה דמגוגית של שכונות מצוקה כנגד גוש־אמונים;

אבל מי שחושב, כמוני, שההתנחלויות ביו"ש, על גב ההר, כמו בביקעת הירדן, מונעות מדינה פלשתינאית ומקרבות את השלום – שיעמיד היום את ההתנחלויות האלה בראש סדר העדיפויות התקציבי.

★

נכון, אדוני שר־האוצר, הקיבוצים הם חלק בלתי־נפרד ממדינת־ישראל. יתר על כן: יש להם גם חלק נכבד בהקמתה ובהגנה עליה, אבל ההתנחלויות ביו"ש, בעזה ובגולן, הן חלק בלתי נפרד מארץ־ישראל, ויש להן חלק נכבד במאבק על קיומה מכל וכל של מדינת־ישראל, כולל הקיבוצים שבתוכה.

האם זה יהיה יותר מדי להרהר עכשיו בקול באוזני התנועה הקיבוצית? אולי, אולי הייתם זקוקים היום לפחות סיוע מהציבור וראויים ליותר כבוד גם מיריביכם הפוליטיים, אילו במקום לבזבז ימי עבודה יקרים, זמן וכסף, בהפגנות עקרות של "שלום עכשיו" על עקירת ישובים ביו"ש, הייתם מקימים עוד שניים־שלושה יישובים בגליל. ולמה לא, בעצם, גם עוד ישוב אחד או שניים בנגב?

מתכוננים לפורים...

עם שושי צוהר

יצרן התחפושות מס' 1 בישראל

רובוטריק

70 דגמים מקוריים בלעדיים לשושי זוהר עומדים בתקן ישראלי 562

מכירה לבעלי חנויות
חנות המפעל: כפר גלעדי 31, ת"א טל' 838043
המפעל: מטלון 17 (קומה ג') ת"א טל': 821060

מכירה ליחידים: במוקדי המכירה הגדולים בארץ לתחפושות של שושי זוהר בלבד

ת"א – "אליקה", כפר גלעדי 25
"מאמא יוקרו", דיזנגוף סנטר, קניון איילון
"מאני", נחלת בנימין 6
ירושלים – "הכל לגן", מאה שערים 7
חיפה – "חונן", ביאליק 8
"מונופול", נתנזון 4
קרית ים – "הכל לתלמיד", רמב"ם 7
קרית ביאליק – "בראבו", קרן היסוד 99
בת ים – "שירן", רוטשילד
"תותי פרוטי", בלפור
רמת גן – "בוטיק צ'יקי", ביאליק 53
הרצליה – "אלון", לב העיר
חדרה – "לי לה לו", רוטשילד 17
נתניה – "בוקובוזה", ויצמן 17
לוד – "הפולגר", ר' עקיבא 5
אשדוד – "עולם הילד אצל אריאלה", מרכז מסחרי ר"א
"צעצועי גולי", מרכז ב'
באר שבע – "געלי סוגל", קרן קיימת 80
"כל בו לתינוק", קרן קיימת 181
בית שאן – "עולם הילד", הוזה – מרכז מסחרי

ובחנויות, מובחרות ברחבי הארץ (רשימת חנויות נוספות בהמשך הפרסומים)

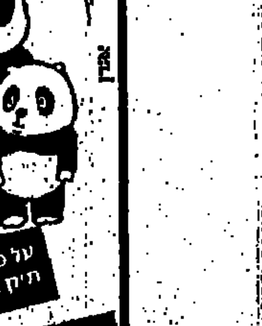

טאו־טאו

על כל קניה בחודש פברואר תיק צד צבעוני חינם

כל הרוכש תחפושת של שושי זוהר זוכה ב־20% הנחה למופע "טלפורים"

דידי מנוסי

מאילת ועד מטלה כל הארץ האיטלה

קול באשה ערוה...
ברוך שלא עשני אשת...
אשה פסולה לעדות
מימי בראשית ששת.

נשים דעתן קלה...
אל תרבה שיחה עם אשה...
כי מצאתי אותה מר ממות
ואוי לאותה בושה.

אי־לכך במגדל העמק
במצאה התשובה לבעיות:
סמאל מתנפל לישוב
כי נשים מצטרפות ללויות.

כדוגמת ש"ס־הפנים הרב פרץ,
רב־מג ורב עלילות,
שתלה את אסון־הרכבת
(והילדים) במזוזות הפסולות.

וכדוגמת עוד שוטה־שליט"א
שקבע הלכה מנגד:
שנופלים חיילים בלבנון
כי בצה"ל פריצות חוגגת.

ושועי המדינה ושריה
מגלים ראש קטן ומשתקן
כאשר הרבנות מבקשת
עזרת נשים באוטובוס־דן.

ומשעם חשוב־קואליציה
מריח בשת של גדי –
נכנעים ואוסרים להשתיל
עור־גוי על שרוף יהודי.

וחוזרי התשובה הגדולים
בתרי"ג מצוות ולמידה
(אחרי זהר וטופיק ואיקא,
שכמוני, גם הם בני־נדה –

שערה גוזקנם לא נעה
וגבה לא – מעל העינים,
למראה ישראל החוזרת
אל חשכת ימי הביניים.

אל אמונות ותרועות טפלות
שמקורן, השד יודע,
כמו... מרקחת־אבקת־עטלף
בתוספת טפת־דם־צפרדע,

או זנב־תיש תלוי מתקרה
(בשביל פוריות – סמל סאלי)...
שדיגם כדין מים־קדושים
שהשאיר אחריו באבא־סאלי.

הוא אמנם מרוקאי – אבל
בני דמותו נשקפים במראה:
רב שפירא ושר וגרוסמן...
כי חד הוא סרנא דארעא.

אז אם עברי שכמי
מנשקים במורא אלילי
את ידיו של כל באבא ורב –
הם יכולים לנשק גם לי.

אליהו עמיקם

ירושלים בשביל הזהב

"שגית החלך. בכל דור יש כזה השוגה, והצוה חזון שוואו: מלכות ירושלים... היה...
"ירושלים צריכה דור עשיר, שק טבין ותקלין, לבנות בה ולסחור, לאכול ולשתות...
"ירושלים צריכה עגל־פז ולא דמות בר־גיורא: עני ואביון בר חזון וכר חרב...
"ירושלים צריכה דממה וזהב ודממה..."

כל זה נכון להיום, כפי שאומרים פה תשרונים. פתח, קורא נכבד, את עתונך או את מקלט הרדיו או הטלוויזיה שלך, ותראה באיזו מידה היה מרוייק חזו"ח, אשר לחש אורי צבי גרינברג באוזני "ילד עברי בציון המושפלת", לפני 57 שנים.

להזכירך: בטורים הקודמים עסקנו בשני סיפורי־אסון – סיפור־האסון־במשיח, כפי שסיפר אורי צבי גרינברג בשירו, "באוזני ילד אסטר", וסיפור־האסון־בפלסטין, כפי שסיפר המשורר הערבי, אמיל חביבי, באמצעות מחזה.

בפרק הקודם הבאנו מילואים לסיפורו של חביבי. להלן מילואים לסיפורו של אצ"ג.

★

"ירושלים צריכה דממה וזהב ודממה... אצ"ג דיבר אז על טבין ותקלין, על זהב. לא על דולרים. העתונים מתרגמים זאת היום לדולרים: 5 מיליון דולר! 4 מיליון דולר! 75 אלף דולר! 85 אלף דולר! 100 דולר – זה נתן, זה לקח, זה שודד, זה חטף.

כשאצ"ג דיבר על כיסופי ירושלים לכסף ולזהב, הוא לא התכוון לירושלים־של־זהב, שעליה שרה נעמי שמר, קולה של ארמת־ישראל. הוא דיבר על ירושלים המתקיימת בשביל זהב ובשביל כל מה שהוא יכול לקנות בה – כוח, מניות, סמים, כבוד, קולות (דמוקרטיה), מיגרשים, ערכים, מוסר, מולדת, סחורות גנובות וגם מוברחות. בקיצור: כל החינוך והתרבות של המדינה־עכשיו. הכל זהב או שווה זהב. לא כולן טהור.

מסיפורו של אצ"ג מסתבר, כי כבר אז (בשנת 1930) לא היה בדעתם של הרוכלים לבנות את ירושלים מחורבנה. הם אמרו רק להזהיב את החורבן, לטייח אותו בזהב – "ולא רע כי ערב במרום הר ואנחנו בעמק – –/ בנת, ההלך!..."

סיפורו של אצ"ג היה אז מעין שקופית. עכשיו, ממרחק שני דורות, אנו רואים – על אקרן המציאות של עכשיו – את התמונה כולה, בכל מוראה ומיאוסה.

★

"הוא הגיע רק עד המבוא, רק עד סף המלכות..." – מספר אצ"ג לילד הירושלמי על האסון – "ויקבלו את פניו שם... בלעג ובכחש שפתם העברית – – הרוכלים!/ אילו קמו עליו בסכין ותקעו בו בלב – וזינק עם סכין בליבו מעל לגופיהם./ אך יען בלעג דקרוהו – ניצחוהו אוי,/ הרוכלים".

מי שעוקב אחרי הרוחש והמתרחש בחינוך־והתרבות (ח"ת – לשם קיצור) של מדינת ישראל, מוכרח להגיע למסקנה, כי אויבו הראשון במעלה של ח"ת זה הוא – המשיח. והואיל והח"ת הוא תמציתה הרוחנית (לשעבר – ציפור נפשה) של המדינה הנ"ל, ניתן לומר, שאויבה הראשון במעלה של הישות הציונית הוא שוב – המשיח ולא אחר. מכל מקום לא ערפאת, שוויצמן מחפש דרכים לאספו תחת כנפיו של הקואופרטיב הציוני.

המשיח אינו אישיות רצויה בקואופרטיב, כי הוא הסכנה הגדולה ביותר לדמוקרטיה ולשלום. הוא אינו נבחר. הוא אינו זקוק לרוב במרכז המפלגה. איך הוא בכלל יכול להשיג שם רוב? מה יש לו להציע? לישכה עם שתי מזכירות ומכונית צמודה? הלא הוא תפרן לאללה. מה שיש לו בסך־הכל זה – חזון. הח־הה... והתחבורה שלו חמור לבן... הה־הה...

ואתם יודעים מה הוא יביא עליכם? – "בעקבות המשיח העזות תרבה והיוקר יעוות, הגפן תתן פריה והיין ביוקר ואין תוכחת; בית הוועד יהיה לזנות... וחכמת סופרים תיסרח, ופני הדור כפני כלב..."

★

אבל כל זה נאמר בעבר. ביום אמשר לראות את הסכנות מקרוב. תמונת העלול לקרות, חלילה, אם יבוא המשיח, ברורה עתה יותר. הנה היא.

הרג היהודים נמשך ואף גובר, דווקא בארץ־ישראל. בשום גלות אחרת אין הוא מגיע לממדים כאלה. הורגים יהודים! – למן העובר במעי אמו ועד ישיש או ישישה, שחונקים אותם בעבור 10 שקל או צמיד של נחושת. בשכבות העליונות של העולם־התחתון ושל העולם־העליון – השלל גבוה יותר, רווחי יותר.

ובאמצע, בכיכרת החיים שבין הרחם לבין הקבר, קוטף מלאך המוות־היהודי את קטיפו היומי – בתאונות־הדרכים, בפיגועי הערבים, במעשי־האונס הקטלניים ובכל יתר המיתות השונות והמשונות השמורות ליהודי בימ"חים של מלאך־המוות, ימ"ח שמו.

ואיומה מן המוות היא הכנאליזציה שלו – לא נעים, אבל גם לא נורא. רוצח־אדם הופך מכוח התיקשורת ובזכותה – לכוכב, ודינו העיקרי הוא כדין כל כוכב בימה, קולנוע או ספורט. מראיינים אותו ומצלמים מכל עבר ואבר, ומפרסמים את הגיגיו ואף את טיעוניו. וכך הוא זוכה למשפט עליון, מעל משפטה של המדינה המחורבנת – משפט הקרקס, שבו נהנה קהל הצופים־השופטים ממשחק־הדמים בזירה, בין הלודרים הרוצחים והנרצחים.

ברם, אם רצח־אדם הוא בחינת – לא־נעים־אבל־לא־נורא, הרי לעומתו "רצח־אופי" הוא משהו איום ונורא ואין עליו כפרה. כי מרצח־אדם איש עוד לא מת (חוץ מהקורבן). לעומת זאת, מסכן רצח־אופי את ישבנו הציבורי של בעל־האופי. הוא עלול להשמיט את הכיסא מתחתיו. וזהו האסון האמיתי בחברה, שבה הערך העליון הוא בתחת.

ברשות הקורא הנכבד, אנו משתמשים בלשון הישראלית העכשווית, לשון תינוכו ותרבותו. היא גנובה הישר מן האפופיאה הלאומית "החילוני האחרון", המתארת בדיוק מרהים את מהותו הנפשית של הח"ת.

★

אבל כל זה אינו עדיין כל הצפוי לנו, בבוא משיח צדקם. יש עוד.

מתוך הגנה בגד רצח־אופי, יהיה צורך להגכיר את הנורמות (כן, נורמות). עבריין, שיצליח להפליל בסומכי לא רק את עצמו אלא את כל סביבתו, יישב בבית־הסוהר? קרחתו הוא יישב בכנסת, בית־הוועד לטוהר המידות (והנורמות) – מופת אישי לדורות.

וקולו של גורעס, הכס המוסרי ביותר דרומית לליטאני, ידום בעת ההיא, אחרי שיעבור מוטציה לסופרנו. ובהתאסף ראשי עם של מפלגת הניצחונות והמוסר, ישחרר האסנדרי בעוז ערכי־רות – תרועת ניצחון לצוערים ביחד, במסילותיו של תהליך השלום והמוסר. הקורא האינטליגנטי יתפוס בוודאי מייד, שכאן סטינו מלשון "החילוני האחרון". יש גבול.

והעזות תרבה ותלך. בתוככי העיר העברית הראשונה ייחטף אוטובוס, על נוסעיו, והזרוע הממונה על הגנתם של החטופים, תיערת – על שלא הגנה על החוטפים והרוצחים.

והמדינה המשוגעת תידרדר באותו אוטובוס, יהיה מיספרו אשר יהיה, עד שתיהפך למין בית־זונות לבוגדים־מרגלים. בית־המשפט העליון שלה, סמל כבוד ריבונותה, יועסק בשירות־יעוץ בתחום ההורמונאלי – קובה לעשיית צרכים הקשורים לבג"ץ במדינת ריכוי וכויות האדם והבהמה.

ואז יצער בששון ובשמחה צבא־ישראל (עד), חציו ערבים וחציו יאהודיהם – כוחות הרצח שכם אל שכם עם כוחות המוות, ובראשם הכישוף של רימונה – לראשו כתר קוצים זהובים וכידו צלב, וכליבו של הצלב – זהב או לפחות מניות, או לפחות הצ'ק על סך חצי־מיליון. והכל כשר, כדת היהודים, על־פי מרקס.

זה יימשך עד שהכל יהיה בשל לוועידה הבינלאומית האיסלאמית של איזושהי, אשר תתחום על הפיתרון, כפי שכבר עשתה זאת בעבר.

מפחיד, לאו זה מה שצפוי לכם, אם יבוא, חלילה, משיח צדקם. וייתכן שזה צפוי גם אם לא יבוא. מי יודע?

בסוף שנות העשרים בדקו המשיח, בשערי ירושלים, לפי סיפורו של אצ"ג. עשר שנים לאחר מכן, שרו יהודים באושוויץ "אני מאמין בביאת המשיח". מה שברור הוא, כי הם הובאו לאושוויץ, לא משום שבא המשיח; יתכן שהם הגיעו לשם, משום שהוא לא בא, או משום שבא וגורש.

★

(מאמר שלישי)

הערות בשוליים

הרב מנחם הכהן

ימים של זוהר

מצב לאומי – עורות וצללים: פושטי יד, פושטי רגל פושטי עור.

– "שמחה וששון" – עור ליהודים.

★

קו ירוק ושטחים מוחזקים: "הליכוד ייסוג מן המתקפה על הסיוע לקיבוצים. המערך ,יוריד פרופיל' בהתנגדותו לתקציב ההתנחלויות".

– פשרה טריטוריאלית: הליכוד לא ינקוט מדיניות של "עונש קיבוצי", המערך יוותר על "ענישה סביבתית".

★

מן הפולקלור היהודי: איוון הפריץ מאיים על אלכסיי הפריץ: אם אתה תכה את היהודי שלי, אכה אני את היהודי שלך.

★

חטוף לי ואחטוף לך: "לאחר אזהרה תקיפה ואיום במשבר, עומד הליכוד לשחרר הסיוע לקיבוצים במצוקה".

– לשון אחר: לאחר האיום בהפעלת כוח, גברו הסיכויים לשיחרור בני־הערובה.

★

בין שמים לארץ – לטוס ולעוף: בממשלת־ישראל מדברים על חלופות ללביא, בסוכנות היהודית מדברים על חלופות לאריה.

★

ימים של זוהר: מין בשאינו מינו: כדי למנוע אסונות ח"ו, ייאסר על נשים להתחתן עם גברים ולהיפך.

★

רמטכ"ל של אחדות לאומית: הרמטכ"ל הבא של צה"ל: קיבוצניק בן עמק־הירדן".

– גם ארץ ישראל היפה וגם ארץ ישראל השלמה: גם דן וגם שומרון.

★

לכן נצרת: מרדכי וענונו: "התנצרתי, אני מבקש שיביאו לי כומר לכלא".

– איזה מזל איך היו עולים על הדתיים, אילו ביקש וענונו שיביאו לו רב.

★

פתוח למבקרים: מבקר המדינה החדש, השופט יעקב מלץ מבטיח: "לדו"חות הביקורת יהיה תוקף ביצוע".

– כ ס המבקר יהיה קייס (CASE) משפטי.

★

יהודים יקרים: ח"כ בן שלמה מש"ס: "אדבר קצר אבל קר".

– במסורת ישראל המשמעות של "חלוקת הש"ס" – לימוד תורה; במסורת ממשלת ישראל המשמעות של "חלוקת ש"ס" – כסף.

★

מקוק של זוהר בשם רבי ישראל בעל־שם־טוב: לפני בוא המשיח, יהיה שפע גדול בעולם, אנשים יתעשרו, יצברו כסף הרבה, ויתרגלו להוצאות גדולות. אחר כך יבואו ימי מחסור, עניות תרד לעולם, בני ישראל לא יוכלו לספק את צרכיהם שיגדלו הרבה, אלה יהיו חבלי משיח הראשונים.

אריאלה
עוד שמורת קוטג'ים של בן־יקר גת
התחלה גדולה

חברת בן־יקר גת בונה שכונת קוטג'ים חדשה על גבעה נשאה באריאל המשקיפה אל שמורת טבע.

הקוטג'ים בגימור מעולה של בן־יקר גת הם בני 3 חדרים עם תכנון מוקדם המאפשר הרחבה עד 6 חדרים.

הבניה - באיכות מעולה, איכות בן־יקר גת, עם שימוש נרחב באיטונג לשפור הבדוד ולחסכון באנרגיה. הגגות מרעפים אדומים.

הנוף - נוף מרהיב של הרי שומרון לאנשים האוהבים נוף והיודעים להעריך את חשיבותו לאיכות החיים.

שרותי קהילה - אריאל - בירת השומרון, עיר חדשה ותוססת עם חברה צעירה, מספקת לתושביה את כל שירותי הקהילה החל בגני ילדים ובתי ספר וכלה במתקני תרבות וספורט.

קנו קוטג' בשמורת הקוטג'ים "אריאלה" ותמנו על אלה הנהנים כבר ממגורים באריאל.

זוג צעיר! משפחה צעירה! למה שלא תתחילו בגדול?

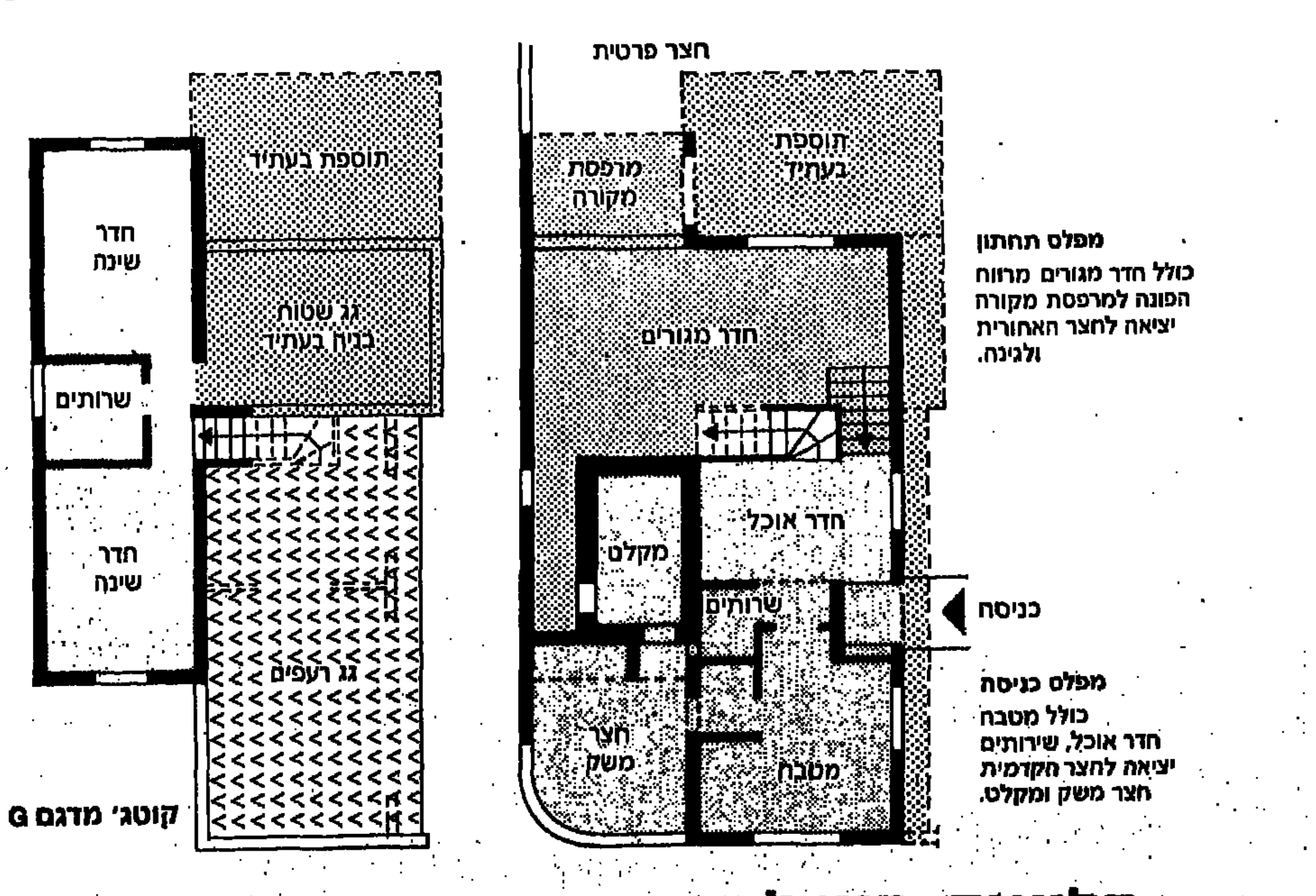

מפלס תחתון
כולל חדר מגורים מרווח הפונה למרפסת מקורה יציאה לחצר האחורית ולגינה.

מפלס כניסה
כולל מטבח חדר אוכל, שירותים יציאה לחצר הקדמית חצר משק ומקלט.

מפלס עליון
כולל שני חדרי שינה, שירותים ואופציה מיידית או עתידית להרחבה.

קוטג' מדגם G (חיצוני) - 3 מפלסים

הלוואות מוגדלות, משכנתאות ותנאי רכישה נוחים

בן־יקר גת
חברה להנדסה ובנין בע"מ
רחוב האומנים 7א' תל־אביב • טלפונים: 332901 • 332614 • 03-331307

חיים חפר

הקיבוצים והסביבה

זה קורה חמשים שנה לאחר „חומה ומגדל" ● חמשים שנה לאחר חניתה וטירת־צבי ומעוז־חיים ותל־עמל ● חמשים שנה, – כאשר עוד לא החזרנו את החוב שהישוב הזה חיב ● לאלה שאמרו: "אין עם אשר יסג מחפירות חייו" ● ובחפירות לא עמדו, כידוע, סוחרי הגלנטריה והפרפומריה של הח"כ ויינשטיין וחבריו ● בחפירות עמדו, ועומדים עדיין אלה, ההולכים ראשונים אל הקרב ● עומדים ארבעת האחוזים הללו, מלח הארץ, התפארת, בלי מרכאות, של המדינה ● אלה השוכלים עשרים וחמשה אחוז מן הנופלים, החל מתש"ח ועד המלחמה האחרונה ● אלה המיצרים יותר ממחצית היבולים ועשרים אחוזים מן התעשיה ● אלה, אשר כל העולם רואה בהם בהתפעלות את „החברה היוצרת," את החברה הבריאה ● אלה שהם הסמל היפה של ישראל בהא הידיעה ● ואלה, נדרשים עכשו לעמד בפני סוחרי הפרקית כעניים בפתח ● כאלו הם בין התובענים שצריך להשליך גם להם איזה נתח... ● ואולי צריך לומר כאן לכל הפטריוטים־הפטפטנים והתרוצים: ● שלשים שנה התקימה המדינה הזאת בלי הלכוד, – היא לא תוכל לחיות שעתים בלי הקבוצים ●●

ו„גוש אמונים", גם הוא כמובן במקהלה ● אלה שחיים רק סימני קריאה, ולא פסיק אחד ולא סימן שאלה ● אלה שטענו שהם דור ההמשך של חניתה אלה, „החלוצים" אלה „הנוצים" ● אלה, המיצרים – מהו? וילות שיש ואסלות „מאיטליה", וסלונים ספונים בארזים ● כן, גם הפרזיטים האלה בשגעון רדיפת הקבוץ אחוזים ● גם אלה נושכים את הקבוץ, ואין בהם גדל חרפה ודעת בינדעם, כי אם יפלו משגב־עם ורביבים, אין תקומה גם לטירת־צבי ומעוז! ● או, למה נשחית דברים לריק. כבר יש בארץ־ישראל שני עמים ושתי מדינות ● ישנם אלה, שבאו ארצה לבנות, ואלה שבאו – להבנות ●●

ולפתע – ההגנה הזאת על עירות הפתוח ● העירות ש„הכלכלה הנכונה" הפיצה את תושביהן לכל רוח ● וכי לא היתה זאת תנועת העבודה שבנתה אותן ואת אלפי השכונים? ● וכי לא היו אלה ארידור וחבריו שהפכו את יושביהן לחסרי כל למסכנים? ● האם אין זה ברור תחת איזה שלטון תפחו החובות במאזנים? והנה – הלכוד. הוא תובע. גם הוא במגננים ●●

אין ספק, גם סקטורים אחרים במצוקה וצריך גם להם להקשיב ● ונקוה, כי כמו שיש עזרה הדדית בין הקבוצים, כך יהיה גם, בין – נאמר – מרדכי יונה וחיים שיף ● וזה יפרס לזה מלחמו, ובלי נהי ובכי וקולות נכאים הם יסכימו – כפטריוטים אמתיים – להוריד קצת את רמת החיים ● וכי הם הם, בלי התחכמיות ועקיפות ובלי תרוצים ● ישמשו דגמא ומופת חנוכי – למושבים ולקבוצים ● ובעקבותיהם – כך אנו מקוים – ילכו קאופמן ומצא ושילנסקי ושרון וכל המי ומי ● כדי שלא לשוא הם יכנו את עצמם: „המחנה הלאמי" ●●

סדר נשים

את עיני מי רוצה הרב גרוסמן לעור? ● הלא צפינו בו, הלא שמענו, איך הוא מתפתל אף שב ואוסר ● או על פי „בקשת הצבור" או על פי ספר „הזהר" ● לקרב בין הגברים שהם נקיים, לבין הנשים מחשש הטהר ● הלא הבנו, כי הגבר והאשה לא בצלם אחד נבראו ● וכי לא יהיה זה האפרטהיד האחרון אשר עינינו ראו? ● והשאלה היא: האם אנשי העמק והגליל שבקרב „הלברלי" הזה נמצאו? ● האם גם הם את המסר הזה קראו? ●●

בעיניו של מייק

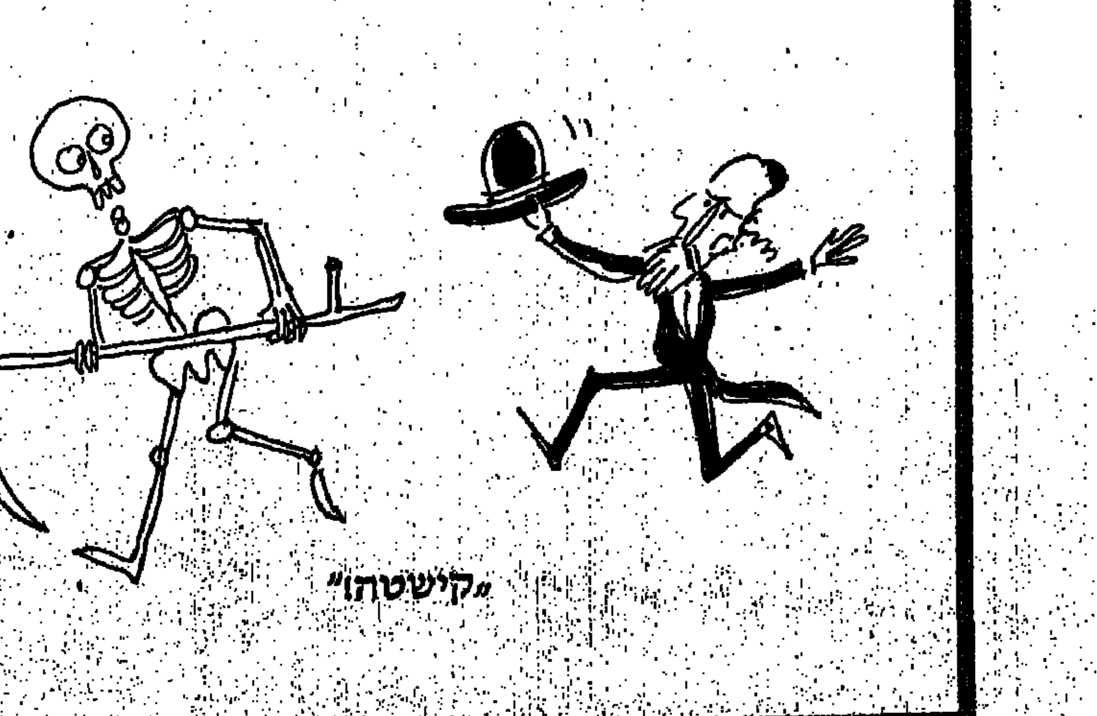

„קישטה!"

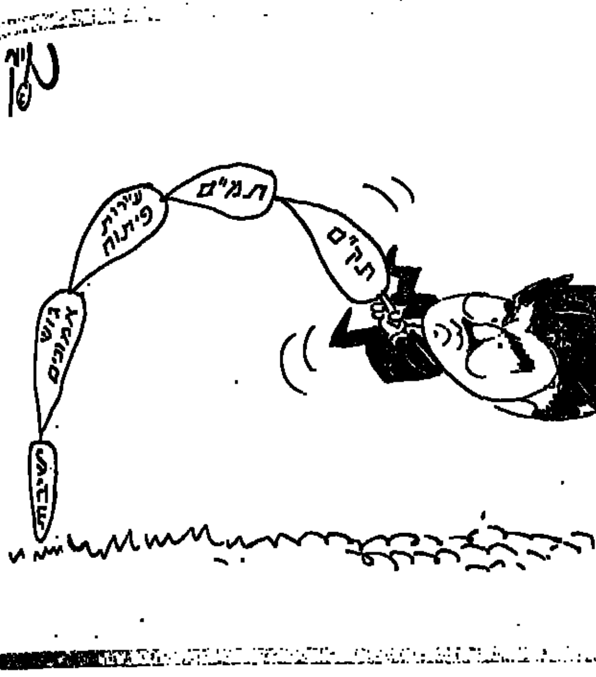

בועז עברון

מעשה שטן

כשקראתי על תעלולי רבני מגדל־העמק ועל חגיגת הבאבא סאלי ובנו הצדיק בנתיבות, נזכרתי פתאום בשיחה ששמעתי לפני שנתיים־שלוש באחד מחדרי־ההמתנה של בית־חולים „הרסק" בתל־אביב.

מחדרו של אחד הרופאים מסעה ויצאה נמרצות צעירה, בעלת תסרוקת „ישר מהסלון", לבושה בגדים שהבליטו כל מה שהיה צורך להבליט, ואולי אף למעלה מזה, מתנודדת ומעכסת על עקבים גבוהים כפגיונות, ובידה ניפנפה פתק מהרופא. המתין לה צעיר שהיה מהדורה זכרית של אותו זן: חליפת ג'ינס עם רקמה על הז'קט, שעון זהב על פרק ידו השמאלית ושרשרת זהב על פרק ידו הימנית, „מגפי קאובוי" גבהי עקב על רגליו ושערו ארוך כצו האופנה. אחד מהחבר'ה, „מודרני" עד לקצות אצבעותיו, מסודר, בעניינים.

אני משחזר את השיחה מזכרוני: הצעירה הודיעה בקול רם שהרופאים החליטו שהתינוק זקוק לניתוח דחוף, ושכבר קבעו את התור לעוד עשרה ימים. הכל כתוב בפתק.

הצעיר, בוטח בעצמו, יודע לסדר דברים, החלטי, הקשיב והניע ראש. בסדר, אמר. הכל ברור. עכשיו אני אגיד לך מה לעשות.

תיכף הדבר הראשון מחר בבוקר את נוסעת לאשדוד אל הרב פלוני. תגידי לו שהבן של יוסף בן־יעקב (שם בדוי) שלח אותך. תספרי לו איזה ניתוח התינוק שלנו צריך לעבור ומתי זה יהיה, ותגידי לו שיתפלל תפילה טובה, חזקה, בעד התינוק, שיעבור הניתוח בהצלחה. אל תהיי פראיירית ואל תתני לו מה שידרוש ממך. אני יודע בדיוק כמה הוא לוקח מאחרים, אז שלא ינסה לעבוד עליך. בשום אופן אל תשלמי יותר מכך וכך דולרים. תנסי להוריד את המחיר. ותעמדי על כך שיתן תפילה טובה, לא סתם תפילה. שלא ינסה לסדר אותך.

– תסמוך עלי, תסמוך עלי – אמרה התסרוקת־עקבים־מתנדנדים. וראית שבאמת אפשר לסמוך עליה. היא ודאי תוציא מהרב ההוא את התפילה החזקה ביותר שלו במחיר מבצע של סוף העונה.

★

הקוראים ודאי הבחינו שתיארתי כאן בני זוג מיוצאי אחת מארצות האיסלאם. ויהיו מיד כאלה שיאשימו אותי ב„שנאת עדות המזרח" והבלים אחרים כיוצא בזה. אבל תיארתי זאת במתכוון, ולא משום שתופעות כאלו קיימות רק בין יוצאי מרוקו או תימן. הרב האשכנזי של מגדל־העמק היה שותף מלא לתעלולי המאגיה של בן־סוגו המזרחי, ועד היום לא נשמעה אף מלה אחת מטעם הרבנות הראשית, ספרדית כאשכנזית, נגד מעשים כאלה, המוסכים את התואר „רב" לבדיחה, אלא שבין האשכנזים, אתה מצפה למנטליות כזו אצל אנשים הבולטים בלבושם המיוחד, שמשייך אותם לעולם מאורגן ונפרד מאתנו וסגור בפנינו, ואשר בתוכו שוררות דרכי מחשבה ותגובה הזרות לנו לא פחות מאשר לו באו יושביו מאיזה אי מוזר באוקינוס הדרומי. בעוד שהתופעה החיצונית שייכת את בני הזוג הזה, לכאורה, לעולם שלנו, לפי הלבוש, הנחת שיש לך כאן עניין עם זוג מודרני, רציונאלי, שקטיגוריות חשיבתו הן כיסודן כמו שלנו, חרף ההסתייגות מהסגנון הצעקני והד־תוקפני של הדיבור והלבוש, וחרף גימת הברוטליות העסקית.

אבל זו בדיוק הנקודה החשובה: מההוראות התקיפות, כיצד להתמקח עם הרב, תפסת שבעיני בני זוג זה אין הרב כלל בבחינת „סמכות רוחנית" כלשהי. ספק אם הם אף יבינו מה פירושה של „סמכות רוחנית". בעיניהם, גם אין הוא „רב" במובן המקובל עלינו, היינו בעל מומחיות וסמכות בפירוש ההלכה – מובן המקובל גם על יהודים חרדים, שבעיניהם אין לתפילתו של רב משקל גדול יותר ממשקל תפילתו של כל אדם ולכן לא היה עולה בדעתם „לקנות" תפילה, ואין צורך לומר שאדם בעל סמכות רוחנית אמיתית גם לא היה מעלה בדעתו לדרוש כסף תמורת תפילה.

כלומר: בעיני בני זוג זה, הנציגים כנראה מיגזור רחב מאוד מבני עדתם, אין רב אלא קוסם, סוחר בקמיעות. כלומר: אלה המשתייכים למגזר זה אינם אפילו דתיים, במובן המקובל עלינו. אין הם שומרי מצוות, אין הם מבקרים בבתי־כנסת, הם אוכלים „סטייק לבן" ושריפתם לא כל היסוסים. בעצם, הם אף לא הגיעו לדרגת דתיות ממש. ספק רב אם הם מאמינים בקיומו של אלוהים, ואם תשאל אותם על כך, ודאי יסתכלו בך בתמהון, כמדברים בדברים של מה בכך. אמונתם אינה באלוהים אלא ברובד מאגי של הקיום, שנשלט על־ידי לחשים הנרכשים אצל בעלי־מקצוע המומחים לדבר, שמשלמים אותם כמו ששוכרים אינסטלטור. כך הם חיים בטבעיות מוחלטת בשני רבדים בעת ובעונה אחת. הם יודעים שכדי שהניתוח יצליח, הוא צריך להתבצע על־ידי הרופאים המומחים לדבר. על כך אין ויכוח. אבל הם גם יודעים שבלי שיריון עולם הרוחות לטובת התינוק, שיריון המתבצע על־ידי המומחים לדבר, הקוסמים, המעוננים ובעלי־האוב הקרויים „רבנים" והמקבלים את התשלום המתאים, שווא יעמלו הרופאים. ובעצם דברי הרב פרץ ודומיו, מסתבר שלא ניכר מהמימסד הרבני עצמו שותף לתפיסה אנימיסטית זו של היהדות, תפיסה שטרם הגיעה לדרגת דת. אפילו אינם עובדי אלילים. המאגיה היא שלב שקדם לאלילות. זהו הרקע האמיתי של „ימי־הביניים החדשים" המתגלים סביבנו. אין תוצאת „מזימת השתלטות" של המימסד האורתודוכסי, אלא תוצאת העובדה שתפיסות כאלו מקובלות מאז ומתמיד על חלקים גדולים מעדות מסויימות אצלנו, שבשנים האחרונות קיבלו בטחון עצמי והעפילו לקדמת הבמה. זוהי ה„יהדות" שציבור זה מבין אותה.

★

ואחד הדברים המרגיזים והמתמיהים הוא שהאינטלקטואלים של עדות־המזרח אינם יוצאים למלחמה ביד רמה נגד פולחני בלהות אלה בתוך הציבור שלהם. איננו שומעים את פלוני ואלמוני מבריזים שאין להם חלק ולא נחלה בבאבא סאלי וכאותו צדיק, בוגר בית־הכלא, שירש את מקומו. אין הם קוראים לבני עדתם להתנער מתפיסותיהם העכורות ומאמונותיהם התפלות, אם הם טוענים שכל זה „פולקלור" [illegible] „תרבות העדות" הטוענת [illegible] הרי שהמסירו במאבק לעולם [illegible] יוכלו אחיהם „להשתלב" או בישראל אלא רק לגרגר למטה, לניוון [illegible] אם „תרבות העדות" מזוהה עם [illegible] בנות נוקסים כגון אלה, אזי [illegible] שתקדים להיעלם, כן [illegible] ולבני עדות אלה מאחרו [illegible]

עמוס קינן

אין מדינה יהודית

בישראל, 1987, עדיין לא הוחזרו פליטי בירעם ואיקרית, המרומים, אל בתיהם כפי שהובטח להם ב־1948.

בישראל, 1987, עדיין מרחף צל הגירוש על ראשיהם של תושבי עין חוד, שנותרו על אדמתם מאז 1948 אך אינם מוכרים על ידי מדינתם.

בישראל, 1987, מותר לערבים לבנות בית רק אם הוא בלתי חוקי, שקיבל חנינה.

בישראל, שבה 700 אלף תושבים ערבים שמגילת העצמאות העניקה להם את מלוא שיוויון הזכויות, אין שיוויון זכויות.

אין שר ערבי. אין שגריר ערבי. למהנדס ערבי אין מה לעשות כאן. בצרפת, ארץ שאנטישמיות לא סרה בה מעולם, אין ממשלה כמעט ללא שר יהודי. ולא מעט ראשי ממשלות היו יהודים.

בבאזל, אמר הרצל, הקמתי את מדינת היהודים.

לא מדינה יהודית. מדינת היהודים. כאן כל ההבדל בין ציונות אמיתית, תנועת שחרור לאומית, ובין דרום אפריקה בנוסח ישראלי: מדינה של דיכוי ושל אפלייה גזענית, פשוטו כמשמעו.

★

פעם, עוד היו תירוצים. התירוצים היו חלק מן המסורת הציונית. שיח־לוחמים. נפש שסועה, מתלבטת. יו־רים ובוכים. היום לא בוכים, סתם יו־רים. גם לא מתלבטים.

הצרה היא שבמדינה יהודית, לא רק לערבי שנולד כאן אין מקום. גם לי אין. לי אין מקום במדינה שכל תושביה אינם נהנים מאותן זכויות.

הסיבה לכך היא שבמדינה גזע־נית, צלמי האנושי פגוע. לא טוב לי כאשר אני מתבונן בראי. לא טוב לי שנפשי כבר אינה חצויה בין יופי לכיעור. בין אנושיות וצורך קיומי.

מי שמגרש את אנשי עין חוד או־לי אינו יודע זאת, אבל אותי הוא מגרש.

הוא אינו יודע זאת כי הוא שרוי כבר במפלטם האחרון של הנבלים ושל חסרי המצפון, ואין מפלט יותר אחרון מהמפלט האחרון. הפטריוטיזם נוסח ישראל 1987, פשוט פולט את שכמותי מתוכו.

★

משום מה, הגיזענות קיבלה לגי־טימציה בתוך אותו ציבור, שבו גם הירידה כבר אינה עבירה.

מה לא עבירה – היא כמעט חלק הכרחי מהמסלול.

כשם שתלות מוחלטת במעצמה זרה, לא רק שאינה סיבה להרגשת אי־נוחות – היא כמעט מקור לגאווה: ראונו, ראונו, אנו מגיני העולם החופשי. לא סתם משלמים לנו. אנ־שי כבוד אנו, שכירי חרב נאמנים לחרבם, הנאמנה למי שמשלם אותה.

וכך, בתוך כלים שלובים של גזענות ואפלייה, רוממות דת ישראל ודיכוי, מנוסה המונית של מי־שרק־יכול ותלות ללא בושה, הולכת ונוצ־קת התבנית של אותה מדינה יהודית.

★

במדינת היהודים יש מקום לעוד ועוד יהודים, כשם שיש בה מקום לשיוויון וזכויות לעוד ועוד שאינם יהודים.

מדינה יהודית היא אותו מקום שבו נמצאים פחות ופחות יהודים. בעצם, מדינה יהודית היא הגורם המבריח יהודים מארץ ישראל. ליהו־דים יש לאן ללכת.

לארץ ישראל אין לאן ללכת.

אני מתנצל ומבקש סליחה על ההטרדה. שוב הם באים יפי הנפש הללו עם בעיות המוסר שלהם. במ־קום לדבר על הנושא החשוב הזה, על השעון של פרס.

השעון של פרס הוא שעון המדי־נה היהודית. אותי עדיין מעניין שעון בירעם, המתקתק מאז 1948, מאז הו־קמה מדינת היהודים.

זיוה יריב

פרט משני

אם מקפרלין בילף באומרו שקמחי לא אמר אמת כשטען שניר שיקר לנמרודי בעניין הקונטראס, ואם נימ־רודי שיקר לאיראנים בעניין האינפו־רמציה הכוזבת שקיבל מהסי.אי.איי. לגבי גירסתו השיקרית של רייגן אשר הכחיש שידע על הלוקש ששו־וימר מכר לחאשוגי, אז בהחלט יתכן, ששולץ לא ידע שאין לו מידע על הקנוניה בין ניר וחומייני לסבך את נימרודי וקמחי בעניין כספי הנשק שרייגן ושווימר טוענים. שקייסי לא שילשל לכיסו.

אבל אז לא מן הנמנע שאיש הקש האיראני הסתיר את האמת באומרו שרייגן בילף לניר, ושחומייני צ'יזבט לקונגרס וקמחי עבד על הקונטראס, ולאמיתו של דבר הקונ־טראס עבדו על ניר, הקונגרס צ'יזבט לקמחי, ורייגן חינטרש לחומייני, ששיקר לנמרודי שהעלים מהמוסד ששיקר לרעננו.

אגב בזמן שקראתם שורות אלו נהרגו באיראן־עיראק עוד עשרת אלפים איש, אבל זה כבר פרט מיש־ני.

המתנה

ביתנו כמרקחה. הילדים הפסיקו לאכול. שנתי נודדת בלילות, ובעלי מסתובב כארי בסוגר. ומעשה שהיה כך היה:

לפני שבוע ביקר בביתנו, במסג־רת סיור לימודים, הממונה על הביוב באזורנו. לאחר שאותה אישיות רמת מעלה נפרדה מאיתנו לשלום ונסעה בשיירת המכוניות ליעד הבא, גילה בננו הצעיר בפאת השולחן ממחטת נייר מקופלת בקפידה.

נתרדנו כולנו. זאת היתה ממחט־תו האישית של הממונה על הביוב בכבודו ובעצמו. מערבולת של שא־לות חלפה כבזק בראשנו.

האם הוא שכח אותה? האם הש־איר אותה ביודעין ובכוונה תחילה? האם רצה לתת לנו אותה כמתנה? האם היה זה שוחד? השקעה לטווח ארוך? מה הוא מצפה שניתן לו בת־מורה? הרי הוא אינו סתם אדם, חבר או ידיד, הוא איש צמרת הביוב.

„שטויות, הוא בטח שכח את הטי־שיו מתוך פיזור דעת", ניסה בעלי התמים לנחם אותנו, „תראו שהוא עוד ישלח את הנהג שלו לקחת אותו בחזרה".

יום שלם המתנו בתקווה שאותו בכיר ביוב אכן יחזור ויקח את החפץ ששכח (שכח?) בביתנו.

אך לשווא, שום נהג ושום בכיר לא הגיעו. הטישיו המקופל בקפידה רבץ בפאתי השולחן בלא שהעזנו לגעת בו. מידי פעם ניגשנו להציץ בו בשאט נפש. ידענו ששונא מתנות יחיה. וזכרנו היטב את פרשת השעון של פרס.

לאחר לילה טרוף שינה צלצלנו למשרדו של איש צמרת הביוב כדי להביא לתשומת ליבו את דבר האבי־דה הנמצאת בביתנו. „אבידה", הד־גשנו שוב.

„איי", קראה מזכירתו, „אל תשא־לו!"

ואכן שאלנו, ומה ששמענו לא נעם לאוזנינו כלל ועיקר. האיש נל־קח מן הבוקר בחקירה משטרתית.

ביתנו עטה אבל. הלם כללי. הת־מוטטות נפשית מוחלטת. ראינו כבר בעיני רוחנו את צוות שוטרי החוקרים נוקש בדלתנו, ואת יורשו של ניגל תוקף אותנו בשאלות נוקבות ומחשי־דות. מתי קיבלנו את הטישיו? למה הסכמנו לקבל אותו? מה נתנו תמור־תו? מה קיבלנו תמורתו? האם אנחנו מודעים לעובדה שהממחטה שבידנו היא זיוף מקצועי של טישיו שוויצרי משומש? האם אנחנו יודעים שהטישיו האמור היה תקופה ארוכה בשימושו האישי של הממונה על רשת החש־מל?

„אני מציע שנשמיד את הראיה", אמר בעלי, „ניסה שעה אחת קודם".

„לא", התנגדתי בתוקף, „זה מע־שה פלילי, זו הכשלת חקירה. אנחנו נגיד שקיבלנו את הטישיו כמתנה ליום הולדת. מתנות ליום הולדת עוד מותר לקבל אצלנו".

„כן, אבל תלוי מה ותלוי ממי" הזהיר אותנו שכננו שהובהל למועצה המשפחתית כאיש המצוי בעניני חוק. „אבל למי בכלל יש כאן יום הול־דת?" העיר בצדק בננו הצעיר.

„זה נכון", הסכמנו כולנו פה אחד, „מוטב להשמיד את הראיה מא־שר להסתבך בשקרים".

ואז התקרב בעלי אל שולי השול־חן והושיט יד מהססת לעבר החפץ הדוחה שהיה מונח עליו.

„זהירות!" צרח שכננו, „בלי טבי־עות אצבעות!"

הוצאנו פלאייר מהמגירה, בעלי לבש כפפות, נטל בזהירות עצומה את הטישיו בעזרת הפלאייר, והתקדם לאיטו לעבר חדר השירותים, כש־כולנו צועדים אחריו בתהלוכה איל־מת, כמו מצעד אבל, מודאגים וחרדים שמא ישמט חלילה החפץ על הרצפה, בטרם יגיע אל מקום קבורתו הטבעי.

„גמרנו" הכריז בעלי, שעה שהר־איה הנתעבת נחתה במי האסלה בקול פכפוך חרישי.

יחדיו, כאיש אחד, מאוחדים בתח־ושת השליחות והאחריות המשות־פת, משכנו בידית מיכל המים.

נשמנו לרווחה. אך רק לרגעים ספורים. שוטרי החוקרים עלולים להק־יש כל רגע בדלת.

דוד שחם

החטא ועונשו

מדוע מטילים עונש? יש על כך הר־בה תיאוריות. בדרך כלל מוסכם, שבהטלת עונש רוצים להשיג אחת (או יותר) מן המטרות הבאות:

להרתיע את העבריין מפני חזרה על העבירה;

להרתיע אחרים מפני ביצוע עבי־רה כזו או דומה לה;

להביע את יחסה השלילי של החברה לעבירה זו ולעבריינייה.

מכאן, שצריך להיות איזה יחס בין חומרת העבירה לחומרת העונש. לפ־חות בכל הנוגע ליחסה השלילי של החברה.

השגת משימה זו אינה דבר קל. יש הבדל בין שופט לשופט. יש – צריך להודות – גם הבדל בין עבריין לעבריין, יש נסיבות. ויש גם הבדל בין [illegible].

ובכל זאת צריך הלקט הקטן הבא של עבירות ועונשיהן לעורר תמיהות לא מעטות.

רב־חובל אחד הפקיד בלבבים נוסע סמוי, שאחר תפס בספינתו. הוא נידון לשתי שנות מאסר „על תנאי". עונש „על תנאי" נועד להרתיע עבריין מפני חזרה על העבירה. מבחינה זו לא היה בו כל צורך. אין ספק שאין חשש שאותו רב חובל יחזור לסורו. הוא את הלקח שלו כבר למד. לעומת זאת, לא ירתיע עבריינים אחרים, והחומר עונש של הוא מעיד שהחברה אינה מתייחסת בחומרה רבה לעבירה שעליה הוטל.

מקרה אחר: אדם אחד גנב נשק מצה"ל וצבר על גג ביתו מחסן שלם של כלי משחית וחומרי חבלה. ילד בן תשע עבר שם ושיחק בטיל „לאו", שהתפוצץ וקטע את רגלו. השופט התרשם מסיפורו של הנאשם שאת הנשק גנב לצורך... מלחמה בפשע (אפילו לא תמה איך ישמש טיל אנ־טי־טנקי למטרה הזו) ודן את הנאשם לתקופה של „עבודה למען הציבור", שאינה כרוכה במאסר ותעשה בשע־ות הפנאי.

מרתיע את העבריין מעבירה חוז־רת? – קשה להאמין. מרתיע אחרים? – ודאי שלא. מביע את יחסה של החברה לחומרת העבירה? – שוב לא. אם כך – מה טיבו של העונש הזה? שאלה זו צריך אולי לשאול את השו־פט.

ועוד דוגמה: איש גוש־אמונים שנמצא אשם בהשתייכות לאירגון מחתרת ובהפעלת מיטען חבלה שק־טע את רגליו של בסאם שקעה (נוסף לכך שהיה עבריין נמלט במשך שנ־תיים ימים) נדון למאסר של שנתיים וחצי, ואתמה מאוד אם ישב אפילו את „שני השלישים" המקובלים.

מרתיע את העבריין? – אולי. מר־תיע אחרים? – כמעט ברור שלא. מי שחושב שהתנקשות בחיי ראשי ערים בגדה היא מעשה לאומי מפואר – מוכן להסתכן בישיבה של כשנה וחד־צי, בחברת „בחורים טובים" כמותו, בתנאים נוחים למדי ועם סיכוי טוב לחנינה מוקדמת. מביע את יחס החב־רה לחומרת העבירה? – כלל וכלל לא. להיפך. הרי זו הכרזה שאין רע בכך ששוללים מאדם את שתי רגליו – אם הוא ערבי.

ועכשיו נעבור למורה שהירשה לתלמידו לעשן סיגריית־חשיש וע־שה בו „מעשה מגונה שלא בכפייה". הוא נדון לחצי שנה בפנים ועוד תק־פה על־תנאי. השופט הביע במלים בוטות את סלידתו מחומרת מעשיו של המורה ואף הוסיף, כי העובדה שהוא מורה טוב ואהוב על תלמידיו אף מחמירה את מעשהו.

אינני מצליח למצוא, בהשוואת העונשים אלה לאלה, שום קנה־מידה ליחסה של החברה לעבירות. האם יחסי קירבה מרצון וחופשי בין מורה ותלמיד (מעניין סיגריית החשיש הוא יצא זכאי) חמורים מגניבת־נשק והנ־חת פרשות שהביאו לקטיעת־רגל של ילד? או מהפקרת אדם למוות? האם קטיעת רגליים בעזרת מיטען חבלה ראויה ליחס טוב יותר מעבירת של מעילה, שנידונים עליה לתקופת מאסר כפולה לפחות?

מסתבר, שאין הרבה קשר בין חומ־רת העונש וחומרת העבירה. תלוי מי הפושע, מי הנפגע וגם – מי השופט.

נתן ברון

לתת ולקחת

אם אתה תתן לי את מבקר המדינה, אני אתן לך את הכסף למחוז הדרומי של משרד השיכון, אבל רק בתנאי שתתן לו גם את ראש האגף למינהל במשרד התקשורת.

זה לא יילך סתם ככה. הרי אתה רוצה את הכסף לישובים ביהודה ושומרון, והיא רוצה שיפתחו את הכביש מעבר לכיכר, לכן מוכרחים לתת לו סכום מספיק בשביל לקנות פרחים לשבת.

אתה רוצה הקצבות לעזרה לקיבוצים? אין בעיה בכלל, הרי הכסף נמצא ממש בקופה ומחכה שיקחו אותו. אבל הרי אף אחד כאן לא פראייר, וברור שאי־אפשר לתת כסף לקיבוצי הביקעה בלי לגמור את העניין עם ישיבת „אור לגויים".

כל העסק הוא פשוט מאוד, וקשה ממש להבין מה עושים רעש מכל הפרשה: הרי הוא רוצה את נציב שירות המדינה, ואתה רוצה את השגריר לוושינגטון, ואני רוצה את התפקיד ההוא בגליל – אז ברור שמוכרחים קודם כל לגמור עם ההקצבות לגני הילדים בחיפה. אחרת, תשמע לי, זה פשוט לא יילך.

תפסת את זה, ברוך? צריך בפשטות לשבת מסביב לשולחן, להעביר את הניירות בסיבוב בכיוון השעון, ולחכות לרגע המתאים. בסוף הכל יסתדר, ולא יהיו בעיות.

מה שבטוח הוא, שהקיבוצים יקבלו, והישיבות יקבלו, והמושבים יקבלו, וההתנחלויות יקבלו, והגופים הכלכליים במצוקה יקבלו, ואפילו אתה ואני נקבל.

ורק שאלה אחת נותרה: אם כולם מקבלים – אז מי, לעזאזל, נותן?

★

סיכוי גדול

אפשר לשפוך דמעות, כים על ההליך שהביא לבחירת מבקר המדינה – אבל דבר אחד צריך לומר בבירור: נבחר איש צעיר יחסית, הרבה יותר צעיר ממבקרי המדינה הקודמים, ועשה רושם של איש נמרץ ומוכן לפעולה.

כאן טמון הסיכוי הגדול: יתכן, שזו הפעם הראשונה מאז קום המדינה, שיש לנו מבקר מדינה שיהיה – אולי – מוכן לשים את ידו בתוך המים הרותחים, ולזעזע את המערכת.

דו"חות מבקר המדינה, אלה הכרכים הענקיים באותיות הקטנטנות, שוכבים להם למעצבה בכל משרדי הממשלה, ואין להושיע מול הביורוקרטיה, חוסר־הסדר ולעתים השחיתות. הם באים מאוחר מדי, והם – וזה מה חשוב – אנונימיים, בלי שמות, בלי כתובות, בלי זיהוי האנשים המעורבים בעניין.

זהו השינוי המיוחל שמבקר המדינה החדש יכול להנהיג: הדו"ח הבא יהיה רצוף בפרטים האמיתיים, כולל שמות, של המבוקרים והחוטאים – ייכנס המבקר להיסטוריה כמי שעשה משהו חשוב ובעל־ערך.

עזר ויצמן: היעד – בחירות עכשיו

(המשך מעמוד 2)

אנחנו גמרנו את הבחירות עם בעיה כספית. הוצאנו הרבה וכל האחריות עלי. הוזמנו לנשיא והמלצנו על פרס. חברים בעבודה אמרו לנו: תשבו ותחתמו הסכם, כי פוליטיקה זה לא מיסחר ביהלומים שלוחצים יד ואומרים מזל וברכה. לי זה נראה משונה לשבת עם שמעון ולנהל משא־ומתן בסיגנון של תן־לי־שר־כזה־או־אחר. את העניין הכספי שמעון ואני סיכמנו בינינו בעל־פה. היו כמה דברים רשומים, ולא היה לי מושג איך שמעון הולך לפתור אותם, וגם לא שאלתי. דבר אחד ברור: לא היה מצב שרמי אונגר אמר לי: עזר, אם אתה לא הולך עם מפלגת־העבודה, בלס דופק אותי. קישקוש. גם לא היה מצב שבלס אמר לי: תלך עם שמעון, אחרת אני קורע את רמי. יכול להיות שבלס אמר לשמעון: סמוך על סמוך, איתי הוא לא דיבר ואחר־כך הוא חזר לשמעון ואמר טרזוהדיבין, כלומר הכל הולך בסדר. בלס הוא ארטיסט לא קטן, ואני מוריד לפניו את הכובע איך שהוא מתחמן את כל הדברים.

עם יד על התנ"ך

● למה, אם כן, כתב בר־לב לבלס מכתב, שבו הוא מודה לו שגרם לצירופו יחד למערך?

אני יודע את גירסתו של בר־לב ואת תחייכי כשתשמעי אותה, אבל אם בר־לב רוצה, שהוא יספר לך. בלס לא גרם לקירוב לבבות ביני לבין פרס או ביני לבין בר־לב או רבין, שאותם אני מכיר 40 שנה. עם יד על התנ"ך אני יכול להגיד לך, שלא היה מצב שבלס אמר: הנה לך מהלך כזה וכזה, בתנאי שאתה הולך עם שמעון. לא היתה שום עיסקה סיבובית ולא בבל"ת, ואני מציע לחברים בליכוד לרדת מהעץ הזה.

● אז למה בלס מרגן שכך נעשה?

בלס הוא אדם במצוקה, אבל יש כאן אבסורד. אדם הנמצא חודשיים במעצר משדר לאומה מכותלי בית־המשפט ומכפיש ראש־ממשלה ושרים. אני מאחל לו כל טוב, אבל הוא מואשם בגניבת 30 מיליון דולר. יכול להיות שלמבקר המדינה תהיה ביקורת על ניהול הספרים של כל המפלגות, ואולי בצדק. אבל לדבר על קנייה ומכירה של יחד, זה הבל הבלים.

חכם לפני מעשה

● כאיש ציבור איך אתה מתייחס לתופעה של קבלת מתנות?

זוהי סערה בצלוחית מים. תיכנסי לביתו של כל אחד ממנהיגי האומה, ותראי אצלם כל מיני מתנות. אני לא יודע אם הם קיבלו שעונים, אבל בלס כנראה התקרב לפרס, רכש את אמונו ובהזדמנות נתן לו שעון. עכשיו הסתבר כי בלס סובב אותו בכחש. אבל עניין המתנות מקובל. כמה פעמים אנחנו מחליפים עטים זה עם זה? אני פעם החלפתי נעליים עם חבר במעלית בניו־יורק. זה בתחום ההחלפות. אין לי ספק, שאנשי ציבור בכירים צריכים להיזהר נורא, אבל לקחת את עניין השעון של פרס ולהגיד מי יודע מה קרה בגלל השעון הזה – זו הגזמה פרועה. אולי זו תהיה דוגמה להבא לא לקבל מתנות מאנשים לא ידועים. יש עשרות אנשים שבאים אלי ביום ההולדת ומביאים לי מתנות: סטרים, עטים, בקבוקי משקה.

● השאלה היא אם היית לוקח שעון מבלס.

אני לא רוצה להישמע כחכם לאחר מעשה, כי אני חכם לפני מעשה. לאחר שסעדתי עם בלס בכרם, בחברתו של רמי אונגר, אמרתי לרמי: האיש הזה לא מוצא חן בעיני, הוא חלקלק. מאז לא ראיתי אותו יותר. אחר־כך קראתי בעיתון את הפתק של בר־לב. נדמה לי שבלס סובב את כולם, ולמפלגת־העבודה הוא אמר שהוא מצלצל לוויצמן ומעביר אותו לדרום. יכול להיות שהוא הבטיח להם את הגולגולת שלי.

● ועוד בעניין כסף ופוליטיקה. האם לאחר הבחירות הציע לך הליכוד כיסוי כל החובות כדי שתצטרף אליהם?

התשובה היא חיובית. היתה אפילו הצעה קונקרטית. כדי לא ללבות את היצרים, אני מעדיף שלא לומר מי הציע לי ובאילו נסיבות. אבל התשובה היא: כן.

מסמיק לשמע השבחים

עזר ויצמן, חבר מפלגת־העבודה. רגע האיחוד במרכז המפלגה יכול היה להיות חגיגי יותר, אלמלא פרשת בלס שרבצה כעננה כבדה. אבל גם כך, אמר ויצמן עצמו, כי הוא מסמיק לשמע השבחים שהורעפו על ראשו. האגף היוני של המפלגה ראה בו חיזוק לקו המתון. את המתנגדים הצליח ויצמן להרוף, כאשר הוא מפעיל את כל קסמיו על המרכז בנאום מלא חן. ויצמן הבטיח לחרוש את הארץ לאורכה ולרוחבה לעת בחירות, כדי להחזיר את חובותיו בקולות של בוחרים. היה גם מי שהעיר בקריצה, כי אם מפלגת העבודה תזדקק לתרומות, אין כמו ויצמן כדי להשיג אותן.

● בישיבת המרכז אמר אבא אבן שרודף העיר עליך כי תהיה או אדם חשוב, או שובב גדול. אבן הודה כי שתי התכונות התמזגו בך. אהבת את ההגדרה?

קיבלתי אותה כקומפלימנט. יש כאלה שאומרים: שובב זה שלפן. אבל שלפן זו מחמאה. במערבונים שולפים, יורים ופוגעים. השאלה היא לא אם אתה שולף, אלא אם אתה פוגע. יש כאלה שלא שולפים, מכוונים לאט־לאט ולבסוף פוגעים עשרה מטר הצידה מהמטרה.

● ואתה פוגע?

לא תמיד. בדרך־כלל.

● השר מודעי, למשל, אמר שאתה הכפיל שלו בעניין כשל לשון, והוא אמר שלשונך מאוד מזיקה לך.

מודעי זה כבר קליינט אחר. בקשר לכישלונות לשון, יש לו הישגים אדירים, והוא כנראה יודע על מה הוא מדבר. הרבה דברים שאני אמרתי התאמתו, גם אם התייחסו אליהם כאל שליפה מהירה. כשהייתי בחיל־האוויר אמרתי: תנו הזדמנות ונדפוק את חיל־האוויר המצרי, אמרו אלה דברים נוראים, ה"סברס" האלה חסרי אחריות. וראו איזה כשל־לשון אדיר, שבא לידי ביטוי במלחמת ששת הימים. כשל־הלשון השני היה כאשר אמרתי שאפשר לעשות שלום עם מצרים. הלוואי שיהיו לי כשלי־לשון רבים כאלה. בקשר לכישלונותיו הלשוניים של מודעי, שיגלגל את לשונו בכושרו הוא ושלא ייכשל יותר ממה שנכשל עד היום, אחרי שהיה שר־האוצר ושר־משפטים, ותראי איפה הוא יושב היום. בסך הכל אינני רוצה ברעתו.

● אמרת השבוע שהממשלה מיצתה את עצמה ויש ללכת לבחירות. מה אתה מתכוון לעשות לשם כך?

אני לא עושה דברים עצמאיים, אנחנו קבוצה, יש לנו סיכומים קבוצתיים, תראפיה קבוצתית. הנושא המדיני לא יוזז בממשלה הזאת. יכול להיות שחברים לא ירצו לפרק את הממשלה על נושא זה, דעתי שונה. נגיע לנהר ונעבור אותו.

לשר־החוץ יש בעיה

● אתה אומר שממשלה זו אינה מסוגלת לקדם את תהליך השלום. מה, אם כן, יש לך לחפש בממשלה כזו?

אני מקווה שהעניין יזוז, אם לא, לא אשאר לנצח בממשלה. כבר קמתי ועזבתי תפקיד מכובד יותר.

● גם במשרד החוץ אינך רווה נחת. אתה למעשה מנוטרל.

זה נכון, אני מנוטרל.

● איך אתה מתמודד עם זה?

ניטרלתי את ההתמודדות. ניטרול זו השלמה זמנית עם המצב. תמיד אפשר לחזור ולעשות דה־ניטרול. אני מבין שלשר החוץ יש בעיות, ובשלב זה החלטתי לא להקשות עליו. אם את שואלת אותי, אני מרוצה מהמצב, התשובה היא: בהחלט לא.

● ואתה לא מתכוון לשנות את המצב?

בשלב זה אין לי כוונה לבוא בתביעות, את חושבת שפרס מרוצה מזה שהוא ממלא־מקום ראש־הממשלה? ושמיר מרוצה שהוא לא יודע מה מצבו בחרות? או בין כל הלא מרוצים [...] נכון שאני יכול לתרום יותר, אבל בטח פרס ושמיר חושבים אותו דבר על עצמם.

● אבל במצבך הנוכחי אתה די רחוק מהעשייה.

אני לא די קרוב לעשייה, אבל מחות רחוק ממה שזה נראה [...] כל־כך הרבה אנשים לא מרוצים בממשלה הזאת, וגם זה מצביע על שהממשלה מיצתה את עצמה. בשלב זה אני לא מרוצה, אבל לא [...] מהומה. אם תהיה לי הזדמנות לשנות, אשנה.

מה אמרתי לרב פרץ

● באחרונה דיברת על כך שתהיה מוכן להיפגש עם [...] ואם פגישה כזאת היא בתוכניות?

פגישה כזאת היא אפשרית, ויש מגעים. התנאי, כמובן, [...] שערפאת מכיר ב־242 ו־338 ומודיע על הפסקת הטרור. אני [...] לראות ממשלה שתגיד לא לפגישה כזאת בתנאים כאלה.

● אם היית נשאר בליכוד, מנבאים כי היית מועמד [...] ראש־הממשלה. אולי, בעצם, טעית בדרך?

לא יכולתי לנהוג אחרת מבחינת השקפת־העולם שלי. [...] לומר לך מה שאמרתי פעם לרב פרץ, כאשר ישבתי עדיין [...] בשולחן הממשלה. הרב פרץ, שאני מאוד מכבד אותו, אמר לי [...] הייתי בליכוד, הייתי היום ראש־הממשלה. אמרתי לו [...] באותה מתכונת גם אתה היית יכול, אם היית מוריד את [...] חוקן.

● איך את רואה את העתיד האישי שלך במפלגת העבודה?

שאיפתי היתה להיות שר־החוץ או שר־האוצר. אוצר אני כבר [...] חושב שארצה, כי כל המהלכים כבר נעשו. אני רוצה לקחת [...] בעיצוב מדיניות החוץ של ישראל והשלום. אני רוצה לעשות [...] בממשלה שזו דרכה, ולא בממשלה שצריכה לקחת משגיח [...] באלכסנדריה. זו שאיפתי. אני כבר לא תרנגול צעיר, למרות [...] מרגיש טוב, ואני מקווה שבארבע־חמש השנים הבאות אוכל [...] זאת".

בחירות [...] לא אנטב[...]

(המשך מעמוד ראשון)

של אידאן וסוריה, סנקציה אפקטיבית לכל חזית.

במקביל צריך המערב לפתוח במבצע מודיעיני רחב [...] כמעט הכל בארץ זו ניתן לקנות בכסף או באיומים או [...] שניהם. גם הקצאה דחופה לב של אמצעי ציתות, [...] מתוחכמים לטובת מאמץ מודיעיני כזה יכולה להניב תוצאות [...] בהרבה ממה שהושג עד כה שלא לדבר על חדירה נרחבת של [...] לשורות האיידגון.

למרות המודיעין החסר, יש בידי ארה"ב ושרותי הביון [...] די מידע על כמה מן האישים המפעילים את הטרור. [...] האיראניים הבכירים היושבים במפקדתם באזור בעל־בק [...] יותר המסתובבים בבקעת הלבנון ובמחנות הפליטים בדרום לבנון [...] יעדים לגיטימיים לחיסול אפילו בעיני שרותי הביון המערביים [...] מנהיגי הטרור ואישי חולת המכוונים אותו בכל רחבי לבנון [...] להגנה עצמית תוספת במקרה זה אפילו בעיניהם של אנשי [...] הפוליטיקאים במערב.

חשוב עם זאת לציין, כי את המטרה ניתן יהיה להשיג רק [...] האמצעים והשיטות דלעיל – וגם של אלה שלא הוזכרו – [...] במקביל, בצורה יסודית ורחבה, ותוך שיתוף פעולה בינלאומי [...] אחרת ימשיך טרור המיקוח להתענג בנו וביותר שאת.

עוכדה
עיר שיתופית בנגב
תפיסת חיים חדשה.
○ שיתוף ועזרה הדדית.
○ פרטיות ויזמות.
○ מגוון תרבותי ותעסוקתי.
הגרעין המייסד מ ת ר ה ב, לפרטים פנה:
בדואר: ת"ד 39101, ת"א 61390

פוספטים בנגב בע"מ

מכרז

חב. פוספטים בנגב בע"מ
מציעה למכירה ציוד מכני כבד לפי הפרוט הבא:

1. סקריפר 631C	קטרפילר שנת יצור 1975	מס פנימי 7
2. סקריפר 631D	קטרפילר שנת יצור 1977	מספר פנימי 15
5. סקריפר 631D	קטרפילר שנת יצור 1979	מספר פנימי 20
4. מעמיס אופני 966	קטרפילר שנת יצור 1969	מספר פנימי 3
5. מעמיס אופני 980B	קטרפילר שנת יצור 1970	מספר פנימי 1
6. טרקטור זחלי FD40	פיאט שנת יצור 1982	
7. משאית 773B	קטרפילר שנת יצור 1980	מספר פנימי 73
8. משאית 773B	קטרפילר שנת יצור 1980	מספר פנימי 74
9. משאית 773B	קטרפילר שנת יצור 1980	מספר פנימי 75
10. משאית 773B	קטרפילר שנת יצור 1980	מספר פנימי 76
11. עגלה לטריילר	שנת יצור 1957	מספר פנימי 63-02

רשימות חלפים הצורפנה והחינה חלק בלתי נפרד מהציוד עצמו.
את הציוד והחלפים ניתן לראות באתרי החברה כמפורט בטפסי המכרז.
ביקור/סיור יש לתאם עם מר ג'אן גוטסמן טלפון 057-59635/6
טפסים להגשת המכרז ניתן לקבל על פי פניה למר הרמן גולדשטיין במשרדי החברה במחלקת אספקה בב"ש ר"ח הדסה 66 טל: 057-33913
או ע"י פניה בכתב לת.ד 5194 באר־שבע.
ניתן להגיש הצעות גם לכלי בודד.
מועד אחרון להגשת ההצעות 5.3.87
אין החברה מתחייבת לקבל את ההצעה הגבוהה ביותר או כל הצעה שהיא.
החברה שומרת לעצמה את הזכות לבטל את המכרז בכל שלב שהוא.

חברתנו היא אחת מהתשלובות הכימיות הגדולות בארץ ● תהליכי הייצור מבוססים על טכנולוגיות מתקדמות ● כ־90% מתוצרתנו מיועדת לייצוא, כשהמחזור הכספי כ־130$ מיליון לשנה ●

אנו מזיזים הרים . . .
קווים חברה לפוסום בע"מ

החלה★ מכירת סוף העונה!
★למרות הפיחות!!★
* יותר מ־70,000 ק"ג חייבים להמכר מתחת למחיר הקרן!
* אחריות מלאה לכל סוגי הצמר מהחברות הגדולות בארץ
צמר "החסידה" "פולגת" "ויטלגו" "פנדה" "קיסריה"
אל תחמיצי הזדמנות בלתי חוזרת זו! המבצע מוגבל למלאי הקיים!!

אנגוריתה	0.95	עכשיו	.59 אג'
לנגור	0.98	עכשיו	.49 אג'
ג'וי	1.75	עכשיו	.95 אג'
שידי	1.08	עכשיו	.65 אג'
חרמון מולטיקו	1.55	עכשיו	.69 אג'

צמר ב־50% הנחה!
להשיג בכל חנויות אמפיסל
במחסנגו, אמפיסל (ישראל) בע"מ, אפעל 3, קרית־אריה, פ"ת 03-9225921; תל־אביב: אלנבי 98, תגליל 9 (צמר אבי), נחלת בנימין 6; רמת־גן: ביאליק 11, ירושלים: אך ורק בסניף המלך ג'ורג' 6, חיפה: הרצל 31, נתניה: החלוצים 7 (תחנה מרכזית), חדרה: הרברט סמואל 72, חולון: סוקלוב 63, הרצליה: סוקלוב 16, באר־שבע: התסחדרות פינת הפלמ"ח.

אוניברסיטת תל־אביב
הפאקולטה לרפואה ע"ש סאקלר
החוג לכירורגיה
בשיתוף עם חיל הרפואה של צה"ל
סדנא לרפואת חרום
ע"ש ד"ר ס. לנדס ז"ל
15, 16, 17 לפברואר 1987
זו השנה האחת עשרה שסדנא זו נערכת ומטרתה להקנות ידע בסיפוי בטיפול המיידי במצב קשה, סדר העדיפויות בטיפול בפגיעות מרובות והרגל מעשי בשלבים השונים של החייאה, בהדרכה אישית.
דמי הרשמה בסך 120.– ש' כוללים את החוברת והכיבוד.
טלפון לברורים נוספים: 03-341210 ו־03-711569.

רומנטיקאן בפרק
בכל יום שישי, משעה 22.30 באולם המפואר של מלון פרק, הירקון 75, ת"א
ביום שישי 6.2
„מוסיקו"
מופע זמר ובידור עם יוסי מוסקין ורמי מימון בשירי ארץ ישראל בהשתתפות הקהל
★ ערב יין וגבינות ★ קפה ועוגה ★ משיבת ריקודים
אומן אורח: יוסי ברק בדרון וחקיין
כרטיסים להשיג: במשרד המועדון בן־יהודה 69, ת"א; במלון פרק, ת"א בערב הארוע
טל' להזמנות: 243274, 651551

קונטרול ראטה (ישראל בע"מ)
דמת־אביב – תל־אביב
מכרז למכירת רכב פרטי
סובארו 1300 1/87
מוצעות למכירה המכוניות הבאות:
המכוניות במצב נסיעה תקין, כולל מקלט רדיו.

מס' סידורי	מודל	מס' רישוי	תאריך טסט
1	1980	34-687-80	5.6.87
2	1980	34-690-80	5.6.87
3	1980	34-693-80	5.6.87

את המכוניות ניתן לראות בחניון דלית, רח' שונצינו 23, תל־אביב, מיום א' 8.2.87 עד יום ה' 13.2.87 בין השעות 9.00–15.00, ביום ו' עד שעה 12.00.
הכניסה לחניון – ללא רכב.
טפסים להגשת הצעות ניתן לקבל במקום התצוגה שבחניון דלית ולהפקידם בתיבת המכרזים שבמקום, במעטפות סגורות, בצירוף הפקדה של 10% מערך ההצעה (בשיק בנקאי), לא יאוחר מיום שישי 13.2.87 שעה 12.00. העברה בעלות ע"ח הקונה.
הערה: המגישים הצעה למספר כלי רכב, יוכלו להפקיד ערבות בנקאית מתאימה בגובה 10% מערך ההצעה כולה.
אין החברה מתחייבת לקבל את ההצעה הגבוהה ביותר או כל הצעה שהיא.

הקרן לעידוד יוזמות חינוכיות
מיסודה של
P.E.F ISRAEL ENDOWMENT FUNDS, INC.
מענקים למימון יוזמות חינוכיות
הקרן נותנת מספר מענקים לשם ביצוע יוזמות חינוכיות מקוריות.
המענקים מיועדים לגננות, מורים כוללים, מורים מקצועיים וצוותי חינוך (כגון: מורה ומנהל, מורה ומפקח) בגני חובה, בתי־ספר יסודיים, חטיבות ביניים, בתי־ספר על־יסודיים ומוסדות להכשרת מורים.
המענקים ינתנו רק לעובדי הוראה אשר עובדים בפועל ישירות עם תלמידים. הפרוייקטים יחלו בתחילת שנה"ל תשמ"ח.
הקרן פועלת בהתייעצות עם נציגי משרד החינוך והתרבות.
המענקים יהיו עד סכום של 1,200 ש"ח.
לקבלת טפסים נא לפנות לגב' אולין גרינברג, מנהלת הקרן, במעמל הסטיפנדיות לחינוך בע"מ, ירושלים 91021, ת"ד 2209.
התאריך האחרון לבקשת טפסים הוא י"ב באדר תשמ"ז (13.3.87).

אשפי המטבח של KENWOOD
מעבדי המזון המשוכללים ביותר בעולם כפי שהשם KENWOOD מחייב
★ מושגים חדשים בעבוד מזון
CUISINE -.185 ש"ח
זה איננו עוד מעבד מזון, אלא מערכת מושלמת לטיפול במזון.
מערבל, חותך, טוחן, מגרד, מרסק וכן דיסקית מיוחדת לטוגנים (צ'יפס) ומקציף (כאביזר נוסף).
רק קנווד מסוגל לספק לך מנוע רב עצמה עם 2 מהירויות ומהלך נוסף לזעזועים.
★ 2 דגמים מובחרים לבחירתך
Gourmet -.225 ש"ח
הפעלה אלקטרונית.
3 מהירויות ומהלך נוסף לזעזועים.
בנוסף לכל הפעולות של ה־CUISINE, זהו מעבד המזון היחידי בעל יכולת להכנת גלידות ומקצף אוירי, עם אביזרים מיוחדים ובלעדיים (בתוספת מחיר).
להשיג בחנויות החשמל המובחרות ובכל סניפי השק"ם בארץ.
סוכן בלעדי: "ברימאג" בע"מ תל־אביב: רחוב לבונטין 11, טל. 625495, 624818

‘מולכו’ לא.ב. יהושע: ריאליזם מלא ורחב

מאת יהודית אוריין

א.ב. יהושע, מולכו, הוצאת הספריה – כתר, הקיבוץ המאוחד, סימן־קריאה, 1987, 346 עמ'.

תיאור הטבע עבר, כידוע, מן העולם במעבר אל המאה שלנו. קברה אותו האורבניזציה הכללית של התקופה, ועיפר אותו סופית קוצר־הרוח של הקורא בן עידן הטלוויזיה. אולם סיפורו של א.ב. יהושע מתרחש בחיפה, בירושלים ובגליל – ולא בתל־אביב – ומי שכותב תוך שהוא משקיף לנופי הכרמל, נשפה כנראה על־ידי המראות. ואכן, יהושע מפליא לעשות בתיאורי הטבע שלו, מתרפק ומתעלס עם הנופים, מכייר אותם בשפה פלאסטית דשנה ורעה. לעולם אינו מחליק אל השגור והשיגרתי. הוא מתייחס אל השקיעות, אלומות האור, החופים ומירדונות הגליל כאילו היו חמוקי אשה.

תיאורים אלה עשויים להיות מודלים לסדנאות כתיבה, כדי ללמד יודעי כתוב כיצד לשוב ולהתמודד עם הטבע, לאחר אובדן הראייה הנאיבית, אם להשתמש בהבחנתו של שילר. אלא שהתיאור גונב את הבכורה מן המתואר. כמשורר סנטימנטאלי במרכאות – לפי אותה הבחנה של שילר – מביא יהושע את הקורא לידי השתאות מן התיאור היפה עצמו, ולא מן הנוף המתואר. איזה ניסוח, איזו התבטאות ציורית־פיגורטיבית, אילו דימויים מקוריים!

א.ב. יהושע

פולחן המיקלחת

מולכו הספרדי מירושלים התאלמן מאשתו לאחר מחלה ממושכת. הוא טיפל בה במסירות במשך כל השנים האחרונות, וכיוון שמצבה גזר עליו התנזרות, וגם לאחר מותה השתלטה עליו דמותה של אשתו הייקית, סובל מולכו חודשים ארוכים מהידלדלות היצר. כל הנשים, שאיתן הוא מנסה ליצור יחסים, ועימן לשוב לאונו הגברי – לא עוררו בו עניין. להפתעתו מצא את עצמו מתאהב בילדה קוצ'ינית כבת י"ב, שפגש במושב גלילי. איבריה הטוסריים של הילדה המחולת והדקה עוררו בו תמרה, וכשמולכו מטייל לו בגיא הסמוך למושב, מתפעל מן הנוף שנפער בפניו, מעניק יהושע לגיא תאור של ערווה קרועה לרווחה (עמ' 165).

להמית באהבה

גם הסטרוקטורה של עלילת הרומאן מקבילה למחזוריות שבטבע, לעונות השנה. באופן שקוף הוא עובר מן הסתיו, תקופת מחלתה וגסיסתה של אשתו, אל החורף – עונת הבדידות, החיפושים אחר אשה וניסיון לקשר עם קולגה בעבודה. האביב מביא אותו אל הטיולים בגליל ואל ההתוודעות לילדה הקוצ'ינית. הקיץ הקודח הוא מועד הפגישה עם יערה, אהובת נעוריו, ולאחריו ניסיון נוסף, בעונת החורף, לקשור קשר חדש עם יורדת רוסיה. זוהי סטרוקטורה, שמציגת שנה עצובה בחיי אלמן. מי אומר שחיי אלמן טובים מחיי אלמנה. מי אומר שהגבר, ואפילו זה שלא היה מאושר במחיצת אשתו, נחשף לחיי הוללות וממלא את כל מה שגרע מעצמו בשנות הסבל. כבר בפרק הראשון מרמז המחבר על הצער המשולב התפרצות של חרות (עמ' 15) מייד עם מותה של האשה. תחושה זו של הקלה והשתחררות מבטיחה למולכו ולקורא כעין חרות עלומים שניה.

כמו בסיוט מתמשך

פרק החורף שלאחר הפטירה מתאר את יגון המוות של האלמן, את התרוקנות עולמו („התרוקנות מחמות כתכלית", עמ' 57). נרמז כאילו יזכה מולכו לעוד סיבוב רומאנטי. אך עד־מהרה מתברר, כי המחבר התכוון דווקא להיפך: מן התקווה הקלה הנרמזת לא יהיו אלא אכזבות. הוא איבד את היכולת ליצור קשר, הרעב המשושך השביעו, תאוות גופו התנוונה, רוחה של אשתו עדיין מעיקה עליו. בהיותו ירושלמי לשעבר, שהיה מורגל בקיצוב־מים והרחצה תרי־שבועית, הנהיגה אשתו את פולחן המיקלחת היום־יומית, והוא מקפיד להתקלח, משום שאימתה עדיין עליו.

בפרקים הראשונים של הרומאן המחבר מאפיין את הגיבור היטב בפרטים הקטנים. כך, למשל, מוטרד מולכו בשאלה מה יעשה בשארית התרופות. הוא מחשב חישובים, כמה יפסיד אם לא ימצא להן קונה מה שמגלה לאלתר שיש בו ממידת הקמצנות, המתגלה גם בהמשך. אף־על־פי־כן מולכו הוא מה שאפשר לכנות איש טוב ובעל טוב. הוא ממשיך לדאוג לחמותו, שמתגוררת בבית־אבות על הכרמל, למרות שדעתה של הקשישה הייקית המתנשאת היתה תמיד מסויגת ממנו. גם את אשתו לא הפקיר בעת מחלתה לאחיות בתי־חולים. הוא הפך את ביתם למירפאה על כל מכשיריה, ואת הטיפול בה עשה למרכז חייו. מולכו רחוק מאנוכיות, איש פאסיבי שיש בו הרבה נכונות לשרת את הזולת.

האשה הראשונה שמנסה ליצור איתו קשר רציני – יועצת משפטית שעוברת במשרדו, אלמנה אף היא – נוסעת איתו לטיול בווינה ובברלין. שם היא מחליקה על המדרגות, נוקעת את רגלה, ושוב הוא מוצא את עצמו מטפל באשה חולה. דומה שמולכו בעריגותו, בסירבולו, בתססנותו ובהתחשבות שלו, הוא בעל אוירואלי לנשים חולות. הוא מיומן ומגוסס בכך עד ששכח את שאר התפקידים הגבריים. אבל אותה יועצת מישפטית מאוכזבת אומרת לו שהמית את אשתו, כאילו המיתה בראגנותו, כאילו והתמסר אף רק למותה.

גם ביחסיו עם הנשים האחרות הוא נכשל מרוב התחשבות בהן, מרוב אבלות עליה, ומשום שמטבעו הוא אדם רחוי ונרתע. למרות שאי־אונותו קיימת לכל אורך הרומאן, ממעט יהושע לתקוף אותה ישירות. רק פה ושם הוא מרמז על המצב באמצעות מטאפורות, ובכך גם מקל על מולכו לתרץ את רתיעותיו וסבילותו („ולפתע חש כמין התעוררות קלה, אין תגובה קלה בחלציו, כאילו העבר האפור זע מעט, מתמתח בשנתו", עמ' 100).

הרומאן מתקדם בהליכה פנטומימאית. הדברים חומקים מידיו של מולכו. הוא סובב במקום. אנשים שהוא מוחש אוכרים לו כמו בסיוט מתמשך. בכל קשריו, עם ילדיו ועם אנשים בעבודה, כולם נשמטים ממנו כתוצאה מאיזו אי־הבנה, הוא ממשיך לתור אחריהם באוורירות, בהתמדה ומתוך אחריות ונאמנות, שמקשות על חייו עוד יותר.

תיזכורת מיעקב שבתאי

כמה פרקים בספר יפים במיוחד כעומדים בפני עצמם. כך, למשל, יפה במיוחד פרק האביב, המתאר את פגישתו של מולכו, כאיש מישרד הפנים, עם אנשי המושב הגלילי וזרעה של עולי הודו. פרק זה משקף את העשייה עם הרשלנות, את קשיי הניהול העומדים בפני אנשי המועצה, שאינם יודעים לכלכל את ענייניהם לפי כללי הביורוקרטיה ולהשתמש בתקציבים הממשלתיים לפי המאזנים המקובלים. יפה לראשותו הוא הפרק המתייחס לנוף ידידים ירושלמים. אורי, מדריך־נוער שלו לשעבר, מחפש את משמעות הקיום, תולה במיסטיקה רוחנית, בתורות פנדריאניות ושכטריסטיות, וסופו שהוא פונה אל תורת ישראל ומחפש בה את שלוותו.

הסיפור של מולכו משובץ היטב על־פלעת. הוא אינו סיפור ליניארי, רזה. נרמזים חילוקי דעות פוליטיים בינו לבין אשתו, ומוזכרת היציאה מלבנון. הקורא מתוודע, כאמור, גם למושב שיתופי משנות החמישים נוגע בעולמם של הייקים שעל הכרמל, גם בעולים מרוסיה שלא התאקלמו. אמו הספרדיה הירושלמית הוותיקה של מולכו מאפשרת גם נגיעה בעולם האצולה הספרדית, ואפילו האתיופים הצנומים אינם נעדרים „כלשונות דקות של שוקולד".

הסיפור מתרחש בתוך מציאות עשירה, והספר מחזק את נטייתו של יהושע בספריו האחרונים – בניגוד לסיפוריו הראשונים – להישתל בריאליזם מלא ורחב. ואולי אין זה מיקרה, שהרומאן הזכיר לי במשהו את שני הרומאנים האחרונים של יעקב שבתאי המיבנה, שנפתח במוות ומוביל אל מוות בסופו („זכרון דברים"; גם ההסתובבות חוזר סביב עצמו („סוף־דבר"), שאינה מתקדמת אלא במעגלים השבים אל עצמם. בחלקו הראשון של הספר, כשהייתי בלהבת יותר, יפו בעיני מאוד הפיסקאות הארוכות. הן בנויות מישפט ארוך ואלאסטי, ובשל מיבנן ותחבירן הן מאיצות ודוחקות עד שהקורא רוהט בהן בנשימה עצורה.

אף־על־פי־כן, כמה הירהורים בעניין הרלוואנטיות של המידע. הביטוי הקלאסי לבעיה זו מופיע בשאלה כמה ילדים היו ללידי מאקבת. האם עובדה זו נוצצה לנו להבנת־יתר של המחזה? מידת הרלוואנטיות של האינפורמציה היא אחד משיקולי־היסוד של סופר. דלות במידע היא לעתים רזון בריאליזם. אבל השאלה היא, כיצד נעשה עיבוי הריאליזם. ב„מולכו" נמצאתי שואלת את עצמי גם לגבי הפרקים היפים כשלעצמם, שהזכרתי לעיל, מהי תרומתו של פרק זה או אחר להבנת מולכו האיש ולהבנת מערכת יחסיו עם העולם. כלום כל הפרטים המיקריים, כמו חוויות במזרח־ברלין, כמו הצגת קולנוע במושב הגלילי – ואלה דוגמאות אקראיות – האם הן חיוניות, רלוואנטיות, או שמא ממוססות את העיקר, שמא מכביחות בלי לקיים. הרצון להציג תמונה מלאה ומקיפה בא בהחלט על חשבון הדינאמיקה המוצהרת. לשם מה שוב יציאה מן המלון ושוב החלפת בגדים, לאחר שכבר הופיעו כמה פעמים וגם תרמו לאימיזן הרלוואנטי. מה לנו ולדרך שבה ממיסים הגרמנים את השלג בתורת, למשל? אין גבול לעיבוי הריאליסטי הזה, כשהוא מעורב בתהליכים של החברה הישראלית, עוסק בערות חשונות, בשעון־הקיץ ובשר־הפנים „שלנו", וממוט את שימת־ליבו של הקורא.

מחוייבות לקורא

מה, אם כן, מפריע לי ברומאן הזה של יהושע? מדוע איבדתי את התלהבותי הראשונית ובכל שקרבתי לסופו חשתי מאוכזבת? ותמיהה נוספת: מה קורה ברומאן הישראלי בשנים האחרונות, בעיקר ברומאנים שעל כישרון כותביהם אין עוררים. וזה בא לידי ביטוי, כאמור, בסיטואציה, בפיסקה, בפרק מסויים, בעלילה, בתיאורי הטבע. מה יש כאן שהופך את הקריאה למשהו מפרך?

נדמה לי שהסופר האמריקאי, למשל, מחוייב הרבה יותר לקורא מן השורה, הוא לומר לתפוס כן, למשוך אותו בגימיקים, מהם מתוחכמים ומהם פשטניים. הסופר האמריקני, החולם שספרו ייהפך לרב־מכר, אינו רואה בקורא שלו פארטנר בטוח. כל חובת המאמץ היא עליו, על הסופר. ואילו אצלנו, כל חובת המאמץ מוטלת על הקורא (עם שוליים רחבים של אי דיוק, כמו בכל הכללה). שום מעלולי מתח, שום גרויי סקרנות, שום מריקים מבטיחי סיפוק. ההנאה מן הקריאה עצמה היא, כמובן, ספרות כמיטבה העונג מן ההדוק עם הטקסט הוא ודאי תוצאת הכתיבה הגבוהה ביותר. ואף־על־פי־כן אי אפשר לסמוך רק על אורך רוחו של הקורא. הקורא מצפה לקנויית הסופר שבסוף המאמץ, לאותו הנגנול צבעוני שיראה בהתחת הצלחת לאחר שילקט את הדייסה.

ב„מולכו" שום פרק ושום ארוע אינם מקדמים עלילה. אפשר לנתק אותם, אפשר להעמידם בסדר שונה, ובתום כל פרק אנו שבים אל אותה נקודת מוצא. כאחר הפרקים האחרונים, למשל, כשמולכו נמצא עם היורדת הרוסיה בברלין, אפשר לראות בעליל כיצד מזלזל יהושע באמצעי מתח, או שמא תוקף אותם מאחור. הקורא סקרן לדעת כיצד יסתיים המסע המשותף. האם תשוב היורדת למוסקבה, או תישאר במערב. ואו גוזל יהושע את עצמו: הוא פשוט אומר לנו בראשיתו של הפרק מה אירע לה. בכך כאילו השליך במגינע בכוח גם את הלחמים חוזה. כאמור, איני נזקק לאמצעים „זולים" כאלה. נדמה לי שאולי בכל־זאת כדאי לה, לספרות העברית, לרדת קצת ממרומיה ולהשתמש באמצעים שונים, כדי לא להרחיק ממנה את הקורא הממוצע, והבב הספר הבלתי־מיקצועי. וזאת, כדי שהספרות העברית לא תהיה רק עניין מישפחתי בינה לבין המבקרים המקצועיים.

בעריכת זיסי סתוי

ספרות

אמנות

פיתחון פה

אליסטר מקלין: הצלחה מתוך אינרציה

מאת יעל זיידמן

אמנון ז'קונט, מחבר ספר המתח "פסק זמן" וחובב ספרי מתח, על אליסטר מקלין, מחברם של (בין היתר) „הסיירת יוליסס", „תחנה זברה אינה עונה" ו„תותחי נברון", שנפטר השבוע.

• ***אליסטר מקלין נחשב בעיניך לסופר טוב?***

כן, אם כי הוא כבש לעצמו מעמד מיותר לאו־דווקא בזכות איכויות שיש בו, אלא בתוקף של נסיבות שנוצרו אחרי מלחמת־העולם השניה. יש ביצירותיו עלילות מקוריות, מתח, הרפתקה חריפה, אך בשנים האחרונות הוא הצליח מתוך אינרציה. באופן כללי הוא חלק מגל האנטי־גיבורים של אותה תקופה. הגיבור שלו הוא אדם רגיל, אפור, שהסופר מביא אותו למצבים לא רגילים. אליסטר מקלין טיפל באנטי־גיבור שלו בצורה פחות מעמיקה מלה־קארה, גרין וסופרים אחרים. הוא לא ירד לרמת המניע, למשל. הגיבורים שלו הם בעלי מערכת ערכים ברורה וחד־משמעית והתנהגות עקבית וחסרת פניות. גם ביחסים הבין־אישיים של הגיבורים ניתן למצוא שטחיות ונאיביות, ולכן בשנים האחרונות מקלין נדחק הצידה והפך סנסציוני פחות ופחות. הספר האחרון שלו היה די קלוש, יחסית לספרים שיוצאים לאור היום. המציאות מחריפה והולכת, והצבעים בה חזקים יותר מבעבר. ואילו אצל מקלין היתה חזרה על אותן דמויות אידיאליות. אפילו האדם ברחוב יודע היום שלכל דמות יש שני צדדים, אם לא מהספרות או מהעיתון.

אליסטר מקלין

• ***איך אם כן כבש לעצמו מקום מכובד ומכר מיליונים מספריו? במשך תקופה מסויימת הוא היה הסופר הנמכר בבריטניה, אחרי אגאתה כריסטי.***

הוא תפס את האנגלים בתקופה מאוד קשה מבחינתם. הם הרגישו שהם היחידים שהפסידו לטווח ארוך במלחמת־העולם השניה. הרוסים, למשל, קיבלו שטחים, הגרמנים תעשיה, היפאנים שווקים; ורק האנגלים לא הרוויחו דבר וגם האימפריה שלהם התמוטטה. באמצעות גיבוריו הציג מקלין מופת אישי. הם אנשים חסרי נכסים ומעמד פורמאלי מוגדר המגן עליהם, אבל ברגעי מיבחן הם מוכיחים את עליונות הטבע האנגלי במיטבו: שלווה, ידיעה מה לעשות, נחרצות. אפשר לראות זאת ב„דרומית ליאוות", ב„הסיירת יוליסס", ב„הלילה הנצחי" וב„תותחי נברון". לכן הוא סופר של הדור הישן.

• ***מקלין אמר על כתיבתו: "אינני נהנה מן הכתיבה – להיפך, אני שונא אותה. לעומת זאת, אני איש־עסקים מצויין, שבדרך מיקרה מתפרנס מכתיבה – אך לא יותר מזה". מה דעתך?***

יש כאן שאלת הביצה והתרנגולת. אולי הוא אמר זאת בדיעבד, כדי להיות פטור מלתאר קונפליקטים. לא ברור אצלו איך ילדים באים לעולם, האלימות אצלו נמוכה. בעוד כמה דורות הוא יהיה סופר לבני־הנעורים, כמו ז'ול ורן, משהו בנאיביות ובסטריליות שלו מתאים לאנשים שנמצאים באמצע התפתחותם. אבל אי־אפשר להתעלם מתרומתו העצומה שלו לאנגליה.

• ***מה מאפיין את סיגנון הכתיבה שלו?***

הוא כותב בציניות ובלשון המעטה. שני המוטיבים האלה משולבים אצלו לכל אורך הספרים, והם ללא ספק חלק מהחן שבהם. נוסף לכך, יש נקודה מעניינת ביחס לקשר של מקלין עם המציאות. בעוד שספריו הראשונים, "הסיירת יוליסס" למשל, קשורים קשר הדוק עם המציאות, הספרים המאוחרים יותר עשויים להתרחש או לא להתרחש במציאות. בספר האחרון שלו, כך שמעתי, יש אלמנטים בדיוניים מובהקים. זה מפתיע על רקע הנטיה הגוברת והולכת של סופרים אחרים לכתוב דווקא בצורה כמעט עיתונאית – קרוז סמית, פולט, לה־קארה. כשלעצמי אין בכך כל רע. אבל אצל מקלין זה עושה את הספרים פשוט ללא מציאותיים.

אחד־העם זה לא רק רחוב

מאת תמי שבק

מה נותר מאשר גינצברג, הוא אחד־העם? – רחוב? קובצי־מאמרים? מושגים שמשתמשים בהם בוויכוחים על ציונות? • תלמידי בית־הספר התיכון כבר אינם לומדים את מאמריו. ביתו המקורי נהרס. ספריו, כול לחדר עבודתו, נטמעו בספריית בית־אריאלה. • מה נותר מהשקפת עולמו? האם הצליחה מדינת־ישראל לפתור את בעיית היהדות והיהודים? האם „חפץ־החיים" הביולוגי־לאומי־מיסטי אכן החזיר לנעוריו עם גוסס? ארבעים שנה (כמעט) לאחר קבלת עצמאותנו עדיין נאבקת המדינה בשאלות קיום וזהות. האם היא יכולה להניח שאכן זו הדרך? • עתה, ששים שנה לאחר מותו (כ"ט טבת תרפ"ז) של המסאי והוגה־הדעות שהפיל חתתו על יריביו ו...שכניו, פנינו לחוקרים ואנשי־הגות בשאלה: מה נותר לימינו ממורשתו של אחד־העם והאם השיכחה הזוחלת מוצדקת?

דן אלמגור: שייך למחנה האחר

כמו כל תלמיד, התוודעתי בראשונה לאחד־העם בבית־הספר היסודי, כשהמורה חלק שבחים לסיגנונו הצלול והשקול ולמיבנה ההגיוני והארכיטקטוני של מסותיו הזדייקו „כך צריך לכתוב חיבור". כולנו הפכנו לומדים ל„אחד־העמים" קטנים והמורה היה מאושר ואף נתן ביטוי לשימחתו בציונים הגבוהים שחילק לנו. אבל איזה שד דוחף אותי כבר אז להתפרע ולכתוב אחרת דווקא. לא כל־כך מאורגן, לא כל־כך שקול, לא כל־כך ברצינות. רוב המורים לא אהבו את זה, ודווקא משום־כך התחזקה בי או ההרגשה שגם אם „לא זה הדרך", הרי „על פרשת דרכים" מסקרן ומגרה יותר לבחור דווקא בשביל קטן, צדדי, ולהשאיר את דרך המלך ל„כהן ולנביא". ברדיצ'בסקי ונתגלה לי כנביא כזה, וקסמה לי המחלוקת בינו לבין אחד־העם עד כדי כך שזיקתי אליו היתה כמעט של „גרופי". לא התפלאתי גם כשקראתי בכתביהם של אנשי העליה השניה: ברל, צמח, בן־גוריון ואחרים, כמה השפיע דווקא ברדיצ'בסקי (שלא הגיע מעולם ארצה ולא כתב „ציונות") על דרכם ועל מרד נעוריהם. היום, כשאני מעיין לפעמים מחדש במאמריו של אחד־העם או במיכתביו, אני מגלה שבכל־זאת צדק גם המורה לספרות מכיתה ח' בכמה מהדברים שאמר. הסיגנון הצלול והמיבנה הארכיטקטוני בולטים על רקע הכתיבה המגמלצת ומלאת הדיגרסיות שקדמה לו. אולי זה ענין של גיל, אבל גם אם זיקתי הרגשית שייכת עדיין באופן ברור למחנה „הפרוע", קשה לי לתאר איך היתה העברית של היום נראית בלי „האיש הקטן מחברת התה של ויסוצקי".

יוחנן ארנון, מנהל ספריית אחד־העם: העניין בו הולך ופוחת

שתהו הבהירה של אחד־העם וסיגנונו הרהוט השפיעו רבות על הדור שאחריו בספרות ובעצם עד היום. ברור עכשיו שטעה בדעותיו על הציונות המדינית ודבריו על הרצל מכעיסים, אבל ללא ספק, האיכות שעליה דיבר חסרה לנו היום. העניין באחד־העם הולך ופוחת. רק חוקרים המתמחים ב„חיבת ציון" מעיינים בחומר העוסק בו, ומדי פעם מחפשים תלמידי תיכון מאמר אחר משלו. אני מעריך את ניקיון כפיו ואת יושרו, ומאמין שמבחינה זו הוא עדיין רלוואנטי.

גרשון ויילר: אין אקטואלי ממנו

אחד־העם סבר שהאמונה הדתית עוברת מן העולם והמיצוות לא תשמשנה עוד כגורם מגבש בעם־היהודי. הוא גם הבין, שניתוק מוחלט מהשורשים אינו אפשרי. לכן תלה את המשך קיום היהודים בעולם המודרני ביכולתם „לחלן" את מסורתם ולהפכה לתרבות. ואכן, זאת עדיין מצוקתנו: מצוקת התרבות. לא במיקרה שנוא כל־כך אחד־העם על הדתיים. אם תתחזק הרגרסיה הנצוצית בתחום זה (חזרה בתשובה) ותגיע למימדים רציניים, תהרוס את המדינה ותשאיר במקומה כת דתית קלוכה, תחת שלטון זר. אין כיום הוגה־דעות אקטואלי מאחד־העם.

א.ב. יהושע: מודל ליהדות חילונית

התשובה העצומה של אחד־העם בעיני היא במודל שיצר ליהדות טוטאלית שאינה דתית. כיוון שידע בבירור, כי הדת היהודית אינה מסוגלת לתת תשובות מלאות לחיים היהודיים בגולה, ובכל־זאת דגל ברעיון הציוני בארץ, מצא את התשובה ביהדות חילונית טוטאלית. לא לחינם חשו חוגים דתיים רבים (קורצווייל, למשל), כי אחד־העם עשה מירמה מתוחכמת בכך שהיבר נכס ערכי היהדות, אולם ללא הדרישה לאמונה באלוהים או לקיום מיצוות. כוחו הגדול כמהפכן הוא בכך שהראה כי אפשר להרגיש יהודי מלא ללא האמונה באלוהים.

יעקב לוינגר: אידיאולוגיה שעבר זמנה

אחד־העם יכול לשמש בשבילנו דוגמה ומופת לכתיבה פובליציסטית יפה, הן מבחינת הצורה והמיבנה של מאמריו והן מבחינת הסיגנון והרמה התרבותית המוסרית של כתיבתו. אולם התכנים שעליהם כתב וגם האידיאולוגיה הציונית שבה נקט הם דברים שעבר זמנם וגם אינם מעניינים אותנו אלא כתופעות היסטוריות. המצב התרבותי השורר בימינו בישראל ובתפוצות מוכית, במרומז, בצורה חותכת את כישלונה הגמור של שיטת אחד־העם לחנך על פיה.

אבישי מרגלית: תרבות לפני צבא

הוגים ציוניים, שאת מיפעלם באים להעריך באופן ביקורתי, נוהגים אצלנו להעמיד במיבחן החורבן האם היתה להם תוכנית פעולה לקדם את חורבנה של יהדות אירופה אם לאו? במיבחן זה נכשלים כולם. לתלות את צידקתה של הציונות המעשית נגד הציונות של אחד־העם, בכך שמונטגומרי חסם את רומל בפני כיבוש הארץ, הוא מעשה גרוטסקי. אמות־המידה להערכה הן אחרות. אחד־העם סבר, שאוניברסיטה עברית היא ביטוי לתחיית העם היהודי ולא כלא 6. גם מי שסבור, כמוני, שלא היה סיכוי של ממש לתחיה חברתית ללא מיסגרת חברתית ריבונית, צריך להודות לאחד־העם על תיאור נכון של סדרי העדיפויות: תרבות לפני צבא. ולגבי תרבות חברתית־חילונית, צריך להודות בכלימתנו: מאמרים כמו „אמת מארץ־ישראל" ו„לא זה הדרך" עדיין יכולים וצריכים לספק קטעים רבים למאמרי־מערכת בני־זמננו. במציאות שבה המכה ישראל למדינה כובשת, המדכאת את ביטויי התרבות העצמאית של עם אחר לצד הזנחה משוועת של תרבותו שלו, אחד־העם אינו „האיש הקטן מחברת התה של ויסוצקי", אלא מצפן ומצפון.

יהודה פרידלנדר: רק ערך היסטורי

למורשת אחד־העם יש היום רק ערך היסטורי. הוא ייזכר כמי שפיתח את המסה העברית והפובליציסטיקה, כמי שהציב ציוני־דרך במלחמת התרבות בין החרדים לחילונים, וכמי שהיה שייך לוויכוח על דמותה של הציונות המתהווה בארץ. אולם מי שמתבונן היום בבתי־הספר, באקדמיות ובעיתונות, רואה שמעט מאוד נשאר ממורשתו. מקומו שמור בתולדות התרבות העברית במאה הי"ט.

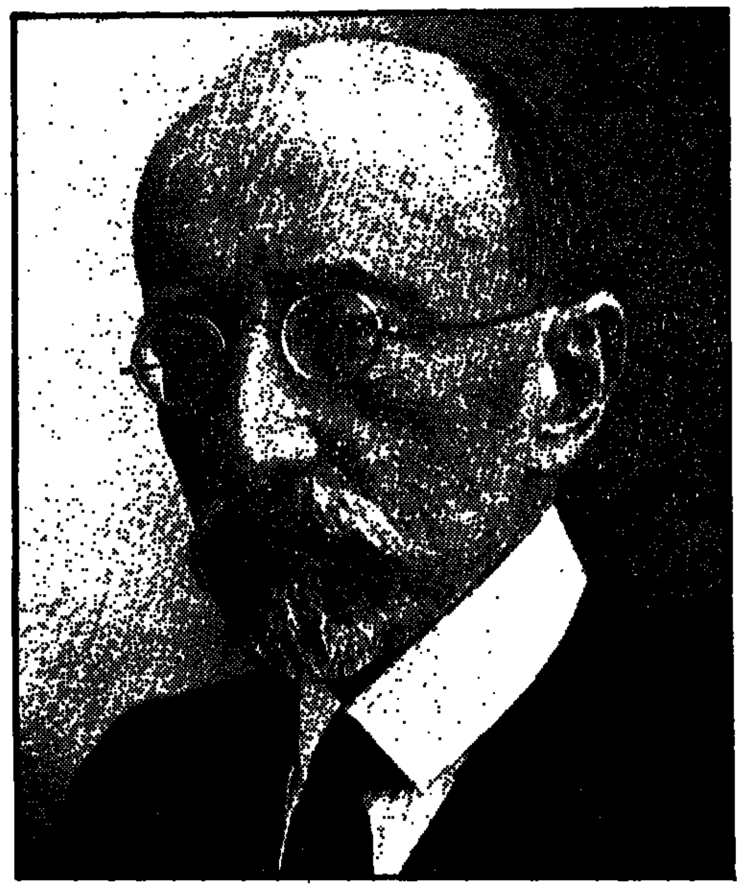

אחד־העם

עדי צמח: להתייחס לעבר בכבוד

בנקודת המוקד במישנתו של אחד־העם היתה ריכוזו של עם ישראל סביב מורשת אחת ותפיסה רוחנית דומה. ההתאבנות שנוצרה בדת, במאות השמונה־עשרה והתשע־עשרה, עם חיקוי היהודים את מינהגי הוריהם מבלי להתאים אותם לרוח התקופה, הביאה לגישה אורתודוקסית, התנקת את היחיד, את היצירה ואת ההומאניזם, שבהם האמין אחד־העם. הצד השני של אותה קיצוניות התבטא בגישה: „ילדים, לנו אין היסטוריה, לכו לשחק כדורגל" (חח), שניסתה לבנות מיתוס חדש של מולדת, תוך התעלמות מהמורשה. אחד־העם גרס, כי על עם מתפתח להתייחס בכבוד ובאהבה למורשתו, ולהמשיך בבנין תרבותו ברוח התקופה ועל סמך העבר. היום, חשוב לנו לעכל את המסר הזה אף יותר מאשר בתקופה שבה נכתב, שכן ללא מורשת רוחנית משותפת, תבוא עלינו כליה.

אביעזר רביצקי: אימות התחזיות והפרכתן

כאשר אנו בוחנים את הוויכוח בין אחד־העם לבעלי דברו בתנועה הלאומית, אנו למדים כמה המהלך ההיסטורי אינו נענה בשלמות לשום תפיסה כוללת ואינו נכנס בשום סד. הוא מאמת תחזיות ומפריכן בעת ובעונה אחת: 1. לעומת אותם ציונים, שחתרו לכינוס המוני ודחוף של העם היהודי בארצו, לסיומה של הגלות כפיתרון ל„צרת היהודים", דיבר אחד־העם על הגשמה חלקית והדרגתית, על ארץ־ישראל וגלות, על מרכז והיקף העתידים להתקיים בצוותא. בישראל יתקיים רוב בניינו של העם, אולם בחוץ־לארץ יתקיים רוב מניינו. והנה, בשואה, פסקה ההיסטוריה באכזריות נגד אחד־העם. נגד כל מי שעיתותיו היו בידו ושגיחן באורך רוח „להכשיר לבבות" קמעה קמעה. „צרת היהודים" הכריעה את הכל עד תהום. אולם פרדוקסאלית, מדינת־ישראל כפי שהיא בפועל, בה שוכן מיעוטו של העם היהודי ובצילה גולה רווחה שאינה יודעת את צרתה, תולכת דווקא את תחזיתו. הוא השכיל לצפות הרבה מבעיותיה הריאליות בזמן הזה בין בנות לבין בני חו"ל ובין מבית לבין עצמם. 2. כך גם באשר ל„מרכז הרוחני". חזונו בדבר עידית תרבותית, חברתית ומוסרית בארץ־ישראל, המקרינה ברוחה ומצירתה על יהדות העולם, טרם הוגשם. והנה, למרות זאת, משמשת מדינת־ישראל מוקד ראשי, כמעט בלעדי, לזהות היהודית בעולם. כפי שצפת היא מרכז תודעתי, חווייתי, אקזיסטנציאליסטי, גם כשאינה מרכז רוחני. 3. גם אמונתו באפשרות של חילון המסורת היהודית – בגישה יוצרת המשמרת גרעין מוסרי ערכי ומחזקת את התודעה ההיסטורית ורצף הדורות, נתונה כיום במשבר חריף. ועם זאת, מי הבין יפה ממנו כי המדינה היהודית תתלבט בראש ובראשונה בשאלותיה של היהדות ולא רק בשאלת המהות ולא רק בשאלת הגורל? 4. בסוגיה אחת אין להטיל ספק בדבר מידת האקטואליות של דעותיו והערכותיו בשאלה הערבית. איש בזמנו לא חזה טוב ממנו את העימות הצפוי ואת הדילמות הלאומיות, המוסריות והפרגמטיות, העולות בעיקבותיה.

אליעזר שביד: פיתרונות מופרכים

השפעתו של אחד־העם ניכרת עדיין בעיקר בקונצפציות החינוכיות בארץ. דעותיו מרוחשות באוויר, גם אם לא תמיד במודע. אחרי הקמת המדינה נתממש חזונו בנושא המרכז הרוחני, אף כי איני בטוח אם למרכז כזה התכוון. עצם הרעיון להפוך את היהדות מדת לתרבות היה נכון, בעיקר הזיקה לתכנים היהודיים כמשמעות סמלית, אבל הפיתרונות שהציע היו מופרכים ויש לחפש להם יישום רציני ומעמיק יותר. חשיבותו ההיסטורית היא בדגמים שסיפק ושהתגבשו להשקפות־יסוד בציונות.

חוקר טוען: אחד־העם חיבר גם שיר

אחד־העם היה ידוע בשכלתנותו, בסיגנונו המסאי ובדבקותו בהגנת הדי־משמעות לכאן ולעכשיו. ד"ר יוסף גולדשטיין, היסטוריון ירושלמי, שעוסק, בין היתר, בכתיבת ביוגראפיה על אחד־העם כבר שש שנים, טוען שחטא גם בכתיבת שירים. לדבריו, גילה שיר בלתי־ידוע שכתב אחד־העם בעת שערך את „לוח אחיאסף" (אפריל־יוני 1896). העורך שהיה מודע לרמתו הירודה של השנתון, עימר את השיר בפינה השמורה לדבר העורך וחתם עליו „לוח אחיאסף". השיר פותח בפניה במימכול לבעל ה„לוח": מה לפרסם ומה לסלק. טרוניות על שאי־אפשר לדון באלמנך ב„בעיות היהדות" אלא רק ב„חיי השעה" ועוד ביטויים לחוסר־נחת. השיר כתוב בשונקציונאליות סיגנונית המגרד עליו. ד"ר יוסף גולדשטיין ב„בינוני מאוד ברמתו, בלשון המעטה". הקריטריונים שנועץ בהם אישרו, לדבריו, את היות השיר פרי־עטו של אחד־העם.

להלן קטע קצר ממנו:

אלים כותבים! אדוני הקלנדרים!
למה זה הדפסו כל היום מריבים?
למה זה תתנו לקוראים רק שירים,
ספורים ומליצות ומחקרים באלפים?
ואור לא שבענו אם עוד לא נלאה
לשמוע קול שיר בין שפת הספרים?
[illegible]
[illegible]
[illegible] — הוי אף צורי עדי!

אוסף אחד־העם בספריית בית־אריאלה

[illegible]

בצהריים סגרו את הרחוב

[illegible]

הומור שחור

ביקורת

צחוק בחשיכה / יעל רנן / אוניברסיטה משודרת, אורים / 138 עמודים.

הסיפור על אותו קיסר שהטיל גזירות על היהודים כל עוד בכו אבל נרתע מלהמשיך בכך כשהחלו לצחוק – הוא סימן לאחד המאפיינים המובהקים של הספרות החדשה (ולא רק החדישה), המעדיפה לבטא מצוקות קיומיות קיצוניות לא על דרך הטראגדיה והפאתוס, אלא מתוך שימוש ב"צחוק בחשיכה", כביטויו של נאבוקוב, כלומר באמצעות גוונים שונים של הומור, אירוניה ובעיקר גרוטסקה, כאילו הצד המגוחך של המפלצת מטיש ביתר שאת את מיפלצתיותה. בספר המחברת דנה בהומור השחור בגילוייו אצל צ'כוב, קפקא, ג'ויס, בקט, נאטלי סארוט, גינתר גראס, קורט וונגוט, יוסף הלר, לואיס קארול, ט.ס. אליוט ועוד, הכל שהמכנה המשותף רחב, ועל כן גם לא אחיד, בכל זאת יש כאן אוצר הארה של הפואטיקה שבה, כדברי בקט, "אין דבר מצחיק יותר מאומללות". ואם חנוך לוין אינו נזכר בספר, הקורא הישראלי עשוי להיזכר בו למקרא דפים מסויימים. בסוף הספר מובא מילון מונחים קצר.

סיפורת

היופי שבריקבון

ציפור הלילה המתועבת / חוסה דונוסו / מספרדית: ישעיהו אוטנרייך / זמורה, ביתן / 405 עמודים.

חוסה דונוסו, שם חדש לקורא הישראלי, הוא יליד סאנטיאגו, צ'ילי, בן 63, וחי כיום בספרד. הוא למד באוניברסיטת צ'ילי ובפרינסטון ולימד ספרות אנגלית באוניברסיטאות סנטיאגו וצ'ילי וראשית פירסומו היתה כמחבר סיפורים קצרים, אך רומאן זה, שנכתב ב־1970, פרץ את גבולות הלשון הספרדית והיקנה לו מוניטין רב בתרגומו לאנגלית. גיבור־מספרו הוא מודיטו החרש־אילם, לשעבר מזכירו ואיש אמונו של דון חרונימו, בעל אחוזה עתיר־נכסים, שאחר מותו הוא בית־מחסה ליתומות, נכות וקבצניות. אחת מיושבותיו היא איריס־היתומה, המגלמת ממגו ללילה אחר, בעזרתו של מודיטו, והורת כשהיא בהריון. הרומאן חושף תמונה יפהפיה ועוורת של עולם רקוב ושטני בעזרת לשון סוריאליסטית, עזת ביטוי, ויוצרת מירקם של התפוררות, יאוש והווייה.

האיש שקנה את הארץ

נורסטריליה / קורדווינר סמית / תרגם מאנגלית מיכאל תמרי / עם עובד, מדע בדיוני / 288 עמודים.

בין קוראי מדור זה מצויים, מן הסתם, כאלה שקראו בזמנו את ספרו של הפסיכואנליטיקאי האמריקני רוברט לינדנר "השעה בת 50 הדקות", אשר יצא לפני שנים רבות בתרגום עברי ומאז נעלם ואיננו (רעיון טוב לאחד המו"לים – להוציאו מחדש). באותו ספר הכולל סיפורי־טיפול פסיכיאטריים, מצוי סיפור מופלא אחד של הפסיכיאטר־המחבר שטיפל בצעיר מחונן אשר הביוגרפיה הקשה שלו גרמה לו לברוח אל עולם הזיה מדומה, שבו הוא כיכב כשליט של פלאנטה. הפסיכיאטר הוקסם ונסחף במירהכואת אל ממשותו של העולם הבדוי הזה, עד שכמעט איבד בעצמו את שפיות דעתו. סיפור זה נזכר כאן, מפני ששנים רבות הילכה באמריקה השמועה (ואין יודע אם יש בה אמת) שאותו צעיר מטופל היה לא אחר אלא פול מירון אנתוני לינברגר, הידוע יותר בכינויו הספרותי קורדווינר סמית (1918 עד 1966), הוא מחבר הספר שלפנינו. סמית היה יועץ צבאי במאלאיה ובקוריאה, ידע לשונות רבות, התעמק בפסיכואנאליזה ונחשב לאחד מטובי המומחים בנושא שטיפת־מוח. שמועה זו נזכרת כאן, מפני שהספר שלפנינו – שיצא בשלמותו רק אחרי פטירת המחבר מספר על איש צעיר יליד נורסטריליה (הפלאנטה המרכזית ביצירתו של סמית, שזמנה בעוד עשרת אלפים שנה) שכבר היה צפוי למוות כאחד הבלתי־כשירים, אלא שגלגל מזלו התהפך כשהצליח לתקן ולהפעיל מחשב מישפחתי נושן, אשר לימד אותו כיצד להרוויח בבורסה הון אגדי ולרכוש באמצעותו את כל כדור הארץ. כך הוא מגיע לממלכתו החדשה, נפגש בה עם "נחותי־אדם" ועובר שורת הרפתקאות שמהן הוא נחלץ בקושי בעודו חי. זה אחד מסיפורי הקלאסיקה של המדע הבדיוני, אם אפשר כבר לדבר על קלאסיקה בתחום צעיר זה.

הכרות עם סופרת

אושר / קאתרין מאנספילד / מאנגלית: טלה בר / אור־עם / 190 עמודים.

קאתרין מאנספילד (1888 עד 1923), סופרת אנגליה נודעת, נולדה בניו־זילאנד ולמדה מוסיקה נוסף על לימודיה הכלליים. מ־1908 השתקעה בלונדון, נישאה והתאלמנה אחרי ימים ספורים, ילדה ילד לאיש אחר ולימים חזרה ונישאה. היא ובעלה היו ידידים קרובים של ד.ה. לורנס ואשתו פרידה ואף הקימו יחד כתב־עת ספרותי קצר־ימים. היא סבלה משחפת ולצורכי ריפוי נדדה בשוויץ ובדרום צרפת, עד שנתפסה לתורתו של ההוגה התמהוני גיאורגי איוואנוביץ' גורדייף, שיצר תורת־מסתורין משל עצמו. הוא הקים בפונטנבלו את המוסד להתפתחות הרמונית של האדם וקאתרין מאנספילד עקרה אליו בתיקווה לזכות בבריאות רוחנית וגופנית ושם מצאה את מותה. יריבתה הספרותית העיקרית היתה וירג'יניה וולף וקנאת סופרות לא הרבתה חכמה, אך רבים העריכו את כתיבתה כהמשך או השפעה של צ'כוב, שאותו העריצה. עכשיו יוכל גם קורא העברית לטעום את טעם כתיבתה (שיש בה לא מעט יסודות אוטו־ביוגרפיים) בי"ז הסיפורים שנאספו בספר שלפנינו.

בריחה ללא סיכוי

הנרדף / אלחו קרפנטייר / מספרדית: ישעיהו אוטנרייך / זמורה, ביתן / 90 עמודים.

אלחו קרפנטייר (נולד ב־1904) אינו מוכר עדיין לקורא העברי וראוי להציגו בשורות ספורות, מה גם שהספר אינו עושה זאת. הוא נולד בהוואנה בירת קובה להורים ממוצא צרפתי־רוסי ובן עשרים כבר היה עורכו של כתב־העת החשוב ביותר בקובה. הוא נמנה עם יוזמי הקבוצה האוונגארדיסטית "גרופו מינוריסטה" וב־1927 נאסר בשל מנשר נגד שילטון העריצות של מאשאדו. הוא ברח מקובה בדרכון מזוייף והתפרנס כעיתונאי בפאריס עד שחזר לקובה ב־1983. שש שנים אחר כך גלה מרצונו לוונצואלה וניהל בה תחנת רדיו, עד שנתקבל כפרופסור לאוניברסיטה המרכזית בקאראקאס. הוא גם מומחה גדול למוסיקה, חיבר ספר יסוד על המוסיקה של קובה, והמוסיקה משולבת ברבים מסיפוריו, לרבות זה שלפנינו. הסיפור הוא של מהפכן־לשעבר: צעיר שהיה שותף לקשר נגד שלטון העריצות, נתפס, נחקר בעינויים קשים, מסר למישטרה את שמות חבריו ואת כל סודות המחתרת ועכשיו הוא בורח מפני חבריו־לשעבר בריחה חסרת־סיכוי.

אורי סלע

ממכבש הדפוס

שער "אושר"
עיצוב: חיים רון

גילגול נשמות ורצח

לורה בראמס / פאטריק קובן / מצרפתית: אביטל ענבר / מועדון קוראי מעריב / 271 עמודים.

זה סיפור אהבתם של הסופר מישל בלאוויה והנערה ההולנדית לורה בראמס ומה שמקנה לו את ייחודו הוא היסוד האוקולטיסטי המשולב בו. לורה עוסקת בגילגול נשמות וברוחות רפאים ומיפגשה עם מישל הוא לדידה רק גילגול חדש של מיפגש קודם שזמנו ומקומו במצרים העתיקה. ואכן, הסיפור עתיד להגיע למצרים העתיקה ולהגיע שם למעשה־רצח, ואל נפרט יותר, שכן הספר הוא מעיקרו ספר־מתח.

שני קוראי־תיגר

דראמה

שני מחזות / ש. שלום / עקד / 172 עמודים.

שני מחזותיו של ש. שלום "שבת העולם" ו"מערת יוסף" יש להם מכנה משותף: שניהם עוסקים באישים שהוציאו את עצמם מכלל ישראל. גיבורו של האחד הוא אלישע בן־אבויה, "אחר" בלשון המקורות, ושל השני יוסף בן־מתתיהו, ממפקדי המרד שעבר לשירות הרומאים. שניהם, כל אחד בדרכו ובעניינו, הגיעו למשבר של האמונה וההזדהות עם הקונסנסוס והלכו עד הסוף, אם מפני החלטתם ואם מפני צו ליבם וגורלם. את שתי הדמויות הייחודיות האלה בחר בשעתו ש. שלום לעיצוב דרמטי־פיוטי־טראגי ועכשיו מוגש בספר "נוסח אחרון". יימצא בוודאי חוקר הספרות שישווה נוסחים אלה לקודמיהם ויעמוד על פרטי ליטוש שנוספו כאן.

יונסקו וגורדין

שני ספרי מחזות חדשים בספרית המחזות של הוצאת אור־עם: הצמא והרעב / אז'ן יונסקו / תרגום: עדית בן־נתום / 125 עמודים ● מירלה אפרת / יעקב גורדין / תרגום ועיבוד: מרים קיני / 86 עמודים.

מחזהו של יונסקו "הצמא והרעב" מצטרף לשורה ארוכה של מחזותיו שכבר ראו אור בסידרה זו ("הכיסאות", "הקרנפים", "הזמרת בעלת הקרחת") וכך עומדת לרשות הקורא העברי עיקר יצירתו הדרמטית. בספר נוסף ראתה אור המלודרמה "מירלה אפרת" של יעקב גורדין, שהוכיחה את יכולתה לרגש כמה וכמה דורות של צופים והיא עושה זאת שוב עכשיו ב"הבימה", באותו נוסח הנדפס בספר.

הגות

השואה, מבט לאחור

בשערי שאול / ד"ר ח.מ. בפוק / איורים וציורים: משה ברנשטיין / ספריית אלינר המחלקה לחינוך ולתרבות תורניים בגולה והסתדרות הציונית / 93 עמודים.

במלאת 40 שנה למרד גיטו ורשה יצאה לפולין מישלחת ישראלית שהמחבר לקח בה חלק. הספר הוא סיכום רשמיו ממסע זה ומתאר עיר וארץ שנותרו כמעט ללא יהדות, אך עם מיטען כבד של זיכרון חיים יהודיים, חמים וממשי. אין בוורשה קהילה, רב, חזן, מוהל או חברה קדישא, אם יש בה תיאטרון יידיש [illegible] שחקניו אינם יהודים ואינם בקיאים בשפה [illegible] שהם משמיעים ורוב צופיו נעזרים בתרגום סימולטני. מתוארים כאן [illegible] בוורשה, טרבלינקה, אושוויץ ועוד, [illegible] שמחבר הוא בקיאות, [illegible] במקומות האלה כמובאות מן המקורות ומהמדרשים.

מחקרים

עיתונים עבריים שהיו

לקסיקון העיתונות העברית במאה XIX – א. ניצנים: 1856-1881 / מנוחה גלבוע / ביתם לחקר היהדות ע"ש רוזנברג, אוניברסיטת ת"א, מכון כ"ץ לחקר הספרות העברית, הקתדרה לעיתונאות ע"ש קרליבך / 152 עמודים.

מי שלא ישב פעם בספרייה ולא חשב בקריאתם של כתבי־עת נושנים [illegible] את הקסם שעשויים להלך דפים מצהיבים כאלה, שכמו הקפיאו בתוכם גופי־חיים, [illegible] נפש, פולמוסים, חזונות, לפעמים גם [illegible] ומולה סארקאזם מושחז. בימים ההם לא היה עוד "תיקשורת" ואפילו לא עיתונות כמשמעותה בימינו, דהיינו תעשייה המייצרת חדשות ופולטת מילים בכמויות אדירות ובאיכויות נחותות. הכותבים היו [illegible] בלי מרכאות, עם כל ה"בטלנות" [illegible] והחן שמוליד מושג זה. מנוחה גלבוע ניגשה בספר זה לערוך רישום ביבליוגרפי של כתבי־העת העבריים שראו אור בין "פרי עץ החיים" (קובץ שו"ת של חכמי הספרד באמסטרדם שי"ג כרכים ממנו ראו אור לאורך 116 שנה, החל מ־1691) ועד ל"השחר", כתב־העת של יוסף יצחק קובק שהחל לצאת לאור ב־1865 ועסק כמו כמה וכמה כתבי־עת אחרים בזמן ההוא בחוכמת ישראל, [illegible] ובגרמנית גם יחד. בכרך השני יבואו כתבי העת שמן "המגיד" עד "השילוח". על כל כתב עת מובאים [illegible] משך הופעתו, שם [illegible] עורכיו, רשימה מסכמת של תולדותיו, אופיו ועניינו וביבליוגרפיה של [illegible] קודמים. הספר הוא נדבך חשוב [illegible] העיתונות העברית ותולדותיה וגם [illegible] אחרים.

סיפורים למוסיקה

שירים

שני ספרי קלטת מאת אורי סלע בסדרת קרא ושמע של הוצאת ישראאריסט – ישראויתו: סימפוניית הצעצועים מאת ליאופולד מוצארט / איורים: רון יצחקי ● [illegible] / על פי המוטיבים הסימפונית "הקצין קיז'ה" מאת סרגיי פרוקופייב / איורים: גילילי אלון / בכל ספר 29 עמודים + קלטת עם יוסי ירין כמספר והתזמורת הסימפונית.

שני הספרים, פרי עטו של כותב שורות אלה, נועדו לקרב את המוסיקה הסימפונית לליבם של הקוראים הצעירים באמצעות סיפור, העומד בכוח עצמו וגם מפרש בעקיפין את היצירה, הנשמעת עם הסיפור על גבי הקלטת. הראשון מספר על איכר גלמוד בכפר הררי באוסטריה, שאהב מוסיקה וילדים וניצל את לילות החורף הארוכים לגלף מעץ צעצועים מוסיקליים, עד שהגיעו אליו מוצארט הילד ואביו ואת הכלים שקיבלו מידו ניצל מוצארט האב כדי לכתוב סימפוניה מיוחדת ליום הולדת העשירי של בנו. את המוסיקה ל"הקצין קיז'ה" כתב פרוקופייב במקורה לסרט סאטירי סובייטי משנות השלושים, שנשכח מזמן, ורק המוסיקה שעובדה לסויטה נשארה חיה וקיימת על בימות הקונצרטים. סיפורו של הסרט עובר בספר באופן חופשי ובהרחבה. זה מעשה בקיסר הרוסי שעורך מיסקר בקסרקטין צבא וקרא מתוך מסמך שהוגש לו, בטעות, שם של קצין – "הסרן אינכזה". מכיוון שהקיסר לעולם אינו טועה, ישבו הקצינים הבכירים ויצרו בצורת תיק מסמכים מסודר את הקצין שלא היה ולא נברא. העניינים הסתבכו, והיה עליהם להמציא לו בהמשך גם מחלה [illegible] ובסופו של דבר לא היתה עצה אלא לאשר במסמכים רשמיים שנפל בקרב, וכך אפשר היה סוף־סוף לסגור את התיק. שני הסיפורים מלווים באיורים צבעוניים מקוריים.

הערבים בישראל

אופקים בגיאוגרפיה – 17-18 / עורך: ד"ר מיכה קלין / קובץ [illegible] עמואסף חוכמן ז"ל, [illegible] לגיאוגרפיה, אוניברסיטת חיפה / 173 + VI עמודים.

את החוברת פותחת מסה מקיפה של [illegible] סופר, הסוקרת את המאבק הטריטוריאלי [illegible] יהודים לערבים בארץ־ישראל [illegible] כפי שהתגבשו עד כה. לדעתו, יצירת [illegible] "אזורי חיגור" שבהם מעורבים ערבים ויהודים (מעטים) פועלת לטובת [illegible] ומלכדת את שורותיהם, תוך פגיעה [illegible] של היהודים. [illegible]

חיים עם נמרים

כתב־עת של החברה להגנת הטבע "טבע וארץ" כרך 5 / [illegible] / 68 עמודים + [illegible] / 64 עמודים ● [illegible] / 18 עמודים ● העזניה – 12 / [illegible] / 124 עמודים.

[illegible]

בקורות

קהילות המזרח והשואה

פעמים – 28 / העורך: יצחק בצלאל / מכון בן־צבי / 160 עמודים.

[illegible]

רפואה מן הטבע

עיון

אנציקלופדיה שימושית לריפוי טבעי (שני כרכים) / מארק בריקלין / עברית: שלומית קרס / לדורי / 486 עמודים.

עורכו של הספר הוא עורך כתב־העת "פריוונשן" (שימור, מניעה) והוא נכתב בעזרת צוות גדול של משתתפי כתב־העת הזה, המיועד לציבור שוחרי הבריאות הטבעית והריפוי הלא־קונוונציונאלי. האנציקלופדיה היא אלפא־ביתית ומכילה ערכים משני סוגים: יש כאן ערך לכל מחלה או קבוצת מחלות, הכולל את תיאוריה ואת דרכי הריפוי הטבעי העשויות להקל אותה, ויש גם ערך לכל אחת משיטות הריפוי הלא־קונוונציונאליות, כדי לתאר את עקרונותיה ושיטותיה. בתחום השני, תמצא פה ערכים לאקופונקטורה (דיקור), יוגה, כתיראפיה, כירופראקטיקה (טיפולים ידניים), הומיאופאתיה, אקופרסורה (הנקראת גם שיאטסו), טיפול בלחיצות, מדיטציה, מוסיקה כתיראפיה, מרחצאות מרפא, משוב ביולוגי, נאטורופתיה, פסיכותראפיה טבעית, צמחונות, ריפוי טבעי – עקרונות יסוד, רפואת צמחים, רפלקסולוגיה, תראפיה אורתומולקולארית (אספקה של היסודות הדרושים לגוף ליצירת הסביבה המולקולארית האופטימלית לבריאות), תראפיה תזונתית, [illegible] (המסתייעת בכלבים, חתולים ועוד), [illegible] על שם יוצרו) ותראפיית ריפוי – מיגוון גדול של דרכים ושיטות לבחירה. אשר לערכים העוסקים במחלות ובהפרעות, הם מתארים שיטות טיפול וגם מביאים לא מעט סיפורי מיקרים של חולים שהחלימו כתוצאה מהפעלת שיטות אלה. מובן, שהספר אינו יכול לשמש [illegible] של ריפוי עצמי, אבל בעולם וגם בארץ יש כיום תנועה לא קטנה של "שיבה לטבע" כדרך של שימור הבריאות והגברתה ובתחום זה הספר הוא מקור עשיר למידע.

ויטאמינים

ויטאמין E – ויטמין הפוריות / ליאונרד מרווין / מאנגלית: [illegible] / אור־עם / 191 עמודים.

את ויטאמין E תמצא בשפע בשמן נבט חיטה. בכמויות פחותות, אבל משמעותיות, הוא מצוי בשמן סויה, שמן תירס ושמן כותנה וגם בשמן חריע. במרגרינות, רובו הולך לאיבוד מחמת העיבוד. ומדוע הוא חשוב כל־כך? כי הוא פועל כחומר מגן נגד התחמצנות. תאי קרומי [illegible] מכילים חלקיקי שומן [illegible] (פוספוליפידים) שבהתחברם לחומצות שומן רב־בלתי־רוויות עלולות להתכלות בהשפעת החמצן ולהיהפך לעל־חמצונות שומן, שהן רעילות. ויטמין זה מגן גם מפני יצירת קרישי־דם (פקקת, טרומבוזה בלעז) ומפני טרשת העורקים. את כל הדברים האלה והרבה נוספים, תלמד מתוך הספר, העוסק בתולדות גילויו של הוויטמין, תכונותיו, המחסור בו ותוצאותיו, המקורות להשגתו, תועלתו הבריאותית ועוד.

הרפס ואיך להימנע

הרפס / ד"ר וויליאם [illegible] / מאנגלית: ד"ר שושנה קליבנוב / אור־עם / 178 עמודים.

במסגרת ספרי־ההדרכה הרפואיים העממיים שהוצאה זו (ולא רק היא) התמחתה בהם, הגיעה שעתו של נגיף ההרפס, המתיישב בשולי השפתיים או באברי־המין ואי־אפשר לסלק משם. הספר מסביר את מהות המחלה לסוגיה השונים (יש, מסתבר, גם הרפס של המוח), הסימפטומים, הטיפולים, התרופות, דרכי המניעה וההזהרה, מה צריך לעשות בהריון ובטיפול בתינוק ועוד. יש גם פרק של [illegible] בעצירה של המחלה וסמטר על שפע ניסויים בתרופות משמידות נגיפים, שאולי מהן תפתור את הבעיה בעתיד.

חינוך ומחשבים

מחשבים בחינוך – 2 – ביבליוגרפיה מוערת של מבחר פרסומים שיצאו לאור ב־1985 / איסוף, מיון והעריכה: נעמי ראובוביץ / מכון הנרייטה סאלד / 56 עמודים.

המשך לפרסום קודם שהקיף את התקופה [illegible] 1982 עד 1984 והוא מביא 82 פירסומים (רובם באנגלית) על שימושי מחשב בחינוך עם תקציר תוכנו של כל פרסום, עם הפניות [illegible] לקבלת הפרסום (שם הוא מצוי בספריית מכון סאלד) ועם מפתח המעיין את הפירסומים לפי נושאיהם ומחבריהם.

ארץ־ישראל

מקורות העתים

[illegible] / יואל רפל / ספרית ארץ־ישראל, מודן.

הספר האלבומי החדש הוא סנונית המבשרת סידרה חדשה בנושא שחובבי־ספר בארץ צמאים לו תמיד – ארץ־ישראל ועברה. בספר שלפנינו כלולים י"א פרקים בעניין זה: על אליהו הנביא ו"נוכחותו" בארץ כיום; על דוד המלך והאתרים הקשורים בשמו; על ארץ־ישראל כהשתקפותה אצל מפרשי המקרא שנקברו בה או עלו אליה; על מתיישבים אמריקאיים בארץ ("הר התקוה", עולי "גלי צ'אפין" ומקימי המושבה האמריקנית בירושלים; פרשיות בצורת, שלג, ארבה ורעש אדמה, תולדות בניינה של ירושלים ועוד. כל הפרשיות הללו מסופרות כאן לא בלשון המחקר הדקדקני של הערות שוליים ומראי־מקומות, אלא כסיפור דברים־שהיו להנאת הקורא, בתוספת שפע תמונות ועיצוב גראפי משובב. על השער מפה מצויירת של הארץ, פרי מכחולו של אחד מראשוני המורים בבצלאל, זאב רבן.

בישול

בית־ספר לעוגות

אפייה מעולה – עוגות, טורטים, עוגיות / [illegible] ועריכה רות סירקיס / תרגום: [illegible] / בית ספר [illegible] בעריכת רות סירקיס / 271 עמודים.

יתרה של סידרה זו הוא בהדרכה השיטתית הכלולה בה. בעוד שספרי בישול אחרים מוסרים מתכונים, הוראות הכנה ותצלום של המוצר המוגמר, הנה כאן מלווים מתכונים רבים ב"שיעורים", שבהם הוראות ההכנה מלוות בתצלומים של הפעולות בעת עשייתן ובכך אולי מקלים את הביצוע על מי שלא התנסה [illegible] במלאכה זו. [illegible] לעיצוב, צורות וקישוטים. [illegible] בספר שפע רב של מתכוני עוגות וטורטים, עוגות שוקולד ועוגות בצק [illegible], עוגות גבינה, שמרים, עוגיות והמתקים וגם מבחר קרמים לקשט בהם את העוגות.

עשר שנים ל"עתון 77"

ליישם עקרונות

מאת חיה שחם

פברואר־מארס 77', גיליון ראשון של כתב־עת ספרותי חדש רואה אור חודשיים־שלושה בטרם יתרחש מה שיכונה "המהפך הפוליטי", זה אשר יפתח תקופה חדשה בחייה הפוליטיים של מדינת־ישראל ולא פחות מכך בתחומי הרוח, התרבות והחברה שלה. מנקודת־זמן זו ואילך יקבלו הדברים תפנית, ולא ישובו להיות כשהיו. תוך תקופה קצרה עתיד להשתנות עולם המושגים המקובל על הציבור הישראלי, עמדות רוחניות ופוליטיות תעבורנה רוויזיה.

לא קל לתאר תקופה מעניינת ורבת־אתגר מזו, העשויה לשמש כרקע להופעתו ולהתבססותו של כתב־עת חדש, שעיסוקו בענייני רוח (ספרות), תרבות (במובנה הרחב) וחברה. ואכן, תוך זמן לא רב מתגלה כתב־העת החדש "עתון 77" כבעל מחוייבות חברתית־תרבותית, הלובשת מגמה מוגדרת של התייצבות בשער ושל נקיטת עמדה כלפי המתחווה והמתרחש, כך בבד עם עיסוק אינטנסיבי בספרות ובתחומי תרבות אחרים. כתב־העת אף יחרות על דגלו במפורש, כעבור שנתיים, את סיסמת המעורבות החברתית והתלות ההדדית שבין הספרות לחברה: "הספרות לא יכולה להיות מנותקת מסביבתה. הספרות תלויה בסביבתה וסביבתה תלויה בה. כך נוצרת התלות ההדדית בין הספרות לבין החברה".

כמו עיתון־ערב

אולם, לפי שעה, כאמור בפתח הדברים, אנו ניצבים בפברואר 1977 מול גיליונו הראשון של כתב־העת, שעורכו בחר לכנותו בשם יוצא־דופן במשמעותו "עתון 1977 לספרות ולתרבות". "עיתון" – לא פחות ולא יותר מזה. וכך יכונה על־ידי עורכיו לאורך כל הדרך. ואכן הוא רואה אור בששה־עשר עמודים במתכונת של עיתון ערב, מודפסים על גבי נייר עיתון, ללמדך כי אין לראות בו מוצר של מותרות, אלא מיצרך יום־יומי, שאמור ללוות כחלק בלתי־נפרד מהווייתך. בעובדה זו כשלעצמה היה משהו מרענן ושונה מן המקובל על רקע החשיבות העצמית שנהגו ונוהגים כתבי־עת מסויימים בעצמם. חידוש אחר היה גם ב"הצהרת הכוונות" שנפרשה במצעו של כתב־העת ושהצביעה על שלוש מגמות עיקריות שאל הגשמתן יחתור: א. הגשת מיטב היצירה הספרותית העברית והעולמית; ב. יצירת מגע בין הספרות העברית לבין ספרות הנכתבת על־ידי יהודים ועל נושאים יהודיים בשפות שונות בארץ ובחו"ל; ג. מעקב אחרי הספרות הערבית הנכתבת בארץ ובארצות־ערב, והגשת תרגומים מתוכה לקורא העברי.

החידוש העיקרי הוא בהתייחסות שוות־ערך (על־פי הצהרת הכוונות) אל כל אחד ממרכיביו של "חוט המשולש": ספרות עברית ועולמית, ספרות יהודית, ספרות ערבית. האוריינטציה כלפי המזרח מבקשת למלא, ולו באופן חלקי, את החלל שנוצר עם סגירת הרבעון "קשת" שנה קודם־לכן.

התפיסה שמאחורי המצע אומרת אי־התבדלות ואי־התגודדות בדלת אמותיה של הספרות העברית העכשווית, ופתיחת חלונות הן אל ספרויות זרות במתכונת והן אל מרחביה של הספרות היהודית, שבחלקה הפכה אף היא לספרות זרה, באשר היא נכתבת בלשונות רבות, מהן בלתי מוכרות לציבור הרב של קוראים. אגב כך נוקט כתב־העת החדש במצעו עמדה בוויכוח ישן־חדש (מבלי לעורר אותו בגלוי) בדבר מעמדה של הספרות העברית ביחס לספרויות היהודים ומבהיר, כי יצירות הנכתבות על־ידי יהודים על נושאים יהודיים בלשונות שונות בארץ ובחו"ל "מהוות יחד עם הספרות העברית את הספרות היהודית" (ההדגשה שלי, ח.ש.).

גשר בין תרבויות

מקום מיוחד הוקצה בתוך כך לספרות יידיש, [illegible] תרגומים מתוכה ודיונים [illegible] במדור נרחב (שנתמך בראשיתו על־ידי קרן ציבורית). מדור זה הציב את הספרות [illegible] לקורא העברי, שאינו מצוי אצל מיכמניה בעבר [illegible].

התחיל השלישי ב"חוט המשולש" הוא, כאמור, הספרות הערבית, [illegible] המחוייבות [illegible] הערבית־ישראלית [illegible] והערבית.

מראשית דרכו הצהיר "עתון 77" על מחוייבות [illegible] לטעמי לפחות, [illegible] באופנות חולפות. [illegible] גיליון מס' 1 מבטא תפיסה זו הלכה למעשה: לצד מאמר של עמוס עוז וא.ב. יהושע, [illegible] אהרן בן עזר "מלחמה ומצוד" [illegible] מרדכי גיאורגו לנגר [illegible] אלמוגים.

גמורים, ומבוגרים לצד צעירים, העושים את צעדיהם הראשונים בשדה הספרות.

"עתון 77" מזוהה מראשית דרכו עם עורכו מאז־ועד־היום, יעקב בסר. חגו של כתב־העת הוא ללא ספק גם חגו האישי של מי שניסה והצליח לקיים כתב־עת ספרותי בלתי־תלוי (רובה של התקופה) בתנאי המציאות הישראלית ההפכפכה של העשור האחרון. עיקשות, נחישות והרבה סבלנות ואמונה היו ה"דלק" שהניע את המכונה הזאת. יעקב בסר עיצב, בעזרת חבורה קטנה ומסורה של "משוגעים לדבר" – שהבולטת בהם היא עמלה עינת, סגנית העורך – את דמות דיוקנו של "העתון". אין ספק כי הביוגראפיה האישית של בסר ונטיות ליבו הכתיבו לא מעט מתווי־ההיכר של כתב־העת.

אחד הבולטים בתווי־ההיכר הללו הוא מתן ביטוי נרחב לחוויית שתי המולדות, המאפיינת יוצרים "דו־שורשיים". מושג זה טופח בחיקו של "עתון 77", אשר שם לו למטרה, בין היתר, לבטא את מה שהוא מכנה "המחשבה הדמוגראפית", שהתחוללה כאן בעיקבות העליות ההמוניות שלאחר קום המדינה.

סיפור: שירים:
עתון 1977 לספרות ולתרבות
מרדכי גיאורגו לנגר
בדידות המשורר
ממית ומחיה
12, 13, 15

תצלום שער "עתון 77" הראשון

"עתון 77", מכל מקום, ייחס ומייחס חשיבות מרובה לתרומתם של אותם יוצרים שלא איכלסו את מרכז המפה הספרותית מכוחה של השתייכות "דורית" או "חבורתית" כלשהי; אלה שיצירתם מבטאת מצוקה אמיתית של מי שוויתר מדעת על לשון ועל תרבות אחת, על־מנת להתערות מתוך בחירה באחרת.

מדו־ירחון לירחון

במרוצת השנים חלו תהליכים של שינוי, אשר נתנו בכתב־העת אותות חיצוניים ואחרים. לצד העורך והמערכת החלה לפעול מועצת המערכת. הפורמאט המקורי הוקטן קצת. בהדרגה גדל מיספר העמודים, והוא עומד היום על שישים לערך (בגיליון שיגרתי). נייר העיתון – סימלו המיסחרי – הומר בעבור שנים אחדות בנייר משובח יותר וכתב־העת זכה לעיצוב נאה ולשער צבעוני. גם מתכונתו הפנימית עברה שינויים. מדורים קבועים נתמסדו, ונוספו מדורים מעוררי עניין כגון "שיחת החודש" או מדורים בענייני קולנוע, מוסיקה, תיאטרון ואמנות פלאסטית. מדור ביקורות הספרים הורחב, תוגבר וקודם אל עמודיו הראשונים, כדי להטעים את החשיבות המיוחסת לרצנזיה בפרט ולמעקב אחר הספרות המתהווה בכלל.

בינואר 1983 הפך "עתון 77" מדו־ירחון לירחון, ופתח בכך תקופה חדשה בתולדותיו. היום אין להכיר בו, לפחות מן הבחינה החיצונית, את העיתון הזכור מגילגולו הראשון. לא עוד דפים הנוטים להצהיב בנוסח עיתונאי "קרא וזרוק", לא עוד מוצר לתיצרוכת יום־יומית המעוצב ככזה: התחרות הסמויה והבלתי־נמנעת עם כתבי־עת אחרים נתנה בו את אותותיה, ובגילגולו החדש הריהו כתב־עת המקפיד על עיצוב אסתטי הולם, אם כי לא מנקר עיניים.

השינוי האחרון לפי שעה, שנתחולל בו מטעמים של מצוקת־קיום, הוא הקשר הכלכלי עם מיכללת בית־ברל. נימה אפולוגטית משהו עולה מדברי העורך, המסביר כי "קשר זה בין מוסד תיכוני־אקדמי לבינינו נראה לנו טבעי, שכן אם יאמצו קוראינו את זיכרונם, ובמיקרה זה מרובם בוודאי שכחם, יזכרו בוודאי, שמימיו הראשונים של העיתון נהגנו להרגיש את הזיקה המסורתית הקיימת בין הספרות העברית לבין תנועת העבודה". להרגיש את הזיקה המסורתית – טוב־ויפה, אבל מכאן ועד למסקנה האופרטיבית עוד רב המרחק. האילוצים שלתוכם נקלע "עתון 77" ברורים, וצר שכתב־עת מסוגו אינו מסוגל לקיים עצמו בלא תמיכה מאסיבית.

במשך שנות קיומו רכש לו "עתון 77" קהל קוראים נאמן הן מאנשי האוניברסיטאות והן מציבור שוחרי הספרות והתרבות. דומה, שחלק ניכר מדבקותו של קהל קוראים זה בעיתון ניתן לייחס לאופיו הרציני, האחראי והבלתי־מאניפולאטיבי, ולמחוייבותו לעקרונותיו המוצהרים הלכה למעשה.

האוזן השלישית

יהודית הנדל: חוויות מפולין

יהודית הנדל

"המגישה שלי עם פולין, פולין הריקה מיהודים, היתה מדהימה ומזעזעת", אומרת הסופרת יהודית הנדל, שהיתה בפולין ביוזמת "קול ישראל", כאורחת רשמית של רשות־השידור הפולנית. את רשמיה האישיים מאוד כסופרת תביא בסידרה בת חמש תוכניות, שתשודר החל ממחר (שבת, 7 בפברואר) ברשת ב' של "קול ישראל", אחרי חדשות 1 בצהריים. בתוכנית תשלב הנדל מיסה קתולית שהקליטה באושוויץ: "זו היתה חוויה סהרורית. המלה יזוס הרודה באוזני. נבלעתי בין מאות פולנים בבגדי יום ראשון. הכומר חשוב ניהל את המיסה מעל הרמפה של אושוויץ, שנרמתה למתע לאתר תיירותי ענק". את התוכנית השניה בסידרה תלווה חוה אלברשטיין בשירו של איציק מאנגער "מעל חורבות פולין", שיר שהוקלט במיוחד לתוכנית זו. מחר תתאר הנדל את הערב הראשון בוורשה: "הכרך הגדול בפולין – עיר ריקה ומתה בשעה 8 בערב".

מוות כמוקדם מכירות

סיפור נוגע ללב עוזר בדרך־כלל ביחסי־ציבור לספר חדש. כשיצא לאור, בדצמבר 1986, ספר השירים "נרקיס" (הוצאת עקד) פורסם שהשירים נכתבו על־ידי צעיר בשם אילן אבן, שנפטר בשנת 1951 בגיל 18 ושבעה חודשים, בהיותו חייל. במבוא לספר קובע מרצה לספרות בשם ד"ר מורשובסקי כי "זוהי שירה אמיתית בזכות עצמה, שנקטעה באיבה". והנה, מתברר כי אין אילן אבן ואין ד"ר מורשובסקי: מאחורי הספר עומד אדם בשם אלכס קמינסקי. את השם מורשובסקי יצר מחיבור השמות מוקר והרושובסקי. כשנשאל קמינסקי אם לא השתמש בציניות ביחס המיוחד לנופלים בארץ השיב שלא ניסה לקדם מכירות באמצעות הסיפור: "אלה שירי נעורים שלי, שיצרתי למענם דמות ספרותית עם פרטים ביוגראפיים דומים לשלי. זו תחבולה ספרותית לגיטימית". איתמר יעוז־קסט עורך הוצאת עקד שהוציאה לאור את הספר, אומר: "איש לא נפגע. סיכמתי עם קמינסקי שיחשוף את עצמו בבוא הזמן". יעוז־קסט מתכוון ליזום בקרוב דיון בנושא "הצגת דמות פיקטיבית בחברה הישראלית". תאריך עדיין לא נקבע.

מיבחר שירת יידיש באמריקה

פריחה לתרבות היידיש גם מעבר לים: אנתולוגיה דו־לשונית לשירה אמריקנית בשפת היידיש הופיעה בהוצאת האוניברסיטה של קליפורניה. האנתולוגיה היא פרי עבודתם של פרופ' בנימין ודעייתו ברברה הרשב (הרשובסקי), והיא מאפשרת לקורא־האנגלית להתוודע אל מה שמכונה ההוצאה: "החשיבה המגובשת ביותר בספרות האמריקנית במאה העשרים – שלא נכתבה בשפה האנגלית". עורכי האנתולוגיה בחרו להתמקד במספר יוצרים בולטים, והם כללו בה, בנוסף ליצירות עצמן, גם ביוגראפיות של המשוררים, מיבחר מאמרים על ספרות יידיש ומבוא לרקע התרבותי של שירה זו. האנתולוגיה מעוטרת בעבודות־יוצו של מיספר ציירים יהודים בני אותו דור.

כש"ארטיסט" הופך ל"תחכן"

שולמית הראבן

המסות הפובליציסטיות של שולמית הראבן, המוכרות היטב לקוראי "ידיעות אחרונות" וכן לקוראי מוסף זה, יופיעו במרוכז בחודש מארס באסופה שתיקרא "משיח או כנסת" (הוצאת "מודרה־ביתן"). הראבן, שספרה "שונא הניסים" יצא זה אתה בעיצוב גראפי מחודש בהוצאה דביר, הצליחה גם להגשים חלום ישן: תרגומה ל"תחת חורש הוולב" של דילן תומס, שהיה גנוז יותר מעשרים שנה בשל בעיה בזכויות התרגום, פורסם באחרונה בהוצאת שוקן. מעניין שלא היה צורך "לשפץ" את השפה, פרט למעט שינויי סלנג פה ושם. למשל, המלה "ארטיסט" הפכה ל"תחכן".

[illegible]

סופרת־הילדים דורית אורגד זכתה באחרונה בשני פרסים: פרס זאב ופרס ברנשטיין. שני הספרים שעבורם קיבלה את הפרסים הם רומאנים היסטוריים לבני הנעורים. אורגד חיברה עד כה ארבעה ספרים [illegible]: "באמצעות תיאור הרכיבים הקטנים היום־יומיים אני מנסה להחיות תקופה רחוקה". בספר "הנער מסביליה", למשל, דרך תיאור חיי האנוסים בספרד במאה הט"ו, ביקשה אורגד להעמיק את הזהות של הקוראים הצעירים כבני העם היהודי. בספרה "שני הברים [illegible]" [illegible] באותה תקופה קשה. אורגד מתכוונת להמשיך לכתוב לילדים: "כל הזמן שיש ילדים בבית, [illegible] גם אני ילדה [illegible]".

[illegible]

"לא ניסיתי ללכת על גדול. הלכתי עם ציפור הנפש שלי", [illegible] את סוד הצלחת ספרה "ציפור הנפש", שהיה הספר הנמכר ביותר בארץ בשנת 1986. "[illegible] הנער שלי – הוא עשוי להגיע אל הנער של הקורא. [illegible] ואפילו רגשות אשם [illegible] לבריאות. אני לא צריכה להתבייש בהצלחה". לאחר הצלחת "ציפור הנפש", [illegible] לפרסם [illegible] "שני ספרי ילדים כבר מוכנים, ואני עובדת על ספר למבוגרים, אבל אני לא בהיסטריה לפרסם מייד".

[illegible]

- התייחסות ליצירות פרוזה שיריות של זלדה, שלא נכללו בספריה, אפשר יהיה למצוא בסיפרה של [illegible] "זלדה, מנגינותיה", שתתקבל לדפוס בהוצאת "הקיבוץ המאוחד". באותה הוצאה יראה אור בקרוב ספר נוסף [illegible] המבוסס על עבודת הדוקטורט של המחברת.
- מיבחר מקיף משירי [illegible] עומד, כידוע, לראות אור בהוצאת "מודן־ביתן", בתרגומו של משה דינגר. [illegible] הספר יראה אור בקרוב, ובו כ־130 שירים.
- המשורר [illegible] ארצה לביקור [illegible] בן שלושה שבועות [illegible].
- [illegible]
- בהוצאת "עם עובד" [illegible] 35 משוררים שכתבו במשך ארבעים שנה [illegible].

השבוע במוזיאון ישראל – ירושלים

6—13/2/87

שעות הביקור: ימים א', ב', ד', ה', 10—17; יום ג', 16—22 (היכל הספר 10—22) שישי ושבת 10—14. טל' 02-698211.

תערוכות

NEW-YORK NOW IN JERUSALEM

"ניו־יורק עכשיו"

6 מנציגי דור האמנות החדש הפעיל בניו־יורק מציגים את האמנות העכשווית כפי שהיא משתקפת בימים אלה ממש בגלריות העיר.

"אלווואר אלטו, 1898—1976" – אמן האדריכלות והעיצוב הפנים" סקירה מסודרת של יצירתו בתחום האדריכלות ועיצוב המוצר, עד 23/2.
"יהושע בורקובסקי – מראות, חג" – ציורים קטנים שנעשו בשנים 1985—1986 בדימויים אנאלוגיים לנופים בראשיתיים בהתהוותם, עד 24/2/2.
"קבוצות רגע" – ציורים מאת אבישי אייל, דוד ווקשטיין, אסף עוי ויורם קופרמינץ בראשונה בסדרת תערוכות על מגמות יצירה בקרב הדור הצעיר של אמני ישראל, עד 16/2.
"יהודי גטבורג, שוודיה" – צילומים וחפצים של יהודים מגטבורג מן המאה הי"ט ומחצית הראשונה של המאה הכ', לזכר אבי נילסון בן־צבי ז"ל.
"רקמות בית־לחם" – 50 שמלות ערביות רקומות ממאה השנים האחרונות מן העיר בית־לחם וסביבתה.
"כלי זכוכית עתיקה" – תצוגה מוחדת לזכר אליהו דובקין ז"ל.
"חדשות בעתיקות" – מימצאים נבחרים מחפירות חדשות.
"תערוכת צילום לזכר ניל רובין" באגף הנוער.
"גדול וקטן" – יחסי גודל, באמנות ובעולם הילדים באגף הנוער, עד 25/2.
"איורים בפלסטלינה" – תהליך איורו של ספר בלווי דמויות מפלסטלינה, מעבודותיו של רוני אורן, באגף הנוער.
"גיבנים בספרי ילדים" – מבחר ספרים מאוירים מחיפים באוסף אגף הנוער.

רשימת אירועים ותערוכות נידות ברחבי הארץ – ראה עתונות מקומית (פרטים בטל' 02-698274, 02-698213).
הדרכות: בימי ג' ב־16.30; בימי ד' ב־10.30.
לתשומת־לב – אין להכנס למוזיאון נשק ואין תנאים להפקדתו.

במוזיאון לארכיאולוגיה (רוקפלר): שעות הביקור: א'–ה' 10—17, שישי ושבת 10—14.
"חיות מן העולם העתיק" – 400 תיאורי חיות – בציור, פיסול ותבליט – שמקורן בתרבויות אגן הים התיכון מאוסף לאו מילדנברג.
"אמנות האיסלאם" – תערוכה ליסודית במרכז מיולו ליד המוזיאון לארכיאולוגיה.

גלריה גורדון

מכירה פומבית

אביב 1987

המכירה הפומבית הבאה שתיערך על ידי גלריה גורדון תתקיים באביב 1987. אספנים וסוחרים אשר ברשותם יצירות בעלות איכות ומעוניינים למוכרן יוכלו לצרף אותן למכירה זו. לשם כך יש לפנות לגלריה גורדון החל מיום 23 בינואר לקביעת פגישה.

עבודות לא תתקבלנה לאחר 25 בפברואר 1987.

הגלריה פתוחה בימים: ב'–ה' 20—17, 13—10; ו' 10—13 (בשבת וראשון סגור).

גלריה גורדון, בן יהודה 95 תל־אביב, 63401, ☎ 240323, 244862

רשות שדות התעופה בישראל

רשות שדות התעופה / נמל תעופה בן־גוריון

מכרז מס' ר/28/86

למתן שירותי ניקיון בשדות התעופה באילת, דב הוז (ת"א) הרצליה וחיפה

1. רשות שדות התעופה מזמינה בזאת הצעות למכרז הנ"ל, מתאגידים הרשומים בישראל כחוק, שיש להם נסיון מוכח של 3 שנים לפחות במתן שירותי ניקיון למשרדי ממשלה או למוסדות של המדינה.
2. התאגידים כנ"ל יורשו, בנוסף לקריטריון הנ"ל, לעמוד בשאר דרישות ותנאי המכרז, אשר את מסמכיו ניתן לקבל מיום פרסום זה ועד ליום 13.2.87 בין השעות 09.00 ועד 10.00 במחלקת הרכש, (בבנין הטרמינל הבינלאומי בנמל התעופה בן־גוריון, קומה ב', חדר 254).
3. פרטים מדויקים בדבר סיור במקומות השירות, במסמכי המכרז.
4. המועד האחרון להגשת הצעות נקבע ליום ה' 26.2.87 שעה 09.00.
5. רשות שדות התעופה אינה מתחייבת לקבל את ההצעה הזולה ביותר או כל הצעה אחרת.

מחלקת רכש

למכירה/השכרה בבאר־שבע

מבנה תעשיה 800 מ"ר

משרדים (מזוג אויר, טלפונים)
כח חשמל, עגורן 10 טון
שטח כולל 5200 מ"ר

להתקשר בין 20.00—22.00
057-690972, 04-245210

מוזיאון תל אביב

שד' שאול המלך 27, תל־אביב.
מודיעין וקופה: טל' 261297. משרדים: טל' 257361.
שעות הביקור:
א'–ה': 14.00—10.00; 21.00—17.00.
שבת: 14.00—11.00; 22.00—19.00.
יום ששי: סגור.
הספריה פתוחה: בימים א', ב', ד': 16.00—10.00; ג', ה': 13.00—10.00; 19.00—15.00.

אירועי השבוע

תערוכות

מיקומים (SITTINGS). אליס אייקוק, ריצ'ארד פליישנר, מרי מיס, ג'ורג' טראקאס.
דייוויד הוקני: פוטוקולאז'ים. (ראה ביתן הלנה רובינשטיין).
מגמות באמנות המופשט הגיאומטרי.
אוסקר קוקושקה, 1886—1980. מבחר הדפסים ואלבומים מאוסף המוזיאון.
אדוארד מונק: מוות, אהבה וחרדה
תצוגה של מבחר מאוספי המוזיאון.

מוסיקה

מיכאל בוגוסלבסקי, פסנתר. בתכנית: באך–בוזוני, ברהמס, שוסטקוביץ, שומאן. מוצ"ש, 7.2, בשעה 20.30
מפגשי שירה במקהלה. קרן לתרבות ולאמנות לזכרו של משה עמית. מנצחת: מלכה סברדלוב. בהשתתפות מקהלה ותזמורת של ביה"ס ע"ש תלמה ילין. בתכנית: שוברט, מיסה בסול. יום שלישי, 10.2, בשעה 20.30

אירוע מיוחד

רוברט פרים ו־14 נגני "ליגת אמני הגיטרה". יום שישי, 6.2, בשעה 14.30

קולנוע

הקרנת בכורה ארצית: "סיפורים מתחיים" (ארה"ב, 1986, 89 דקות, בצבע אנגלית בתרגום לעברית). סרטו הראשון של דייויד בירן; כוכב ומלחין להקת "ראשים מדברים". חיי יום־יום בעיר הדימיונית וירג'יל, טקסאס על מוזרויות תושביה. מוסיקה: דייויד בירן עם להקת "ראשים מדברים". "קומדיה אלוהית לשנות השמונים, בירן הוא ראש הרכסאס של עידן הרוק, שבועון "טיים". מוצ"ש, בשעות 19.30, 21.30, בימים א'–ח', בשעות 19.30, 21.30.
"שואה" (צרפת, 1974—1985, 9½ שעות, בצבע, גרמנית, פולנית, אנגלית, אידיש עברית. בתרגום לעברית ולאנגלית).
מועדי ההקרנה השבוע: חלק א': יום א' 8.2, בשעה 19.00
חלק ב': ימים א'–ה', 12.2—8, בשעה 13.00

לילדים

"עיגול ועוד משולש בריבוע". מופע לילדים מגיל 4. עם עירית ועזרא דגן. יום שלישי, 10.2, בשעות 17.00, ו־18.00
"צורות" – מרכז הפעלה לילדים. לצד התערוכה "מגמות באמנות המופשט הגיאומטרי". פתוח במשך שעות הביקור במוזיאון.
הרפתקות אחה"צ לילדים (בשעה 17.00)
שעשועי גלריה וסדנה. לילדי הגן (גילאי 4—6) בימים ראשון ושלישי. כרטיסים מראש בקופת המוזיאון.

ביתן הלנה רובינשטיין

שד' תרס"ט 6, טל' 299750.
שעות הביקור: א'–ה': 14.00—10.00; 21.00—17.00.
שבת: 14.00—11.00; 22.00—19.00. יום ששי סגור.

תערוכה

דייויד הוקני: פוטוקולאז'ים

עבודותיו האחרונות בצילום של הצייר־רשם־תפאורן הבריטי.
בתערוכה חמישים תדביקי פסיפס צבעוניים.
שיח גלריה בתערוכת הוקני:
מוצ"ש, 7.2, יום רביעי, 11.2, בשעה 20.00

דייויד הוקני: גיטרה צהובה, 1982 ←

מודעה זו באדיבות פיאט FIAT

ספרי חמד מציעים

בריטניקה לנוער אנציקלופדיה ב־17 כרכים

האנציקלופדיה לנוער המומלצת ביותר

אף אחד לא מנסה להתחרות בה.
אף אחד לא מעז לחקות אותה.
אף אחד לא מצליח להגיע לרמתה.

באנציקלופדיה נוסף כרך 85 המעדכן את האנציקלופדיה עד לימים אלו.
נסבצע 6 תשלומים חודשיים של 61 ש"ח כל תשלום (ס"ה 366 ש"ח)
ניתן להזמין טלפונית או למלא את הספח הרצ"ב וכן דרך ברטיס אשראי
טלפון: 294904, 298338, 290907, 03-289480

לכב' ספרי־חמד רח' רש"י 12 תל־אביב 63265
מצ"ב 6 טשקים ע"ס 61 ש"ח כ"א לרכישת ספרי חמד עבור בריטניקה לנוער 17 כרכים.
שם משפחה .... שם פרטי .... ת.ז. ....
כתובת .... טלפון ....

יד־ושם – רשות הזיכרון לשואה ולגבורה – מרכז ההסברה

יום עיון בנושא:

דוד בן גוריון ושואת יהודי אירופה

יתקיים ביום רביעי, י"ט בשבט תשמ"ז, 18.2.87, באודיטוריום של יד ושם, ירושלים.

התכנית
ישיבה ראשונה: 12.00—10.00
פרופ' יואב גלבר – השפעת השואה על המשנה הציונית של בן גוריון.
ד"ר דינה פורת – בן גוריון ובעיות הצלה בתקופת השואה.
ישיבה שניה: 14.30—12.30
מר טוביה פרילינג – בן גוריון ויהודי חוצלארץ בתקופת השואה.
מר שבתי טבת – השואה בעיני בן גוריון – תיאור ומסקנות.

הציבור מוזמן

למכירה בהזדמנות
1. משטחים מעץ למלגזות
2. עץ ודיקטים שפורקו מארגזים.
"בר־הלל" רשות' בע"מ
03-909725
ובבית – 03-717464

חב' לקירור ואריזת מרום הגליל בע"מ
טל' 06-989094/5

הננו להודיע בזה על

מכירת רכב משאית וולוו F88 מדגם

ניתן לראות את הרכב בשטח המפעל בשעות העבודה. החברה אינה מתחייבת לקבל את ההצעה הגבוהה ביותר.
את ההצעות יש להגיש למזכירות המפעל במעטפות סגורות עד לתאריך 25.2.87 כמו כן לצרף צ'ק בנקאי 10% מערך ההצעה.

בכבוד רב,
שמואל דוזנברג – מנכ"ל

יד יצחק בן־צבי

ספר חדש:

★ "ארץ ישראל בתיאורי נוסעים רוסיים"
ערך והעיר: יואל רבא

הספר מביא תיאורי הארץ כפי שנכתבו על ידי 14 עולי רגל רוסיים שביקרו בארץ־ישראל מראשית המאה הי"ב ועד סוף המאה הי"ז. לקובץ מצורפים מבואות, הערות ואיורים רבים.
מחיר: 24.70 ש"ח

מהדורות נוספות:

★ "תולדות החינוך העברי בארץ ישראל במאה הי"ט"
מאת: רחל אלבוים־דרור

הספר הינו ציון דרך בחקר תולדות החינוך בארץ־ישראל. הוא מציג בצורה מעמיקה ובהירה את תהליכי המעבר של החינוך בישוב ממערכת דתית מסורתית אל החינוך הלאומי.
מחיר: 32.90 ש"ח

★ "יהודי צפון אפריקה במלחמת העולם השנייה"
מאת: מיכאל אביטבול

מחיר: 19.— ש"ח

מנויי "קתדרה" ו"פעמים" – זכאים להנחה של 25% על כל ספר המוזמן ישירות מהתוצאה.
להזמנת ספרים בדואר –
נא לצרף 2 ש' עבור דמי משלוח
"יד יצחק בן־צבי", ת.ד. 7660, ירושלים, טל' 02-639201—2

האוניברסיטה הפתוחה

כנס בנושא

מקורות דוברים ודוממים בהיסטוריה היוונית העתיקה

17.00 יו"ר: דרורה בהר"ל
פרופ' בנימין שימרון
"משמעות המושגים: היסטוריה ושגה היסטורית"
הקרנת סרט:
"אתונה – תור הזהב"
פרופ' בנימין שימרון
"המקור הדובר (המקורות הכתובים) בהיסטוריה היוונית"
18.30 הפסקה
18.45 ד"ר משה פישר
"המקור הדומם (הממצא הארכיאולוגי) בהיסטוריה היוונית"

הכנס יתקיים ביום ד', י"ב בשבט תשמ"ז, 11 בפברואר 1987, באולם ההרצאות, האוניברסיטה הפתוחה, רח' קלאוזנר 16, רמת־אביב

הכנס מתקיים במסגרת הקורס "יוון הקלאסית" של האוניברסיטה הפתוחה

– הציבור מוזמן –

אוניברסיטת בר־אילן

המכון ליהדות ולמחשבה בת־זמננו ע"ש קוטלר

זה עתה הופיע הספר

מחצית האומה

עיונים בתרבות ובמעמד של יוצאי המזרח בישראל
בעריכת שלמה דשן

הספר מבוסס על סמינר שהוקדש לנושא "מזרח ומערב בישראל".
המאמרים עוסקים בהיבטים של מעמד חברתי ודתי, בבעיות של חנוך ממלכתי וממלכתי־דתי, ביצירה ספרותית ותרבותית, ובהיבטים הלכתיים ושל שיטות לימוד תורה.
מחיר הספר – 18 ש"ח
מחיר הנחה לרגל ההופעה, למנויים ישירות מהמכון: –15 ש"ח יש להוסיף –2 ש"ח לכסוי דמי אריזה ומשלוח.

הכתובת להזמנות: המכון ליהדות ולמחשבה בת־זמננו ע"ש קוטלר ת.ד. 1844, אוניברסיטת בר־אילן, רמת־גן 52115 טל' 03-352113

לחנות הכשיטים ותיקה ובעלת מוניטין עם חוג לקוחות רחב ביותר

דרוש משקיע

כ־100,000 דולר
לשותפות, פיתוח או קניה

פרטים בת.ד. 33565 חיפה
רק פניות רציניות תענינה

מדף ספרי ארץ־ישראל

מאת מרדכי נאור

קרבות במחלוקת

יצחק לוי (לויצה), תשעה קבין, ירושלים בקרבות מלחמת העצמאות, הוצאת מערכות, תל־אביב, תשמ"ו, 548 עמ'.

מה עוד אפשר לספר על ירושלים בתש"ח, על המצור, "דרך בורמה", לחימת העיר העתיקה ועוד? דומה שהכל כבר נכתב ונפרט לפרוטות בארבעים השנים שחלפו מאז. ספרו של יצחק לוי מוכיח שיש ויש במה לעסוק, ושבע השנים שחלפו מאז הגיש המחבר את ספרו להוצאה ועד ליום ההופעה, רומזות שעדיין ישנם נושאים המעוררים מחלוקת.

יצחק לוי היה בחודשים הראשונים של מלחמת העצמאות ראש הש"י (שירות הידיעות) של ה"הגנה" בירושלים ולאחר מכן שימש בתפקידי פיקוד בכירים בעיר ובסביבתה. לפיכך, הוא מהווה מקור ראשון לתיאור קרבות ופרשיות ידועות ונסתרות. דוגמה אחת מרתקת: הכל יודעים כי בקרב הקסטל, באפריל 1948, נהרג מפקד הכוחות הערביים באזור ירושלים, עבד אל קאדר אל־חוסייני, בעת שהתקרב בשעת לילה לבניין המפקדה של מתנתנו על הר הקסטל. כשגילה את טעותו כבר היה מאוחר מדי: הוא נורה בידי אחד המגינים. תחילה לא ידעו אנשי היחידה שעל ההר במי מדובר. וכאן מוסיף יצחק לוי את הגוות שלה: בשעות הבוקר של ה־8 באפריל 1948 החלה רשת ההאזנה של הש"י לקלוט תשדורות שבהן נרמז כי לערבים אירע "אסון מרכאי". בכל השיחות לא נרמז שם ההרוג וציון המקום שבו קרה הדבר. "דיבור על דיבאון משום שהאיסור נפלה לבלוב ומי יודע מה הוודעים מעוללים לחי", כותב לוי. עשרות שיחות נקלטו בנושא זה, ורק בשעה מאוחרת הוברר העניין.

קרבות ירושלים ב־1948, יחסי הכוחות במשולש היהודים־אנגלים־ערבים, יחסי "הישוב המאורגן" ו"הפורשים", כלומר אנשי אצ"ל ולח"י, והקשרים עם מפקדי הלגיון העבר־ירדני לאחר קום המדינה – כל אלה הם רק מעט מהנושאים עליהם כותב יצחק לוי בהרחבה. אין הוא מסתיר את דעותיו והערכותיו לגבי יחידות, אירגונים ומפקדים. את דוד שאלתיאל, מפקד ירושלים בחודשים הקריטיים של המלחמה, הוא דן בדרך־כלל ברותחין. גם לגבי אצ"ל ולח"י יש לו כמעט רק מילות ביקורת, על־אף שאינו נמנע להדגיש את עווליכם של אנשי אירגונים אלה, בחלק מהפעולות. הוא מציין כי לצד אלפי לוחמיהם של ה"הגנה" ואחר־כך צה"ל, פעלו כ־200 אנשי אצ"ל ולח"י בלבד, "וקיומן של המסגרות הנפרדות רק הוסיף מבוכה ובילבול והפריע לניצולו המירבי של כוחנו הלוחם בעיר".

חריפה יותר ביקורתו על פעולת דיר־יאסין (בימים ההם כפר ערבי בפאתי ירושלים) שבוצעה על־ידי אצ"ל ולח"י וגרמה להריגתם של יותר מ־250 ערבים, רבים מהם נשים וילדים. לוי מגנה את הפעולה ואומר כי "כבודו של הלוחם היהודי חולל במעשה דיר־יאסין. גל של סלידה, בוז ובושה הציף את ירושלים".

המערכה על ירושלים התנהלה בתנאים קשים, בשל השליטה הבריטית, לחצם של הערבים ובידודה של העיר משאר האיזורים היהודיים, אולם גם הצד היהודי לא תמיד עזר. המחבר קובע בפסקנות כי "כל הגורמים הציבוריים בעיר, מוסדות ההשכלה, המינהל והשירותים, ניהלו מאבק נואש כנגד גיוס עובדיהם ותלמידיהם". עול המלחמה נפל על שכם מעטים, בעוד רוב הגורמים והאנשים "ממשיכים בשיגרת חייהם ומתאמצים לשמור על חלקותיהם הקטנות".

תיאור המאורעות ומהלכי הקרבות הוא, כמובן, סובייקטיבי, כפי שראה זאת המחבר, ואין ספק כי בין אנשי ירושלים ולוחמיה החיים עימנו יהיו כאלה שלא יקבלו את הדברים, ויש להניח כי יהיו להם השגות ועירעורים.

קשה מסויים לגבי הקורא מהווה שיטת הספר: התייחסות לנושאים השונים באופן תמטי, ולא לפי ההתפתחות הכרונולוגית. כך למשל, מיד בתחילת הספר (עמ' 27) בא הפרק "המערכה על העיר העתיקה" המשתרע על כחמישים עמודים. לאחר סיומו, כאשר התקופה הנסקרת היא סוף מאי 1948, חוזר המחבר לנושאים כמו השיירות לירושלים, המערכה על הישובים סביב העיר ומבצעי "נחשון" ו"הראל", שומנם סוף 1947 וראשית 1948. לוח אירועים מפורט, המשתרע על ארבעים ושניים עמודים בסוף הספר, מסייע במידת־מה להתגבר על בעיה זו. עוד בחלק זה של הספר – פרטים מלאים על הנשק שהיה בירושלים בתש"ח, שיירות המשא שעלו לעיר, וציון נרחב ביותר של המקורות ששימשו את המחבר, ושבוודאי יסייעו גם לחוקרים אחרים שירצו להוסיף ולכתוב על ירושלים במלחמת העצמאות.

המלחמה על ירושלים היתה עקובה מדם. לוי עוקב אחריה יום אחר יום, ומביא פרטים מלאים על הפעולות והמחיר שהן תבעו. כך אנו יכולים ללמוד שבקרבות בעיר, בסביבתה ובדרך אליה נפלו במערכה כ־1600 חיילים וכ־400 אזרחים, המהווים שליש מנופלי מלחמת העצמאות. אפילו בחודשי ההפוגה השנייה (מאמצע יולי 1948 ואילך) עדיין לא חדלו התקריות והפיגועים בירושלים ורבים היו הנפגעים.

לשר נודע שהופיע מיד לאחר מלחמת העצמאות, פרי עטו של עמוס אילון, נקרא "ירושלים לא נפלה". ספרו החדש של "לויצה" מסייע להבין כיצד קרה הדבר.

□ □ □

בלי לטייח עובדות

יעקב גורן, העימות הקובע, הוצאת הקיבוץ המאוחד ויד טבנקין, תל־אביב 1986, 308 עמ'.

על "העימות הקובע" כאילו קשור לימינו אלו – בין שתי תנועות, שתי תפיסות־עולם: תנועת העבודה מצד אחד, התנועה הרביזיוניסטית מצד שני. אולם הדברים עוסקים בעבר – בתקופה של לפני כששים שנה.

ד"ר גורן, היסטוריון וחבר קיבוץ גינוסר, לא הלך בדרך הסלולה. ההתייחסות לעימות המתמשך בין שתי התנועות שהוזכרו, נוטה ברוב המיקרים לחזור לשנות השלושים, עת הגיעו הדברים אל סף התפוצצות (רצח ארלוזורוב; מישפט סטבסקי וחבריה, המאבק על ההגמוניה בתנועה הציונית, בפולין; ולבסוף פרישת הרביזיוניסטים מההסתדרות הציונית). יעקב גורן בחר לעסוק בתקופה מוקדמת יותר – בשנים 1925—1931.

בשנים אלו היתה תנועת הפועלים הארצישראלית רכה לימים והתנועה הרביזיוניסטית רק קמה ועשתה את צעדיה הראשונים. העימות בין שתי התנועות התפתח בעיקר בארץ־ישראל. גורן עוקב אחרי מאבקיהן ופירסומיהן של התנועות ושל מנהיגיהן, שהגיעו לשיא ראשון בקונגרס הציוני הי"ז בבזל, בשנת 1931. בקונגרס זה נחלה תנועת הפועלים, בפעם הראשונה, להנהגה, בעוד שהרביזיוניסטים נכשלו במאמציהם לזכות בהנהגה.

המחבר, אינו "מטייח" עובדות ואינו הולך סחור־סחור. הוא מביא את ההתקפות של חברי שתי התנועות, דברים מרים כלענה; בבואו לתאר את השתלשלות העניינים ערב מאורעות תרפ"ט (1929), אין הוא מסתיר את דעתו כי היתה התלהטות ויצרים מיותרת שתרמה לכך. פרק מיוחד מוקדש למאבק סביב הכותל המערבי, התלהטות שלובתה על־ידי הרביזיוניסטים. לא נעשה גם התעלמות מן הנושאה הרביזיוניסטית, שבתקופה האמורה נכנסה למילון המושגים של התנועה הציונית.

"העימות הקובע" הוא מחקר המדגיש את הניגודים בין שתי תנועות שביקשו להנהיג את היישוב והתנועה הציונית. בתחילת שנות השלושים היתה זו תנועת העבודה בארץ־ישראל ואת העבודה שהגיעה להנהגה. כהכריזה את ידי בתה מינית. שילטונה כשבכ לתקופה ארוכה – כשבועה בהנהגת ממש (ארבעים ושש שנים) עד 1977, כשהושג על־ידי ממשיכיהם של ז'בוטינסקי והתנועה הרביזיוניסטית.

צייר לציירים

מאת דליה מנור

אורי שטטנר 1964—1987, גלריה שלוש, רח' שלוש 14, נוה צדק, ת"א.

מבקרים נוהגים לכנות את אורי שטטנר (52) "צייר של ציירים", כינוי שבא לרמוז על־כך שאיכות יצירותיו אינה מקבילה לפופולאריות שלו או שהרגישות המעודנת שלו מדברת בשקט, באיפוק. התערוכה בגלריה שלוש, הסוקרת עשרים שנות יצירה ומהווה מעין רטרוספקטיבה קטנה, מאפשרת לעקוב אחר התפתחותו בתוך מיסגרת נושאית כמעט קבועה: דמויות.

אלו הן דמויות אנונימיות, מופשטות כמעט, לעיתים אקספרסיביות, לעיתים צנומות ומתמזגות ברקע אפרורי. בשנות ה־60, תקופת שהותו של שטטנר בפאריס, ניכרות שתי מגמות עיקריות בסיגנונו: ציורים כהים, עם קווי מכחול עבים ותופשיים, כאשר הדמויות מעוותות באקספרסיביות המזכירה את פיקאסו; וקבוצת ציורים אחרת, בצבעים זוהרים ושטוחים נוטה לפופ, שיש בה אפילו ניסיון צנוע לשלב קולאז' של צילום עם צבע.

לקראת סוף העשור ובשנות ה־70 מתגבש סיגנונו האישי במעבר לצבעוניות מאופקת לאפורים־סגולים.

שטטנר עובר בצבעים לא נקיים המרוחים על הבד בכוח. פראות המאוזנת על־ידי השקיפות והעדינות של הצבע. לפעמים הוא מחוק ומבליט את הדמות באמצעות קווי עיפרון או מכחול, אך העבודות החזקות ביותר הן דווקא אלה שבהן הדמויות נעלמות לתוך הרקע. הופכות לכתם גדול, לצללית, לנוכחות שניתן לחוש בה בלי להבחין בפרטים. קבוצת עבודות משנות ה־80 היא אחר השיאים של התערוכה. כאן מתוארת הדמות בתוך פנים חדר, חלון, או טבע דומם. הדמות אינה שולטת על כל הבד אלא משתלבת באירגון הארכיטקטוני של הקומפוזיציה, הופכת לחלק מהחדר, יושבת בצד בשקט מתוח. הצבעים שקופים ועמומים, ובאחת התמונות – המתארת חלון עם שולחן – הופך צבע השמן לכעל איכות של אקוורל.

שטטנר פועל מחוץ לזרמים מתחלפים באמנות, ציוריו עוסקים בבעיות טהורות של ציור, שאחת המרכזיות שבהן היא היחס בין הדמות לרקע. יחס זה השתנה במהלך התפתחותו האמנותית וקיבל הרגשים שונים, טעוני־כוח או עדינים ולירייים. על־אף שציוריו של אורי שטטנר הם פיגורטיביים הם מדברים בשפה של צבע וצורה, שפה של מופשט.

מכתבים לעורך

ביקורת הביקורת

במאמר־ביקורת על הספר "המאהב", מאת מארגריט דיראס, שנתפרסם במוסף ביום ו' 30.1.87, קובעת לנה שילוני, בעניין תרגומי, שעמדתי בדרך־כלל בכבוד במשימה קשה, אך קובלת על ה"חיפזון" כביכול, שבו נעשתה המלאכה. ברצוני להבהיר שהקדשתי לספר את מלוא הזמן ותשומת־הלב הראויים ליצירה מעין זו, לאמורו עשיתי תרגום ראשוני, לאחר שלושה חודשים של עריכה יסודית, שתיים, שלוש קריאות־עריכה, בדיקה מלאה על־פי התרגום האנגלי ועוד שלוש תגהות מלאות, שכללו תיקוני־עריכה. בית־ההוצאה מסר את התרגום לקריאה ולהערת הערות לעוד שני אנשים. כל מלה נבדקה בשבע עיניים. איני סבור שספרים רבים זוכים ל"טיפול" כה קפדני וכה בלתי־חפוז כתרגום "המאהב", ולהוכיד את המלה "חיפזון" בהקשר למלאכה זו היא דיבה רעה ועוות־מצח.

טענותיה "העניינית" של המבקרת הן משום עיסוק קטנוני בקוצו של יוד, והערותיה אינן מעידות לא על ידע רב במכמני השפה העברית, ולא על בקיאות בתרגום הלכה למעשה ובמוקשיו לעניות דעתי, אין זה מתפקידו של המתרגם "ללעוס" את הטקסט לקורא; אם יש קטעים סתומים במקור, הם חייבים להישאר סתומים בתרגום, ובלבד שהמתרגם יקנה לקורא את האפשרות לפרש ולבחור בין המשמעויות השונות האפשריות – וכדי להבין דברים סתומים התייעצתי בדיראס עצמה, ועלי לציין שהיו קטעים שבהם גם היא לא ידעה עוד לסוף־דעתה.

כמתרגם מיקצוען, "מוכשר ומנוסה" אליבא דהמבקרת, והעושה מלאכתו נאמנה, ואין עוררין על כך, קצה נפשי בדברי מבקרים על "חיפזון" או על מלה זו במקום מלה אחרת.

תל־אביב — אביטל ענבר

★

לנה שילוני משיבה: ציינתי בביקורתי את הבעיות המיוחדות הכרוכות בתירגום סיגנונה של מרגריט דיראס. וכתבתי כי אביטל ענבר עמד בכבוד באתגר זה. מצאתי איזידוקים ומקומות שנותרו סתומים ויחסתי אותם לחיפזון. אם הם נובעים מבחירה מודעת של המתרגם ומסירותו, כדבריו, "ללעוס" את הטקסט עבור הקורא, הרי שיש לנו ויכוח על מידת האמנות והמהורות הדרושה בתרגום.

דואר אוויר PAR AVION

האנס האקה, המחיר

מאת אדם ברוך, ניו־יורק

התערוכה המחייבת, המעניינת, ואולי אף החשובה ביותר, התודש בניו־יורק, היא תערוכתו הרטרוספקטיבית של האנס האקה, המערב־גרמני, המתקיימת ב"גין מוזיאום". אין כאן, למרות ההיסתפות, לשון גוזמה.

האקה, 'הפובליציסט האחרון' של האמנות המושגית־חברתית־תהליכית, מוכיח כי למושגים ולטכניקה, שעוצבו בשנות ה־70, יש קיום מלא, לא מהוסס, בשנת 87'. קיום הנובע מחוקיות פשוטה. חוקיות האותנטיות, העיצוב האמנותי הכלתי־מתפשר, העמדה החברתית.

פירסומו הנירחב של האקה בא לו, בשנת 71', עם ביטול תערוכה בגוגנהיים מוזיאום, שביקשה לחשוף תהליכי שליטת הון קפיטליסטי (בנוסח הרוקפלרי) על מיתוח איזורי־עיר עניים, נטושים. פיתוח שאמור להעשיר את העשירים. החשיפה שהיתה אולי מביכה את בעלי ההון, שעליהם הסדר החברתי המערבי הקיים, תומכים במוזיאונים הניו־יורקיים.

תערוכתו, אם כן, "לא התאפשרה". הנהלת המוזיאון הציגה את התערוכה כ'פוליטיקה פשוטה', לא כ'אמנות'. כלומר, הנהלת המוזיאון בחרה את האופציה הגסה – לקבוע מה פוליטי ומה אמנותי.

קביעה המנוגדת להיסטוריה הליבראלית של המודרניזם בן המאה ה־20. מודרניזם שאיפשר והבטיח הגדרה נירחבת של המושג 'אמנות'.

כעבור שלוש שנים, עשה האקה עבודה על הקשרים הפיננסיים של תומכי גוגנהיים. הקשר הגיע גם אל אוגוסטו פינושה.

חוגי האמנות המערביים רשמו לפניהם, בצער הראוי, את אייקום התערוכה, ואת האקה כ"אמן המסכן את צוואר". האקה נידחק לעמדה של אמן בלתי־רצוי. מעט מוסדות ביקשו להתעסק איתו. הוא פרם את תמריו של הסכם מתמשך בין מוסדות האמנות לבין גורמי המימון.

החודש, הניו־מוזיאום, שאסתני ומסורתי כאחד, מציג את האקה גם כמיסמך של שנות ה־70, וגם כאמירה שהילולה לא הסתיים.

אגב, הניו־מוזיאום, הקשוב להברי מועצת המנהלים שלו, ושאינו תף לגמרי מ'פארנויית־האקה' – מציין במפורש ש"רעותיו של האמן לא בהכרח עולות בקנה אחד עם עמדות המוזיאון".

עוד אגב אחר. האקה, תוך גילוי טאקט מתבקש, נמנע מהתייחסות לגורמי המימון והתמיכה של הניו־מוזיאום. במועצת המנהלים של מוזיאון זה יושב הסוג הרוקפלרי.

העניין של האקה ברור, אלמנטרי. 'האמנות', מכחינתו, הינה אמצעי פובליציסטי. אמצעי המחייב חומרים פשוטים, קומוניקטיביים ביותר, ותצוגה בלתי־מיודחית, כוו המסלקת את 'המיסטיק' שסביב האמנות.

הפובליציסטיקה של האקה כמעט 'עיתונאית', המסרים בסיסיים: אנחנו חיים בתוך מערכת כלכלית־פוליטית ענקית, המורכבת מחברות נפט, יצרניות נשק, 'ניר ספיקרים', מישרדי פירסום, מנהיגים מערביים, בנקים, חברות שיווק – מערכת היוצרת שפה שיקרית, ערמומית, כשלת מסרים, זדונית, פאשיסטית, נצלנית.

מערכת השולטת בתהליכי קבלת החלטות התרבותיות, הפוליטיות, החברתיות. מערכת המשעבדת גם את 'האמנות' לצרכיה. שיעבוד המאופר כתמיכה בלתי־מסוייגת באמנים ובמוזיאונים, וכהכרה בדבר עליונותה ונחיצותה של האמנות ל"רווחת החברה האנושית".

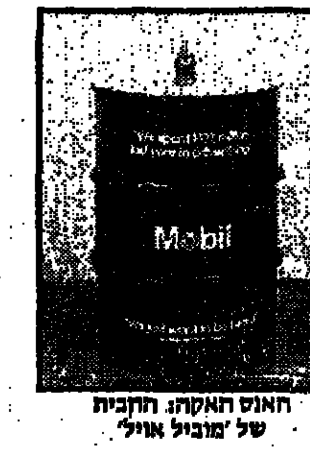

האנס האקה: חקבית של 'מוביל אויל'

השפה השיקרית, על־פי האקה, מצופפת פראוות, שהן סוג של ראדי־מייד. פראוות של מנהיגים ואילי הון (ניקסון, רוקפלר), בדבר 'חשיבות האמנות', שעילתן מעורבת אדישות, עורמה כפרית, עורמה קונגלומרטית, רמייה, מצג־שווא.

חברת הנפט המאפשרת קיום תערוכה יקרה של ג'אספר ג'ונס, לדוגמה, הינה חברה המבצלת את מאגרי הנפט של מדינה אפריקנית, ביצול זידוני, מתמשך.

משרד הפירסום המחבר טקסטים שופעי נדיבות ביחס לאמנות מודרנית, הוא המשרד המנהל למישטר הדרום־אפריקני את יחסי הציבור שלו.

יצרנית נשק תומכת בתערוכה של מאייסטר מודרני. נשיא אמריקני פשוט וערמומי מקריא טקסט־תמיכה, בעל מימר 'נבואי' מלאכותי, שנוסח עבורו על־ידי פירסומאים.

כפילות המזועזעת את האקה. הזעזוע נמשך זה עשור ומחצה. האמנות מוקדשת להכרת תהליכי הרמייה, יצירת מצגי־השווא.

התערוכה הרטרוספקטיבית בנויה בניקיון קיצוני. הניקיון נובע מן ואפי הדידאקטי, ומן הטכניקה התעמולתית. האקה אינו מאפשר טעויות הבנה. הדיבור שלו גבוה במיוחד. הדיבור מתבטא באמצעים: תצלומים עיתונאיים מוגדלים, טקסטים בסיסיים, חיסכון במוצגים. חיסכון המאפשר קלישה עניינית, מהודרת.

הקשר (המעוות) בין האמנות לבין הכלכלה־הפוליטיקה מוצג מנקודת מוצא אחת: האופי האינסטרומנטלי של האמנות.

דוגמאות: העיר קאסל מייסדה את הדוקומנטה כדי לבצר את כלכלתה. העיר האנובר עשתה דבר דומה. מנהלי חברות הנפט מנקים את דימויים באמצעות תמיכה באמנות.

האקה מנסה לתאר את השפעות תאצ'ר ומיטראן על פעילות המוזיאונים בארצם. תאצ'ר מוצגת בתעמיד מלכותי, מגוחכת. הפירסומאי של תאצ'ר, מנהל מסעי־הבחירות שלה ממשרד ענקי ומסועף, מוצג בתערוכה זו כתמנון־שיווק דימויים, המעוות את מושגי התקשורת.

מערכת היחסים בין אוצרי מוזיאונים לבין הנהלותיהם הציבוריות, ופרנסיהם הראשיים, מתוארת כ'אמנה שקטה', היוצרת הבנות מסותרות. הבנות שלהן השפעה ממשית על אופי האמנות המוצגת במוזיאונים. המימון, אם כן, קובע את האופי. הסמלים המסחריים ("הלוגויים") של חברות הענק ותייצבו מתודעת הציבור כמייצגי איכות, כאיכות עצמה. הלוגו צובר מעמד של מעין קמיע כל־שבטי.

האקה מבקש להציג את הקשר בין 'מוביל אויל' לבין הדיכוי הדרום־אפריקאי. ואילו 'מוביל אויל', בעזרת יחסי ציבור, מציגה את הקשר שבינה לבין האמנות, הניתמכת כלכלית על־ידה. האקה מגיע לאמירה מרוכזת, עוקצנית, שאינה מכירה בניואנסים, ועם זאת מדובר ב'אמנות', על־פי ההגדרה המודרניסטית המרחיבה. התערוכה מנוחכת את נימוק המסילה משנת 71'.

האמירה בעלת האופי 'העיתונאי' נחלצת ממעמד של הצהרה פלאקטית, כיוון שהמוטיבים, הפואטיקה, העיצוב, האופי הכללי והאיכות 'תמונתית' – מתחברים להגיון הפנימי של האמנות המושגית, של הסטורי־ארט, הארט־ארט, של הארט־לאנגוג'.

אני מציע למערך שפט להביא אותה לתל־אביב. 'מוביל אויל' עדיין איננה שולטת כאן. למועצת המנהלים של תל־אביב לא תהיה עילה ברורה להתנגד להאקה. לא כל חברי המועצה יבינו מיד מה האקה רוצה בעצם. שפה ידודית, עיתונות טובה, דימוי טוב.

ריקעו של האקה כ'אינסטרומנטדימוד' של שפת עושר להיות משעשע, ככל שיהיה בלתי מפתיע.

★

(רשימה ראשונה מתוך שבע)

פרשת השבוע
בא
מאת מנחם הכהן

„ולמען תספר באזני בנך ובן־בנך... וידעתם כי אני ה' " (י', ב')

הכתוב מדגיש כאן, שאם „תספר באזני בנך ובן־בנך" – אם תעבירו את עלילות ה' על־פני שלושה דורות רצופים – שוב לא תיפסק מכם האמונה בבורא יתברך וידיעת התורה והמצוות. וכן שנינו משמו של רבי יוחנן „כל שהוא תלמיד־חכם, ובנו תלמיד־חכם, ובן־בנו תלמיד־חכם – שוב אין תורה פוסקת מזרעו לעולם" (בבא מציעא פ"ה, ע"א).

לפי רעיון זה מתקשרת תחילת הפסוק שלפנינו („ולמען תספר באזני בנך ובן־בנך...") עם דברי הסיום שבו „וידעתם כי אני ה'".

„ומושב בני ישראל, אשר ישבו במצרים: שלושים שנה וארבע מאות שנה" (י"ב, מ')

שנינו במסכת סנהדרין (צ"א, ע"א) „שוב פעם אחת באו בני מצרים לדון (=להתדיין, להתווכח) עם ישראל לפני אלכסנדרוס מוקדון (מלך יוון במאה הרביעית לפני ספירת הנוצרים).

אמרו לו (המצרים): הרי הוא (=הכתוב) אומר: „וה' נתן את חן העם בעיני מצרים וישאילום" (י"ב, ל"ו). תנו לנו כסף וזהב, שנטלתם ממנו (=שלקחתם מאיתנו על־ידי „שאילה" לצמיתות, ערב צאתכם ממצרים)!

אמר גביהא בן פסיסא (איש הדיוט מבני ישראל) לחכמים: תנו לי רשות, ואלך ואדון עימהם (=אלך ואתווכח עם המצרים) לפני אלכסנדרוס. אם ינצחוני – אימרו להם: הדיוט (=אדם פשוט) שבנו ניצחתם; ואם אני אנצח אותם – אימרו להם: תורת משה רבינו ניצחתכם.

נתנו לו רשות, והלך (גביהא) ודן עימהם (=והתווכח עם המצרים).

אמר להם: מהיכן אתם מביאים ראיה (שלקחנו מכם כסף וזהב לפני שיצאנו ממצרים)?

אמרו לו: מן התורה (המעידה על שאילת כלי כסף וכלי זהב מן המצרים).

אמר להם: אף אני לא אביא לכם ראיה אלא מן התורה, שנאמר: „ומושב בני ישראל, אשר ישבו במצרים: שלושים שנה וארבע מאות שנה" – תנו לנו שכר־עבודה של שישים ריבוא (גברים מישראל), ששיעבדתם במצרים שלושים שנה וארבע מאות שנה!"

★

על טענה זו, שהשמיע גביהא בן פסיסא באזני המצרים, מקשה המהרש"א (רבי שמואל אליעזר אידליש, מגדולי הרבנים בפולין בסוף המאה הט"ז ובראשית המאה הי"ז לספירת הנוצרים): הרי כבר הדגישו הקדמונים, שבני ישראל השתעבדו למצרים, רק מאתים ועשר שנים; ודברי הכתוב על ארבע מאות ושלושים שנה של „ישיבת" ישראל במצרים (י"ב, מ'–מ"א) מתייחסים לתקופה הארוכה, החל בברית בין הבתרים, כשנתבשר אברהם אבינו „כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם..." (בראשית ט"ו, י"ג). דבר זה עשוי, לכאורה, לשמש טיעון של ממש לטובת המצרים!

משיב על כך הגאון רבי אליהו מווילנא (1720–1797): אמת הדבר, שאבותינו היו משועבדים למצרים מאתים ועשר שנים בלבד; ובכל זאת אין המצרים יכולים לטעון על ניצול מוגזם של רכושם על־ידי בני ישראל. שכן במכת החושך מתו ארבעה חלקים מכלל בני ישראל שהיו במצרים (פושעי ישראל, שלא רצו לצאת ממצרים). נמצאנו למדים מכאן, שרק חלק החמישי מבני השבטים ניצלו את המצרים בשאילת „כלי כסף וכלי זהב ושמלות"; ובוודאי שאין הדבר שקול כנגד עבודת כל בני ישראל במצרים (חמש פעמים שישים ריבוא) במשך מאתים ועשר שנים.

חסידים מספרים

„מוות וחיים ביד לשון" (משלי י"ח, כ"א)

הגאון והצדיק רבי ישראל מאיר מראדין, בעל „חפץ חיים" (1838 – 1933), ישב פעם עם חבורת מקורבים והביע צער על כך, שחלה לאחרונה ירידה בכוח האמונה הצרופה, שהיתה נחלתם של ישראל בדורות שעברו.

..התערב רבי נפתלי צבי טרופ, ששימש כר"ם בישיבת ראדין (משנת תרס"ד – 1904), וקרא בהתרגשות: לדידי, אין להתפלא על כך, שרבים מיהודי הדור נעשים קטני־אמונה בעתידם ובעתיד ישראל. צאו וראו מה אירע לאבותינו, בשעה שהיו שרויים בגלות מצרים. אף־על־פי שבני ישראל היו מודעים לכך, שהגלות לא תארך יותר מארבע מאות שנה – כמובטח לאברהם בברית בין הבתרים – בכל זאת סתם קשי השעבוד עיניהם ולבם של המוני העם, עד שנשתקעו במ"ט שערי טומאה.

עתה ניתן דעתנו לכך, שכל כך הרבה דורות חשו משוקעים בגלות קשה ומרה, שאין רואים לה קץ ואין מה פלא בדבר, שבקרב חלקים מבני העם הולכת ונחלשת האמונה עתיקת־היומין!

★

ה„חפץ חיים" נד בראשו לאות הסכמה על הדברים שהושמעו זה עתה והעיר: יפה דרשת, רבי נפתלי! משמש מליץ טוב לישראל בזמן הזה, ודבריך יעלו בוודאי לפני כסא הכבוד.

לא עברו ימים מרובים ורבי נפתלי צבי הלך לעולמו כשהוא במיטב שנותיו (בצום גדליה תרס"ט – 1908). וימים רבים סיפרו בראדין וביישובי הסביבה, שהדבר קרה בגלל פליטת פיו של אותו צדיק וקדוש, בעל „חפץ חיים", שרבי נפתלי יהא מליץ־יושר על ישראל לפני כסא הכבוד...

מפי השמועה

„ויעל הארבה על כל ארץ מצרים" (י', י"ד)

אמר רבי יוחנן: כיוון שבא ארבה, שמחו המצרים, אמרו: נקבץ ונשלוק (= ונבשל) מהם, ונמלא מהם חביות. אמר הקב"ה: רשעים, במכה שהבאתי עליכם אתם שמחים? מיד „ויהפוך ה' רוח ים חזק מאוד וישא את הארבה... לא נשאר ארבה אחד בכל גבול מצרים" (י', י"ט). מהו „לא נשאר ארבה אחד"? אפילו מה שהיו כבושים בקדרות ובחביות מלוחים, פרחו והלכו להם.

על מצבת רב"ט

(המשך מעמוד 3)

ארבעה ילדים ילדה לו, ואת החמישי אימצו. אמו של הילד הזה הרתה ללא נישואין, וגידלה אותו עד שנקטפה והיא בת עשרים. מכונית פגעה בה כשחצתה את הגשר מעל הנהר, אותו נהר שלקח את פטסי וג'ון.

„בוודאי שהיא לא תיקח את הכסף מהישראלים" אמרה אמא של הולי, „כי מה יאמרו או חבריו ליחידה בלבנון. הולי לא רוצה „כסף־דם" (blood money).

במקום קטן כמו סלייגו, שחמישה מבניה משרתים בלבנון, אתה מוכרח לחשוב מה יאמרו השכנים ומה יאמר הכומר.

דרמוט, כמו שני אחיו שטבעו, ניגן בחליליות סקוטיות. ילדותם עברה עליהם על הגבעות המוריקות שסביב בית הקברות, על שפת האגם, בציפיה לאניות הפחם שעגנו בנמל, ליד המפרץ שנושק לאטלנטי. הם היו מרחיקים מייל וחצי עד היער, מדליקים נרות על האבן הקדושה שלמרגלותיה מי הנהר הצוננים ומשתובבים בין העצים.

דרמוט הלך לעבוד בגיל צעיר במפעל לייצור חוטי ניילון. כשהתמוטט המפעל והאבטלה החלה מכרסמת באירלנד, פוטר והתגייס לצבא.

למה צבא? מפני ששם השתכר (כ־180 לירות לשבוע); כי החייל האירי משיג קידום מהר יותר כשהוא משרת מעבר לים; כי בני גילו שלא היגרו מאירלנד (לאנגליה או לארה"ב) משום מה הלכו לצבא. לפני שש שנים התגייס ושרת במחנה לא הרחק מסלייגו, אחר־כך ביקש העברה ללבנון.

ב־14 בינואר הוטסה גופתו של הל[...] מקלוכלין לדבלין ומשם ברכבת, הגוף ארונו – עטוף בדגל ירוק־לבן־כתום לסלייגו. מאות אנשים באו לתפילת האשכבה בכנסיית „ארבור היל" כמסור עז. תזמורת צבאית הלמה בתופים ואחר־כך ניגנה בלדות איריות [...]

חברה גדולה מחפשת מחסן גדול בשכירות

- משך השכירות 3 עד 5 שנים עם אפשרות הארכה.
- באיזורי בני־ברק, רמת־גן, פתח־תקוה, אזור, אור יהודה.
- שטח 5000 ממ"ר במפלס אחד, רצפה מתאימה לתנועת מלגזות, גובה אפקטיבי 5.50 מ'.
- רציף העמסה (רמפה).
- גישה וחניה נוחה למשאיות כולל משאיות כבדות (סמיטריילרים).
- 15 חדרי משרד, שרותים וטלפונים.
- אפשרות כניסה לא יאוחר מסוף יוני 1987.

נא לפנות ל: –

ת.ד. 1578 תל־אביב, מיקוד 61014 – עבור "מחסן".

דירות להשכרה
בגבול גבעתיים–ת"א
נותרו מספר דירות 4 חדרים ★ שרותים כפולים ★ טלפון ★ חניה ★ מעלית
החל מ־400 $ לחודש
לטווח ארוך • כניסה מיידית
לפרטים נוספים:
03־286181 ☎
אנגלו־סכסון
רח' חירקון 167, ת"א

אנגלו סכסון
זה נכס בשבילך.

שופר־סל
מציעה למכירה במכרז את כלי הרכב הבאים:
★ משאית פורד 1714
ללא ארגז, שנת ייצור 1981.
★ סימקה טלבו
פרטי דו־שימושי, 1300 סמ"ק, שנת ייצור 1979.
★ טנדר סוסיתה
1300 סמ"ק, שנת ייצור 1980.
★ מלגזה אכסמן
לא תקינה מבחינה חשמלית.
ניתן לראות את כלי הרכב בחצר המחלקה הטכנית, רח' הסיבים 39, ק. מטלון, פתח־תקוה, כל יום בין השעות 09.00–15.00.
הצעות בכתב יש להגיש במקום, למזכירות.
אין החברה מתחייבת לקבל את ההצעה הגבוהה ביותר או הצעה כלשהי.

המועצה המקומית רמות השבים
מכרז למכירת מקרקעין
המועצה המקומית רמות השבים מבקשת הצעות לקניית חלקת מקרקעין, שפרטיה, בגוף פרסום המכרז, הן כלהלן:
גוש: 6452;
חלקה: 305;
שטח החלקה: 1,446 מ"רן
ייעוד החלקה: 2 יחידות דיור;
אחוזי בניה: 15% משטח החלקה.
[...]

בבת־ים
להשכרה בדמ"פ
מבנה לתעשיה
+ משרדים
★ קרקע כ־2200 מ"ר
★ מבנה וסככות סגורות כ־2000 מ"ר
★ 5 קוי טלפון + כח – 400 אמפר
טלפון 03־5516443, בערב 03־354233

חברת שיווק ארצית
מחפשת
חנות
עד 100 מ"ר
באזור כפר המדינה/צפון ת"א
לכניסה מיידית
את ההצעות נא לשלוח לת.ד. 3026 ת"א

פרס כספי
למוצא כלבת פוקס־טריור, קטנה, שאבדה באזור גבעת־שמואל–הרצליה–רמת־השרון–רמת־גן. צבע חום ושחור נושאת תוית עם שמה
DIANA • 03־5400169 ☎

„אריסטו שמש" – בית אופנה
מחפשים
חנויות באזורים מרכזיים בלבד
בערים: ת"א, רחובות, חיפה, נתניה, באר־שבע, טבריה, ראשל"צ.
שטח חנות – לא פחות מ־50 מ"ר.
נא לפנות:
לאיתן או בלה טל. 03־653276, 03־651761

מוצעים למכירה מצתים לרכב
1. מוזמנות הצעות לרכישת מצתי צ'מפיון מסוגים שונים תוצרת ארה"ב, סה"כ כ־190,000 מצתים. על המציע להפקיד אצל הח"מ 6% מערך הצעתו בערבות בנקאית שתהיה בתוקף 45 יום.
2. אין התחייבות לקבל את ההצעה הגבוהה ביותר או הצעה כל שהיא.
כונ"ר נשמרת זכותו של הח"מ לנהל מו"מ עם כל מציע לפי שיקול דעתו.
3. הקונה ישא בהוצאות שחרור המצתים מהמכס.
4. הצעות יש להגיש עד 20.2.87.
5. לקבלת פרטים יש לפנות למשרד הח"מ.
א. פינצ'וק, עו"ד [...]

לרציניים בלבד
מתפנה מתפרה
בעלת 10 עובדים
051־35617

הלוואות
לעסקים, חברות ועצמאים
בתנאים נוחים
03־5461666

מושב חצבה
הובלות
מעוניין בהצעות
להובלת ירקות לשוק המקומי
לפרטים טלפון: 057־81511–3
בין השעות 08.00–12.00

בירושלים
אולם 250 מ"ר בתלפיות
מחפש קשר לספקים ויבואנים
המעוניינים בהצגה ושיווק של מוצרים מיידי!!
02־234928 02־721841 ☎

להשכרה
בבית גיבור, ת"א
225 מ"ר
משרדים
• בדבר פרטים ניתן לפנות בימים א'–ה' 09.00–14.30
לטלפון 03־642013

למוסד ממלכתי
דרושה בשכירות
דירה מרוהטת בת 4/5 חדרים, כולל טלפון, במרכז ירושלים
הדירה תושכר למשך שנה עם אופציה להארכה.
• לא ישולמו דמי תיווך •
בהצעות נא לפנות: טלפונים: 03־207013, 03־207012
בין השעות 08.00–11.00

להשכרה
מוסך גדול בבני־ברק
1250 מ"ר עם כל הציוד
★ ממוגאות ★ פחחות ★ צבע
טל' 03־703718
ובבית 03־492045

למעוניין
בחנות מפעל
400 מ"ר במרכז רמת־גן
מתאים לכל תחום
אפשרות להפעלה גם ע"י בעל המקום
טל' 725447, 7518264

המכללה לחינוך ע"ש דוד ילין
בית הכרם, ירושלים

מודיעה על פתיחת ההרשמה לשנה"ל תשמ"ח
לימודים לקראת תעודת "מורה מוסמך בכיר" (3 שנות לימוד)
ותואר "בוגר הוראה" – B.Ed (4 שנות לימוד)

מסלולי הלימוד
★ הגיל הרך – גן ילדים, כיתות א'־ב' – 3 או 4 שנים*
★ החינוך היסודי הרגיל – כיתות ג'־ו' – 3 או 4 שנים*
★ החינוך היסודי המיוחד – כיתות ג'־ו' – 3 או 4 שנים*
★ חטיבת הביניים לקראת תואר – כיתות ז'־י' – 4 שנים
★ החינוך הערבי (החינוך המיוחד) – כיתות ג'־ו' – 3 שנים

לימודי התמחות מקצועית
★ מורים לאומנויות טכניות – 3 שנים
★ מורים למדעי התזונה והבית – 3 שנים
★ חינוך לילדים בעלי מוגבלויות חמורות – 2 שנים

לימודי השתלמות והסבה
★ המכון לחינוך ריפויי ע"ש רחל שזר
★ הסבות לכל המסלולים לבעלי תואר אקדמי
★ לימודי השלמה לקבלת תואר "מורה מוסמך בכיר"
★ הסבות והשתלמויות למורים בפועל ובשנת שבתון
★ לימודי השלמה לקבלת תואר "בוגר בהוראה" (B.Ed) למורים בעלי תואר "מורה מוסמך בכיר"
★ מכון להכשרת מנחי הורים

מכינות
★ מכינה לעולים ★ מכינה קדם אקדמית

מבחן חסף יתקיים ב־18.3.87
המדריך וטופסי רישום ניתן לרכוש תמורת 10 ש"ח (במזומן או בהמחאת דואר).
המעוניינים יפנו למזכירות המכללה בימים א'–ה', בשעות 8.00–12.00 או בכתב לת.ד. 3578, בית־הכרם ירושלים, 91035.
* מתן תואר בוגר בהוראה מותנה בהחלטה סופית של המועצה להשכלה גבוהה.

אוניברסיטת תל־אביב
בית־ספר להנדסאים ע"ש יוסף ורבקה מאירהוף
החטיבה התיכונית
הורים ותלמידי כיתות ח' וט' בנים ובנות באזור תל־אביב והמרכז
לקראת ההרשמה לכיתות ט' וי' לשנת הלימודים תשמ"ח
אשר תחל ביום א', ו' בניסן תשמ"ז 5.4.87
ניתן לקבל פרטים על בית־הספר או לקבוע סיור במקום, בפניה למזכירות ביה"ס, רחוב האוניברסיטה 30 רמת־אביב 69975, טל' 414069, 420702.

האוניברסיטה הפתוחה
תפנית
מגמת ניהול
בחודש מרץ נפתחים הקורסים
קורס ניהול שיווק חו"ל
לימודי ערב ימי ב' פתיחה: 9 במרץ 1987
קורס הכרת המחשב ושימושיו למנהלים
לימודי ערב ימי ד' פתיחה: 11 במרץ 1987
לימודי בוקר ימי ו' פתיחה: 13 במרץ 1987
קורס אנגלית עסקית למנהלים
לימודי ערב – לפי רמות
פתיחה: 23 במרץ 1987 (ימי ב')
פתיחה: 25 במרץ 1987 (ימי ד')
פתיחה: 26 במרץ 1987 (ימי ה')
קורס בפיתוח חשיבה המצאתית
מיועד למנהלי מפעלים, מנהלי פרויקטים ומהנדסים העובדים בפיתוח טכנולוגי
לימודי יום ימי ב' פתיחה: 23 במרץ 1987
לימודי ערב ימי ד' פתיחה: 25 במרץ 1987
הלימודים ייערכו בכיתות הלימוד של האוניברסיטה הפתוחה, ברחוב קלאוזנר 16, רמת־אביב
מידע נוסף ניתן לקבל בתפנית – לימודי התמחות והעשרה, האוניברסיטה הפתוחה, ת.ד. 39328, רמת־אביב 61392, טל: 410761, 422652, 422578 (03).
תפנית – לימודי התמחות והעשרה

מישלב – ההוצאה לאור
הופיע זה עתה ספר חדש
בידיעת הלשון
הפועל
מאת אילת ברגר
הספר נועד ללימוד בבתי־ספר תיכוניים וללימוד עצמי.
להשיג ב„סטימצקי" ובכל חנויות הספרים

תיכון ברק
נפתחות כיתות בוקר, צהרים וערב בכל המקצועות, לנוער ולמבוגרים.
אחריות להצלחתך בבחינות
בגרות
בוא להתייעץ עם מנהל בעל־נסיון של 25 שנה.
אוטובוסים: כל קווי דן ואגד העוברים בדרך פתח־תקוה
ת"א, שד' יהודית 30 (כניסה משד' השמונאים 6) מול הקריה טל: 339017
שעות הרשמה: כל יום: 10.00–12.00, 17.00–19.00

אוניברסיטת תל־אביב
קורסים והשתלמויות ביחידה ללימודי חוץ
לימוד – להעשרה – להשכלה כללית
ההרשמה תסתיים ב־22.2.87

פסיכולוגיה	כלכלה	אנגלית־שיחה
יחסי אנוש	משפט	אנגלית־כתיבה
מצבי לחץ	שיווק	אנגלית־מבטא
חלום	חשבונאות	אנגלית־למנהלים
אנתרופולוגיה	ניהול פיננסי	צרפתית
קרימינולוגיה	פיתוח קריירות	גרמנית
תורשה	הנעת עובדים	איטלקית
מערכת החיסון	יצירתיות בעבודה	עברית
חיות בר בשבי	משאבי אנוש	תיאטרון
ספרות	ניהול מו"מ	קולנוע
פילוסופיה	הכרת מחשב	אמנות
יהדות	כתיבה מינהלית	מוסיקה

קורסים לדוברי אנגלית:
Art, Music, Literature, Psychology.
פרטים והרשמה: אוניברסיטת תל־אביב – היחידה ללימודי חוץ, רמת אביב רח' קלאוזנר 8 (ליד בניין וולפסון), בשעות 10.00–13.00, 17.30–19.00, טל. 425452, 420388.
הערה: תלמידים שלמדו ביחידה בשנה האחרונה יקבלו ידיעון לביתם.
..................גזור ושלח
לכבוד אוניברסיטת תל־אביב – היחידה ללימודי חוץ, רמת אביב ת"א 69978
נא לשלוח לי את הידיעון לסמסטר ב' – תשמ"ז
השם: ....
הכתובת והמיקוד: ....

מישלב – ההוצאה לאור
זה עתה הופיע
קובץ מבחני בגרות
5 יחידות לימוד
בעריכת בני גורן
להשיג ב„סטימצקי" ובכל חנויות הספרים.
עד כה הופיעו
קבצי בחינות 3, ו־4 יחידות לימוד

אוניברסיטת תל־אביב
הפקולטה להנדסה
המרכז למירשם
ענף רישום וקבלה
רישום לתכנית לימודים מיוחדת להנדסאי אלקטרוניקה לקראת התואר B.Sc. בהנדסת חשמל ואלקטרוניקה לשנה"ל תשמ"ח
מטרת התכנית – להכשיר הנדסאי אלקטרוניקה כמהנדסים במשך תקופה של שנתיים (6 סמסטרים רצופים, כולל לימודי קיץ).
זכאים להרשם – בעלי תעודות בגרות שהינם בעלי תעודת הנדסאי באלקטרוניקה, העונים על דרישות הרישום המפורטות בחוברת המידע למועמדים בעמ' 170 סע' 1+2, ועל הדרישות הכלליות המפורטות בתחילת חוברת זו.
החל משנה זו זכאים להרשם גם בעלי תעודת הנדסאי במכשור (מיחשוב) ובקרה שלמדו לפי תכנית הלימודים של משרד החינוך, העונים על כל יתר הדרישות הנ"ל.
הרישום יסתיים ב־26.2.87
בחינת הכניסה הפסיכומטרית – כל המועמדים חייבים בבחינת הכניסה הפסיכומטרית הנערכת ע"י המרכז הארצי לבחינות ולהערכה, לא יאוחר מיום 12.4.87. המועד האחרון לרישום לבחינה זו הוא 27.2.87 (עד מועד זה חייב טופס הרישום לבחינה להגיע למרכז הארצי).
תהליך הקבלה – מבוסס על תוצאות בחינת הכניסה הפסיכומטרית ועל הציונים בתעודת הבגרות ובתעודת ההנדסאי. תנאי נוסף לקבלה הוא שממוצע הציונים בבחינות הגמר הממשלתיות במקצועות הטכנולוגיים בביה"ס להנדסאים ע"ש מאירהוף (לא כולל פרויקט) הוא 80 לפחות. מועמד שממוצע ציוניו נמוך מ־80, יכול להתקבל ע"י לימודים במסגרת מיוחדת בביה"ס להנדסאים ע"ש מאירהוף של אוניברסיטת תל־אביב.
לימודים אלה מתקיימים פעמיים בשנה: בסמסטר א' ובסמסטר ב'.
הלימודים בסמסטר ב' יחלו בחודש אפריל.
פרטים במזכירות ביה"ס להנדסאים, טל: 420021.
חוברת מידע וטופס רישום לאוניברסיטה וכן טופס הרשמה לבחינות הכניסה הפסיכומטריות – ניתן לרכוש ב„ריוניון" (חנות הספרים שבבניין האקדמיה למוסיקה ע"ש רובין שבקרית האוניברסיטה) בימים: א'–ה' בין השעות: 09.00–17.00, ביום ו' בין השעות: 09.00–13.00.

RAOUL WALLENBERG IS ALIVE!
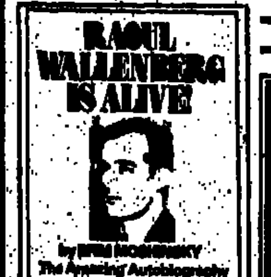
by [...]
The Amazing Autobiography Of The KGB Officer Who Arrested Him In 1945
RESCUE PUBLISHING COMPANY, Jerusalem, Israel
הספר הנדרש והמדובר ביותר בעולם
להשיג בעת אצל סטימצקי ובכל חנויות הספרים.
הפצה – 02־525393

משרד החינוך והתרבות
בית המדרש הממלכתי למורי אמנות
רמת־השרון
ההרשמה לשנת תשמ"ח נמשכת ותסתיים ב־25.3.87
★ הכשרה להוראת אמנות בביה"ס היסודי ובחטיבת הביניים.
★ הכשרה להוראת אמנות בבתי־ספר על יסודיים.
★ קורסי השתלמות למורים בפועל ובשנת שבתון.
ההרשמה במדרשה, רח' בית גוברין 7 רמת־השרון, בימים א', ב', ג' בשעות 8.30 עד 13.00 ובימים ד', ה' מ־8.30 עד 13.00 ומ־15.00 עד 18.00
טלפונים: 490880, 03־474391
דמי מידע יישלחו על פי בקשה טלפונית

הקולג' הישראלי לרפואה אלטרנטיבית
סמינר מקצועי לרופאים/מרפאים
BACH FLOWER REMEDIES / פרחי בך
★ תורתו של ד"ר בך ★ תכונות הנפשיות
★ דרך הרכבת התרופות ★ דיאגנוזה (התאמת התרופה)
לפרטים טל. 03־776314, ת.ד. 29627 תל־אביב – 61296

מעונין
בציוד משוכלל לקונדיטוריה ומעדניה
[...]
02־222885, 02־226717

מישלב מכון ישראלי להשכלה

קורס מתקדם ליחסי ציבור, פרסום ושיווק

שלב ב

הפתיחה: 22.2.87.

שיווק • תקשורת המונים • מבצעי מכירה • הלימודים יכללו עבודה מעשית בשטח

לפי דרישת הקהל ייפתח קורס נוסף של שלב א'

קורס ליחסי ציבור ולפרסום כולל שיווק ויחסי אנוש, מחזור חורף 87

שלב א

פתיחת הקורס ב־8.3.87 • לעומדים בבחינות חוענק תעודת גמר

פרטים והרשמה: מישלב, רח' ויצמן 53 ת"א, טל. 03-263185-9, 03-265861
בשעות 08:00 — 13:00 לפני הצהריים 16:30 — 20:30 אחר הצהריים, הפתיחה 8.3.87

מסרים

כשמחשבים - לומדים בקדם

המכללה הטובה בארץ ללימודי מחשב מציעה לך מגוון קורסים ברמה גבוהה. הקורסים כוללים עבודה מעשית ובסופם נסייע לך למצוא מקום עבודה.

1. קורס תיכנות תכניתן סוג 1 (550 שעות) ערב 8.2.87,
תעודה ממשלתית, בפיקות משרד העבודה.
★ נותרו 4 מקומות בלבד
2. יסודות התיכנות (90 שעות) ערב 3.3.87
3. מפעילי מחשב (80 שעות) ערב 16.2.87

★ משתתפים שיעמדו בדרישות יופנו עוד במשך הקורס לעבודה.

4. קלדניות ומפעילות מסופים (45 שעות) בוקר 22.3.87
סיוע במציאת מקום עבודה.
5. ניתוח מערכות למנהלים (75 שעות) בוקר 18.2.87
6. הכרת P.C. (15 שעות) בוקר 23.2.87 ערב 10.3.87

קדם המכללה למחשבים ומערכות מידע בע"מ
קהילת ונציה 12 (בית מגור), נאות אפקה
טל' 03-490114. משרדנו פתוח עד 20.00.

המטרה:

• מתמטיקה בשיטת עמוס ערד
שיטת הלימוד הבלעדית המבטיחה את הבנת החומר ומגדילה את יכולתך להתמודד עם בעיות חדשות
• קורסים ריאליים
בהדרכתו ובהנחייתו של
אורי גוטהלף,
מרכז לימודי המתמטיקה בתיכון רון.
• המורים - המומחים לבגרות למבוגרים
עמוס ערד וצוות מורים מנוסים שהתמחו בהכנה לבגרות.
• כיתות ערב בכל המקצועות ובכל הרמות.
• שיעורי תיגבור חינם.
• הנחה לחיילים ושוטרים.
• קורס הכנה לבחינות פסיכומטריות בשילוב עם קידום 81 - נבוסס ומועבר ע"י מחברי הספר.

בגרות קיץ '87

ההרשמה למועד קיץ 87 נמשכת
תל-אביב רח' תל-חי 5 (ע"י כיכר דיזנגוף) טל: 03-288121
הרצליה רח' העצמאות 59 טל: 052-541262
רחובות רח' הרצל 108 טל: 08-455572

המסגרת הבטוחה ביותר לבגרות
תיכון רון
רשת בתי הספר הפרטיים הגדולה בישראל בפיקוח משרד החינוך
נוסד ב-1955

המכללה הדתית לחינוך גבעת וושינגטון

החלה ההרשמה לשנת הלימודים תשמ"ח, במסלולים:
א. מסלול לחינוך גופני לביה"ס היסודי והעל־יסודי
ב. מסלול לגיל הרך
ג. מסלול לבית הספר היסודי
התמחות לחינוך מיוחד
התמחות לאנגלית
ד. מסלול לחטיבת הביניים
התמחות מקרא ולשון

מרכז להשתלמות מורים
לתואר מודה בכיר, למורים בשנת שבתון. תכנית מיוחדת בשחיה, מוסיקה, ציור, מחול, תנועה, הוראה וכו'.

מכינה פדגוגית להשלמת בחינות הבגרות

מסלול לתואר ב.א. של האוניברסיטה הפתוחה

לקבלת פרטים וטפסי הרשמה נא לפנות למזכירות המכללה ד.נ. שקמים 79860 טל. 055-25488

הנהלת חשבונות בפיקוח משרד העבודה "גינת"

היום צבעוני עם מיטב המורים

הרשם בהקדם		
הנה"ח 1, 2	ערב	25.2
הנה"ח 1, 2	בוקר	22.2
הנה"ח 3	ערב	3.3
הנה"ח ממוחשבת		25.2

גינת ת"א רח' בן זכאי 6 (פינת אחד העם 35)
טל' 290775, 03-295977
המכללה למינהל
נתיב פתוח - לעתיד בטוח

מכון מגדלור

מאיר שאול - כירולוג
★ קורסים ללימוד כירולוגיה — תורת כף היד
★ קורסים ללימוד כירולוגיה בהתכתבות
★ קבלת לקוחות לניתוח אופי, הכוונה מקצועית וייעוץ בכל שטחי החיים
תל־אביב, רחוב אלנבי 80, טל. 660869 / 662773

מודעות לימודים והכשרה מקצועית
ראה במוסף 7 ימים שער אחורי פנימי

250,000 למדו כאן!

רבע מיליון תלמידים למדו לקראת בחינות הבגרות אצלנו,
38 שנות ניסיון, עם צוות מורים מעולה,
מעניקים גם לך את ההזדמנות לתעודת בגרות.

מישלב ערב להצלחתך

מישלב, רשת בתי ספר למבוגרים כתות בוקר וערב.
רחוב ויצמן 53, תל־אביב טל. 9-263185
ההסתדרות הכללית של העובדים בארץ־ישראל

פתיחת כיתות:
בערב: 8, 15 בפברואר 87
בוקר: 15 בפברואר 87

נמשכת ההרשמה ללימודים במועד יוני—יולי 87 לכל מקצועות הבגרות.

פרטים והרשמה: בימים א'—ה'
משעה 8.00—14.00 לפנה"צ,
20.30—16.30 אחה"צ. ביום ו' 8—12 בלבד.

★ כיתות הכנה מיוחדות במתמטיקה ואנגלית
★ כיתות מקוצרות למתמטיקה ומוסיקה מורחבת (4—5 יחידות)
★ כיתות מיוחדות לביולוגיה, סוציולוגיה, תולדות האמנות וכד', 5 יחידות לנבחנים אקסטרניים

לחיילים ולחיילים משוחררים עד שנה וחצי — 25% הנחה

מישלב בגרות עם תעודה
בפיקוח משרד החינוך והתרבות

שנקר

בית הספר הגבוה למדעי הטקסטיל ולאופנה

נמשכת ההרשמה לשנת הלימודים תשמ"ח
(ללימודי תואר ראשון)

במגמות:
★ טכנולוגיה טקסטילית ★ עיצוב אופנה
★ כימיה טקסטילית ★ עיצוב טקסטיל
★ ניהול תעשייתי

• • •

הנדסאי תעשיה וניהול
מסלול לימודים דו־שנתי בשיתוף עם
המכון לפריון העבודה והייצור

מועד פתיחה מיוחד מרץ 1987

פרטים והרשמה: במזכירות האקדמית, רח' אנה פרנק 12, רמת־גן 52526, טלפון: 03-7521133, בימים א'—ה', בין השעות 8.30—15.00.

ידיעון וטפסי הרשמה אפשר לקבל בדואר תמורת 10 שקלים.

הרשמה למגמות העיצוב תסתיים ב־26.2.87.

מדיום עיצוב בע"מ

מודיעים על פתיחת שני קורסים מקצועיים ברמה גבוהה.

ל-עיצוב חלונות ראווה

★ **קורס למנהלי ובעלי חנויות:** בנוסף, תנתן הכשרה בפרסום ושיווק, אמנות המכירה, אסטתיקה והכנת אריזות דקורטיביות.

★ **קורס הכשרה למעצבי/ות חלונות ראוה:** בנוסף, תנתן הדרכה בעריכת שולחן, קישוטי שולחן ושזירת פרחים.

הקורסים יערכו בבית מלון בת"א בהדרכת טובי מעצבי חלונות הראוה בארץ.

לפרטים והרשמה נא לפנות למשרדי מדיום עיצוב בע"מ
דיזינגוף סנטר, טל. 287549, 289491.

תפוס אמבין '87

רהוט לכל מטרה
בשלל צבעים
לרגל המבצע פתוחים במוצ"ש

חנויות המפעל:
אשקלון: במפעל באיזור התעשיה פתוח במוצ"ש
תל־אביב: יהודה הלוי 59 פתוח במוצ"ש
רמת־גן: הרצל 72 פתוח במוצ"ש
ירושלים: שמאי 6 סגור במוצ"ש
חיפה: צומת הצ'ק פוסט, שלמה בן־יוסף 13, פתוח במוצ"ש
אשדוד: איזור התעשיה הקלה סגור במוצ"ש
רחובות: אחד העם 22 פתוח במוצ"ש
באר שבע: רמב"ם 1 סגור במוצ"ש
עפולה: בית חשו"ת איזור התעשיה (ליד אגד) סגור במוצ"ש
הרצליה: "שטראוס", סוקולוב 18 פתוח במוצ"ש
אילת: סלון ששון מרכז מור 1 סגור במוצ"ש
נתניה: הנוטע 10 פתוח במוצ"ש

אמבין
המפעל הגדול במדינה למוצרי P.V.C

טל השדה בע"מ

חברה לשיווק פירות וירקות בסיטונות

פירות וירקות טריים במחירי השוק

★ לבתי מלון ★ מפעלים
★ מסעדות ★ קייטרינג

הובלה עד בית הלקוח

לפרטים:
לפנות בטלפון 03-264801
בימים: א'—ה'
בשעות 8.00—14.00 לחנהח"ש

שוק סיטונאים, ביתן ג', מס' 25, תל־אביב

בעל רכב פטור מעמלת תיווך בשיטת קאופמן יעקב

ביקוש לדירות מרוהטות.

• שלמון ברמתיין, גבעתיים בסביבה שקטה
1½ חדרים במחיר עד 170
2 חדרים במחיר עד 210
2½ חדרים במחיר עד 250
3 חדרים במחיר עד 290
★ דרושים שותפים. מוסים נהכירה נדל"ן או שמאי נדל"ן בעלי רשיון.
לפנות אחה"צ 18.00—19.00
03-778824, 03-5740303-4

עיריית תל־אביב־יפו — מינהל החינוך, הנוער והתרבות

„בית־דני"

בחינות ללהקת הצעירים של „בית־דני"

במאי: חגן גולדבלט • מנהל מוסיקלי: יאיר קלינגר

דרושים מועמדים ומועמדות בשירה, משחק ותנועה • כיתות ט'—י"א (14—17).
מבחני קבלה יתקיימו בתאריכים הבאים:
יום שלישי ה־10.2.87, בשעה 4.00 אחה"צ
יום רביעי ה־11.2.87, בשעה 4.00 אחה"צ
הבחינות יתקיימו במרכז קהילתי „בית־דני", רח' סמטת כביר, שכונת התקוה.
פרטים נוספים טל' 378277.

המרכז הטכנולוגי לתכשיטנות
מודיע כי נמשכת ההרשמה לקורס:

תכשיטנות תעשייתית

מטרת הקורס: להכשיר בעלי מקצוע בתחום התכשיטנות והצורפות.
מועמדים: נשים מעל גיל 18 וגברים לאחר שרות צבאי מלא.
משך הקורס: שבעה חודשים חמישה ימים בשבוע בשעות 8.00—16.00
התחלת הקורס: תחילת חודש מאי.
תוכנית הלימודים: צורפות בסיסית, יציקה וגימור יציקה, ליטוש וצורפות מתקדמת.
תעודה: המסיימים בהצלחה יקבלו תעודת גמר של משרד העבודה.
תעסוקה: עם סיום הקורס תינתן עזרה למציאת תעסוקה.
כתובתנו: רח' אורים 45 ת"א, טל' 03-382967

אגוד המפרסמים בישראל
קורס בתהליך המכירה

הקורס מקנה למשתתפים ידע, מיומנות ושליטה בכל תהליך המכירה ומעלה את יכולת המכירה באורח מעשי.

היקף הקורס כ־10 שבועות, פעמיים בשבוע. סה"כ כ־60 שעות למוד.

הקורס ילווה בתרגול טכניקות, עבודה מעשית ושפור הישגים. בסיום הקורס תחולקנה תעודות.

הקורס יתקיים באולם ההרצאות של אגוד המפרסמים, אלנבי 95, תל־אביב בשעות 17—20 בימים ב' ו־ג' בשבוע.

נא לפנות לרבקה טל': 200931.
תחילת הקורס — 2 במרץ 1987.

הספרדית

המרכז ללימוד ספרדית בארץ

שיטות לימוד חדשות • 20 שנות נסיון • מורים בעלי נסיון רב
• 7 רמות • קורס אינטנסיבי • קורס לשפה שוטפת
• ספריה בספרדית קלה • קסטות ללימוד
הקורס למתחילים מאפשר לדבר תוך 4 חודשים
הרשמה במשרדנו בימים 16.30 עד 19.30 • דיזנגוף 184, 220223, 03-481539

אוניברסיטת בר־אילן

המרכז להשתלמות במדעי הבריאות

לימודי תעודה למתמחים בטיפול בהתמכרויות

באוניברסיטת בר־אילן ב־3.3.87

מסלול ללימודי תעודה בטיפול בנפגעי סמים ואלכוהול

התוכנית מיועדת לבעלי הכשרה קלינית בפסיכולוגיה, עבודה סוציאלית, קרימינולוגיה, רפואה וסיעוד.

• המעוניינים מתבקשים לפנות ליחידה לנפגעי סמים ואלכוהול, טל' 03-628457 בשעות הבוקר או למרכז טל' 03-747262.

אוניברסיטת תל־אביב — בית הספר להנדסאים ע"ש יוסף ורבקה מאירהוף

אורט — משרד העבודה והרווחה, משרד החינוך והתרבות, המכון הממשלתי להכשרה טכנולוגית

המרכז הטכנולוגי
מודיע על פתיחת הקורסים הבאים:

הקורס	תאריך הרשמה	תאריך פתיחה
1. הכנות מהלך ומסחרי — שנת קובל	9.2.87	15.2.87
2. ניהול הנדסי — לימודי תעודה	8.2.87	22.2.87
3. לגמיקה ואלקטרוניקה ספרתית	15.2.87	1.3.87
4. יסודות המחשב ומבוא לתכנות	16.2.87	2.3.87
5. תכנות אסמבלר — 8086/88	פבר' 87	מרץ 87

לפרטים והרשמה:
בית הספר להנדסאים — אוניברסיטת תל־אביב
רח' האוניברסיטה 30 רמת־אביב 69975 טל' 03-425131-2
בבוקר: בין השעות 8.30—14.00
בשעות אחה"צ: 17.00—19.00

למכירה בהזדמנות!!
משאבת דיאפרגמה

יחידה על עגלה מוגבהת, עם מנוע דיזל, חדשה!!
מתאימה לשאיבת מים, שמנים, דלקים, בוץ, שמנים וכו'.
עד 60 מ"ק/שעה.

ס.ב.א. (וינגר) בע"מ
03-7512141 ליואב

דרושים 8 חדרי משרד

בגודל כ־100 מ"ר באיזור א' בסביבות רח' רוגוזין או ק' גלויות

באשדוד.

נא לפנות ליוסף טוהר, טל. 057-30375, 057-73980
או לת.ד. 666 ב"ש מיקוד 84105.

הביוב שוב סתום!! לא נורא!!
חדש תוצרת ארצות הברית פטנט רשום מס' 3,792,708

הגיע **"מלך הצנרת"** - המהפכני לפתיחת סתימות ביוב • רק חבר את "מלך הצנרת" לברז מים, והתוך עין תפתח כל סתימה.

ללא חשמל ★ ללא חומצות ★ ללא ריחות ★ ללא מאמץ

"מלך הצנרת" בביתך — (לשימוש רב פעמי)
לקבלת "מלך הצנרת" בדואר + הוראות בעברית, אנא שלח 39 ש"ח אל: לבנטל־שקולניק, ת.ד. 9029 ירושלים • למכירה גם: בימ"ס שקולניק, רח' לונץ 3, טל. 222532, ירושלים ; בימ"ס כדורי, רוממה, טל. 380017, ירושלים
לבעלי מקצוע — לצנרת עד 6"
המחיר 88 ש"ח (פרט לאסלות).

דרושה
לשכירות או לקניה
קונדיטוריה

באזור המרכז
בשטח של כ־150 מ"ר
אפשר גם ללא חנות וללא מוניטין

לפנות לטל' 03-7517511

מושב חצבה בערבה
קולט
משפחות חקלאיות
עד גיל 35

לפנות בכתב לועדת קליטה, מושב חצבה, ד.נ. ערבה מיקוד 86815

מחפשים

משקיע רציני בלבד

לרעיון מסחרי מקורי ישראלי
שעבר כל הבדיקות הכלכליות
הוגשה בקשה למידגם תלויה ועומדת
(רישום פטנט)

קיימת מערכת שווק:
★ **ישראלי** (3 מחוזות)
★ **מנחטן** ארה"ב
★ **פאריז** צרפת
★ **טורנטו** קנדה

השקעה דרושה
500,000 דולר מינימום

המעוניינים יפנו בכתב:
לת.ד. 212, עומר, מיקוד 84965

ת.ב.ל - תעשיות בשר לישראל

לרגל פתיחת חנות המפעל — מבצע היכרות!!!
מוצרי בשר ועוף — במחיר ללא מתחרים.
דוגמאות:
★ סטיק עין — במקום 16 ש"ח – רק 12 ש"ח
★ בשר בקר מוכשר — במקום 9.5 ש"ח – רק 7.10 ש"ח
★ נקניקיות — 2.95 ש"ח ל־½ ק"ג
קנייה מעל 100 ש"ח — ב־2 תשלומים
— לחתראות —
יפו, עולי־ציון 30, טל. 03-825239

למכירה
בית אבות

ברח' בורוכוב 39, גוש 6580, חלקה 26 ברעננה
הממכר כולל מקרקעין ותכולה.
הצעות יוגשו בכתב עד ליום 15 בפברואר 87 לרמ"ש, שהן מפרטות מחיר מלא וכן תנאי תשלום.
יש לצרף ערבות בנקאית או צ'ק בנקאי בשעור של 5% מערך ההצעה.
אין התחייבות לקבל את ההצעה הגבוהה ביותר או כל הצעה שהיא.
אברהם מקליס עו"ד, זאב ולנר עו"ד
מונטיפיורי 4 ת"א, יהודה הלוי 49 ת"א
03-621382

למוסד ממלכתי
דרושים
קציני מילואים
ליחידה מיוחדת העוסקת במשימות בלתי שגרתיות

אנו מציעים:
★ עבודה מעניינת בצוות צעיר ומגובש
★ תנאי שכר טובים ותנאי שירות מיוחדים
★ קביעות בעבודה
★ אפשרויות לקידום

כישורים נדרשים:
★ גילאי 21–28
★ השכלה תיכונית מושלמת (עיונית או מקצועית)
★ בריאות תקינה
★ רשיון נהיגה

● המעוניינים העומדים בכל הדרישות לעיל, יפנו בכתב: לת.ד. 39351 ת"א (מיקוד – 61392) עבור ח', ויצרפו קורות חיים ופרטים אישיים מלאים, כולל מס' ת"ז וטלפון.
– פונים מתאימים יענו –

לחברת עיט בע"מ
למפעלינו באשקלון דרוש
מכונאי/מכשירן למכונות תפירה
בעל נסיון מוכח בעבודה במפעל
לפנות בשעות העבודה ב־051-24121 לבקש את חיים או בכתב לת.ד. 13737 מיקוד 61377 ת"א.

אלכס Auto Air Conditioning
לאלכס אוריגינל בעידן החדש של אקלים אלקטרוני במכוניות האירופאיות והיפניות
דרושות דיילות
לעבודה עם קהל במפעל החדיש והגדול מסוגו
על המועמדות להיות בעלות השכלה תיכונית, לפחות, רצוי סטודנטיות, הופעה נאה ותקשורת בינאישית טובה, רשיון נהיגה ונסיון בנהיגה – חובה
העבודה בשתי משמרות
נא לפנות לטלפון 03-491112

דרוש
איש מכירות
מנוסה בתחום הטקסטיל
עם עדיפות לבעל נסיון בתחום כלי מיטה
נא לפנות בטל': 03-234976

דרוש/ה
מנהל/ת חשבונות סוג 3
עם נסיון של 3 שנים, וידע בעבודה עם מחשב
נא לפנות בכתב יד לת.ד. 20234 (מיקוד 61200) עבור מנה"ח
סודיות מובטחת.

TEDEA Ltd
לתדאה דרושים
1) **עובדים למחלקת כיולים** למכשירים בתחום השקילה האלקטרונית.
2) **עובד למחלקת אריזה.**
★ אחרי שירות צבאי עד גיל 25.
★ הכשרה תנתן במקום.
★ 5 ימי עבודה 7.30 – 17.00.
★ תושבי רעננה הרצליה וכפר סבא חשוב לפנות לאורנה 052-587039
Excellence in Load Cells

אם את סורגת בעלת מכונת סריגה ביתית וברצונך לעבוד בזמנך ובבית
התקשרי 03-772745 בימים א, ב, ג, 8.00-11.00

במשרד נסיעות ותיק מתפנה מקום
למקדם מכירות עצמאי
ת.ד. 26189 תל־אביב

דרושים טכנאי קירור
מקררים מסחריים עם נסיון ושרות "מקפיאון".
אחד העם 4, נתניה.
053-36813
053-33649
(בערב בלבד).

למשרד יועצי מס
דרושים
1. יועץ/ת – מס מוסמך
2. רואה/ת – חשבון
5 ימי עבודה בשבוע
לפנות בציון קורות חיים ת.ד. 2561 תל־אביב מיקוד 61025

חוק ההזדמנות שווה בתעסוקה, תשמ"א 1981
לפי חוק זה אסור לסרב לקבל אדם לעבודה מחמת מינו או מחמת היותו נשוי או הורה, אלא אם אופיו או מהותו של התפקיד מונעים קבלתו של בן אחר המינים לעבודה הנדונה. מעבידים צפויים לעונש על־פי החוק.

לחברה תעשייתית ברעננה
דרוש
מנהל חשבונות סוג 3
בעל מספר שנות נסיון.
בדבר פרטים נא להתקשר טלפון: 03-297111 מיום א'

לסקוטק מערכות בע"מ
דרושים
טכנאי התקנות
● נסיון בהתקנת מערכות אלקטרוניות
● בעל רשיון נהיגה
● 5 ימי עבודה בשבוע
תנאים טובים למועמד המתאים
נא לפנות בצרוף תולדות חיים ונסיון לסקוטק רח' אהליאב 6 רמת גן 52522

לדהימי 4 נגרים
דרוש
איש מכירה
רצוי ידע בשרטוט
ליום עבודה מפוצל
טל: 03-443822

לחברת אלקטרוניקה בתחום התקשורת
דרוש
איש מכירות
לשווק מצר מיוחד וחדשני
● מנוסה ● בעל מרץ ותחמדה ● רכב הכרחי ● מגורים בגוש דן
שכר קבוע ובונוסים ותנאים טובים למתאים
נא לטלפן 705011

מוסד ממלכתי באזור תל אביב מחפש:–
מנתח אותות
לנתוח מדעי של אותות פיסיקליים תוך שמוש בציוד מדידה חדשני מגוון וממוחשב ובשיטות מתמטיות והנדסיות מתקדמות.
★ העבודה נעשית במעבדה משוכללת, והתפקיד כולל שימוש בציוד מדידה אנאלוגי וסיפרתי מתקדם ובמערכות עיבוד ותצוגה ממוחשבות.
★ הנסיון מלמד שבעבודה זו מצליחים, ומוצאים עניין, בעלי כושר אנאליטי, תפיסה טכנית טובה וכושר ריכוז.
★ המשרה מוצעת לבעלי תואר ראשון או שני בפיסיקה או במדעים מדויקים.
★ נסיון קודם לא הכרחי, עדיפות לקצינים צעירים – אפשרות קידום.
מועמדים ישלחו קורות חיים ל"מנתח", ת.ד. 10248, ת"א (מיקוד 61102)
★ ★ ★

לחברת "רם שרותי טלקס" בת"א
דרושים
בחור/ה
לעבודה במשמרות בוקר ואחה"צ
בעלי שליטה מוחלטת באנגלית
+ הדפסה באנגלית, שפות נוספות (צרפתית וגרמנית) יתרון.
העבודה באוירה נעימה
למתאימים תנאים טובים.
לקבלת פרטים נוספים
נא להתקשר לטל. 03-233558

למשרד רואי חשבון דרושים
למשרה מלאה – 5 ימי עבודה
1. **בוחנים לאחר שנה שלישית של לימודים**
ובשלבי התמחות
רצוי נסיון בעבודת ביקורת
התמחות אפשרית
2. **כתבנית אנגלית/עברית**
נסיון במעבד תמלילים (א־ב) ובהדפסת דו"חות כספיים.
התנאים בהתאם לכישורים.
פניות לטלפון 03-662027
בין השעות 09.00–15.00

לחברה חקלאית באזור חיפה
דרוש
איש שרות שדה לטרקטורים וציוד חקלאי
נא לפנות בצרוף קורות חיים לת.ד. 10139 מפרץ חיפה 33084.

לחברה ארצית לשווק ופרסום בשיטה ייחודית
דרושים/ות
מנהלי/ות סניפים
בירושלים – באר שבע – הרצליה – נתניה – פתח־תקוה – טבריה – עפולה – עכו – ראשון לציון
הכישורים: בעלי משרדים + רכב + כושר לנהול רשת סוכנים + מרץ + יוזמה.
ת.ד. 44575/א חיפה.

למוסד חינוכי ציבורי בתל־אביב
מזכירה מנוסה
● נסיון מוכח שנתיים בעבודות משרד
● הדפסה שוטפת בעברית
● גיל מעל 24
● יכולת עבודה עם קהל
● ידע בעבוד תמלילים – יתרון
● מקום מגורים בת"א – יתרון
03-290775 – 295977

לת.מ.א
דרושים מסגרים
לייצור יחידות מיזוג אויר + עוזרים
להתקשר החל מיום ב'
לטל' 03-5516577 לאבי

אורגניקס בע"מ
ת.ד. 360 יבנה 70650
חברה לפיתוח ויצור ביוטכנולוגיים
לרגל הרחבת הפעילות
דרושים
1) **מנהל יצור** (רצוי בעל נסיון בתעשיה הדיאגנוסטית)
2) **אימונולוג(ית)** MSc או PhD עם נסיון בפיתוח שיטות אנליטיות אימונולוגיות
3) **עובדי יצור ואחזקה**
4) **פקידה/כתבנית** עברית - רצוי ידע באנגלית
נא לפנות בכתב אל: ת.ד. 360 יבנה, 70650

למאכליה – שירותי קייטרינג
דרושים
1. **טבחים/יות** מכל הסוגים
2. **נהגים** בעלי רשיון ג'
3. **מנהלי ארועים.**
● אפשרות לעבודה עונתית או קבועה
● אפשרות לעבודה במשמרות
נא להתקשר טלפונית
03-497295

למוסד ציבורי גדול
דרושות
עובדות נקיון
לשעות אחה"צ.
נא לפנות: 03-431796

למפעל עסיס בתניה
דרוש/ה
פקיד/ת יצוא
המשרה הינה מלאה ודורשת אחריות ועצמאות בעבודה.
יועדפו מועמדים בעלי נסיון בעבודת יצוא.
ידיעת השפה האנגלית הכרחית.
לתאום ראיון נא לפנות לרבקה טל. 03-7511227

לחברת יבוא בפ"ת
דרוש
מנהל חשבונות עצמאי
תנאים מצוינים לאדם המתאים.
אפרים ל. חסון בע"מ, פ"ת קרית־אריה.
טל. 03-9230339

לרנטל שירותי מיזוג אויר
דרושים
טכנאים + עוזרים
לעבודות שירות מיזוג אויר
לפנות לדני 446662 – 03-443830

לבית ספר תיכון ברמת־גן
דרושה
מורה/מדריכה
למזכירות וכתבנות
להתקשר טל: 03-731489 03-723466

למפעלנו בנתניה
דרוש
מנהל־עבודה
כישורים: 10 שנות וותק, גיל עד 40
ת.ד. 30267 תל־אביב.

למפעל תעשייתי עתיר ידע באזור רחובות
דרושים:
כימאים
1. **מהנדס כימיה**
תיאור התפקיד:
* אחראי על תכנון, הקמה והרצת מתקנים.
דרישות התפקיד:
* מהנדס כימיה, בעל נסיון של 5 שנים בתעשיה.
* יכולת מו"מ עם גורמי חוץ.
* שפות עברית ואנגלית – הכרחי.
2. **הנדסאי/טכנאי כימיה**
תיאור התפקיד:
* גיבוי הנדסי שוטף בקו יצור.
* כתיבת מיפרטים וביצוע נסויים, לצורך פתרון בעיות ביצור.
דרישות התפקיד:
* הנדסאי/טכנאי כימיה.
* בעל נסיון של שנה לפחות בתעשיה הכימית.
* שפות עברית ואנגלית טכנית – הכרחית.
3. **מפעילי ציוד כימי**
תיאור התפקיד:
* הפעלת מערכות ליצור אלקטרוליות.
דרישות התפקיד:
* טכנאי/לבורנט כימיה.
* בעל נסיון בהפעלת ציוד כימי בתעשיה.

ניתנת לך הזדמנות להשתלב במפעל תעשייתי־כימי הנמצא בתנופת פיתוח.
אם אתה מחפש תפקיד עם אתגר, עניין מקצועי, סיכויי קידום ותנאי עבודה ושכר הוגנים, שלח פירוט קורות חיים ונסיון מקצועי בציון המשרה המבוקשת אל ת.ד. 2071, רחובות מיקוד 76120. המשרות מיועדות לנשים וגברים כאחד.
– סודיות תישמר בקפידה –

לחברה תעשייתית בשלבי הקמה
דרוש
כימאי
לתפקיד מרכזי, בעל אתגר
הכישורים:
• תואר ראשון
• נסיון של 3 שנים לפחות בתעשיה
• ידיעת השפה הגרמנית – יתרון.
מקום העיסוק – אזור אשדוד
נא לפנות בכתב יד בצרוף קורות חיים לת.ד. 50018 ת"א 61500
– סודיות מובטחת –

לחברת מחשבים
דרוש
מנהל עבודה
הכישורים:
• כושר ניהול צוות טכנאים
• נסיון רב במחשבי I.B.M P.C
• הכרת מחשבי אפל
• ידע רב באלקטרוניקה ספרתית
- תנאים טובים למועמדים המתאימים.
נא לפנות בכתב יד בצרוף קורות חיים לת.ד. 598 גבעתיים 53104

"ליירו"
תעשית מיזוג אויר
ברעננה
דרוש
איש מכירות מעולה
• נסיון הכרחי
• רקע טכני
• רכב פרטי
• שכר חודשי גבוה + עמלות.
טל: 052-451074

דרושים
לקראת רשת הריבוע הכחול דרושים:
א. מפעילי/ות מחשב לתחנת עבודה (מסוף) תקשורת. רצוי ידע ונסיון קודמים בעבודה עם מחשב מרכזי. מקום העבודה באזור התעשיה חולון (אזור).
ב. קלדניות בעלת נסיון של שנתיים לפחות בעבודה משולבת עברית/נומרית. מקום העבודה בגבעתיים.
המעוניינים יפנו לקבלת פרטים וקביעת ראיון לטלפון 03-7551299 להדרי ענב.
טוב לעבור בקו־אופ'

אמקור
למשרד הראשי דרושה
פקידה
לעבודה מגוונת
* הדפסה טובה בעברית ואנגלית הכרחית. רצוי נסיון על מעבד תמלילים.
* משרה מלאה, 5 ימי עבודה בשבוע. תנאי שכר הולמים.
לקביעת ראיון נא להתקשר לטל': 03-627504
לאגף הרכש דרושה
פקידת רכש – יבוא
הכישורים:
* השכלה תיכונית, ידיעה טובה באנגלית, כתבנות אנגלית.
* נסיון בעבודה על מסוף.
טל': 03-627528 למר שמיר.

לחברת תיירות נופש וארועים בהיקף ארצי
דרושים/ות
אנשי מכירות
בעלי נסיון וקשרים עם ועדי עובדים/ארגונים
נא לפנות בפרטים מלאים לת.ד. 9211 ת"א
– סודיות מובטחת –

גלי בריל בע"מ
לחנות המפעל בקניון איילון
דרוש/ה
אחראי/ת משמרת
המעוניינים יפנו טלפונית למחלקת השיווק טלפון: 03-335126.

למפעל טקסטיל דרוש
טכנאי ייצור
רצוי בוגר שנקר או ידע בטקסטיל
לעבודה מעניינת ומגוונת
02-716914 לפנות מיום א' למנהל כח־אדם.

קיבוץ עין הכרמל מחפש
★ **מורה** לעבודה עם ילדה מיוחדת בשעות הבוקר
★ **חונך** לשעות אחה"צ
להתקשר בין שעות 9.00–16.00 לטלפון: 04-844462, ובערב 04-844211

למשרד רואה חשבון בתל אביב
דרושה
מזכירה
בעלת ידע טוב בהדפסה
טל' (מיום א'), 03-226787

רוכשות מודעות
עם נסיון
לאזור הצפון
לאזור המרכז
לאזור הדרום
טלפון 03-546356
לבקש את בלה

טכנאי/הנדסאי
מיחשוב ובקרה
לשיווק באזור הדרום
אפשרות על בסיס עצמאיים
ת.ד. 10996 רמת־גן 52009

ידיעות אחרונות
העתון של המדינה

למפעל טקסטיל גדול בירושלים
דרושה
תופרת מקצועית
בעלת הבנה בתהליכי תפירה של מוצרים שונים לתפקיד בעל אתגר 5 ימים בשבוע
02-716914 למנהל כח־אדם.

לחברת בניה ארצית
דרושים
1. **מהנדס בנין**
עם נסיון של 4 שנים בתכנון ותיאום מבנים כולל בניה טרומית, לתפקיד ניהול תכנון הבניה במחלקה הטכנית.
2. **טכנאית בנין**
לניהול המשרד הטכני
לפנות בכתב לת.ד. 20204 תל־אביב.

לחברת תוכנה דרוש
מתכנן/מתכנת ע"א
* נסיון מוכח של 3 שנים לפחות בתכנון COBOL.
* הכרת מחשבי I.B.M 3083
* ידע ב:
– מסד נתונים IDMS
– תכנות תקשורת ONE LINE ADS
לפנות לת.ד. 20175 תל־אביב.

חוק ההזדמנות שווה בתעסוקה, תשמ"א 1981

למוסד פיננסי גדול
דרושים: לסניפנו ברמת־גן, גבעתיים ורמלה
פקידי/ות קהל
הכישורים הנדרשים:
* השכלה תיכונית מלאה, כולל תעודת בגרות.
* לאחר שרות צבאי או שרות לאומי.
* עד גיל 30.
* שעות העבודה – מפוצלות.
המעוניינים יפנו בכתב יד בצרוף קורות חיים ונסיון קודם לת.ד. 665, פתח־תקוה מיקוד 49107 עבור "פקידי קהל".

קופת חולים מאוחדת
לסניפנו בחדרה או בנתניה
דרוש/ה
רופא/ת ילדים או רופא/ת משפחה
המוכן/ה לטפל גם בילדים
למשרה מלאה
המעוניינים מתבקשים לפנות
בנתניה: לרופא המחוזי, רח' הרב קוק 13 טלפון: 053-44655.
בחדרה: לפנות למנהל הסניף רח' הרברט סמואל 71 טלפון: 06-333805.
לסניפנו ברמת גן
דרוש/ה
סייע/ת לרופא שיניים מוסמך/ת
בעל/ת נסיון
המעוניינים מתבקשים לפנות למנהל הסניף רח' נתן 6 א' טלפון: 03-734196.

למועדון ישראלי לתרבות
דרושים אנשי שיווק נמרצים.
באם הינך:
– לאחר שרות בצה"ל עד גיל 28.
– בעל כושר התמדה ונכונות לעבודת שטח.
– דינמי, חרוץ, עצמאי, בעל כושר ביטוי גבוה.
המתקבל יוכשר בקורסים בנושאים: קידום מכירות, שיווק, יחסי אנוש.
למסיימים בהצלחה מובטחים:
– תנאי העסקה טובים, תמריצי שכר מפתים, הטבות על השגיות.
– שבוע עבודה מקוצר בן 5 ימים.
– תפקיד בעל אתגר אישי ומקצועי, עבודה באוירה נעימה.
– מסלול קידום לתפקידי ניהול ופיתוח.
בונוס מיוחד, מסע לארה"ב בתום 6 חודשי העסקה.
לקביעת ראיון אישי צלצל בין השעות 08:00–17:00.
תל־אביב – 03-812193 באר־שבע – 057-72039
חיפה – 04-525636 ירושלים – 02-246044
04-660575

לחברת ה. בלבוס בע"מ
דרוש/ה
פקיד/ה למחלקת היבוא
[illegible]
לקביעת ראיון נא להתקשר לטלפון [illegible]

לחברה מסחרית גדולה באזור גבעתיים
דרוש/ה
מנהל/ת חשבונות
סוג ד', נסיון נדרש 5 שנים.
[illegible]